

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΥΠΡΙΟΙ «ΑΓΑΝΑΚΤΙΣΜΕΝΟΙ»:
Η ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΤΥΠΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ
FACEBOOK

Μαρία Νεοφύτου
Λεμεσός 2012

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	3
Περιγραφή προβλήματος – Αναγκαιότητα μελέτης	6
Θεωρητικό υπόβαθρο	9
Μεθοδολογία	26
Ερευνητικό Πρωτόκολλο	29
Μεταβλητές ανάλυσης εφημερίδων	31
Μεταβλητές των ομάδων του facebook	36
Αποτελέσματα έρευνας και ανάλυση	40
Ανάλυση εφημερίδων	40
Ανάλυση Groups στο Facebook	55
Συμπεράσματα	67
Βιβλιογραφία	72
Παράρτημα	74

Εισαγωγή

11.07.2011. Μια ημερομηνία-σταθμός πλέον για εμάς τους Κύπριους. Δυστυχώς, τίποτα δεν είναι το ίδιο για κάθε πολίτη αυτής της κοινωνίας, αλλά περισσότερο για δεκατρείς οικογένειες που μαυροφόρεσαν. Ακόμη ένα πρωινό του Ιουλίου έμελλε να αλλάξει ολόκληρη την ισορροπία του νησιού. Το ηλιόλουστο εκείνο πρωινό δεν «έδωσε» έστω ένα μικρό σημάδι για το τι θα ακολουθούσε. Καμία λέξη δεν ήταν αρκετή για να περιγράψει τα συναισθήματά μας. Γινόμασταν μάρτυρες ενός ξαφνικού γεγονότος με νεκρούς, τραυματίες και τεράστιες καταστροφές. Το μόνο που μπορούσαμε να ψελλίσουμε μεταξύ μας ήταν ένα μεγάλο και αναπάντητο «Γιατί;». Λίγο μετά τις έξι το πρωί, τα εμπορευματοκιβώτια με τα εκρηκτικά που βρίσκονταν στη Ναυτική Βάση στο Ζύγι, εξερράγησαν. Η συνέχεια λίγο πολύ γνωστή. Δεκατρείς νεκροί, πάρα πολλοί τραυματίες, μεγάλες ζημιές και η Κύπρος να βυθίζεται στο σκοτάδι από την καταστροφή του Ηλεκτροπαραγωγικού Σταθμού.

Αρκετοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι το γεγονός δεν ήταν ούτε ξαφνικό ούτε μη αναμενόμενο. Ορισμένοι γνώριζαν, σαφώς, για την ύπαρξη και τη μη κατάλληλη φύλαξη των φονικών φορτίων που βρίσκονταν στη Ναυτική Βάση στο Ζύγι, δίπλα από τον Ηλεκτροπαραγωγικό Σταθμό της Μονής. Είναι σαφές ότι τίποτα δεν έγινε σκόπιμα αλλά ακόμη σφέστατο είναι το γεγονός ότι δεν ελήφθησαν τα αναγκαία μέτρα για τη σωστή φύλαξη των φορτίων με τα εκρηκτικά. Επομένως, η εξωτερική αλλοίωση και παραμόρφωση των κοντέινερς έπρεπε να ταρακουνήσει τους αρμόδιους ότι κάτι δεν πήγαινε σωστά και στο περιεχόμενό τους. Εκ των υστέρων έγινε γνωστό ότι πολλοί ξένοι εμπειρογνώμονες προειδοποιούσαν την Κυπριακή Δημοκρατία ότι έπρεπε επείγοντως να καταστρέψει άμεσα τα φορτία.

Μετά την έκρηξη στο Μαρί άρχισε και ο κόσμος να κάνει τη δική του έκρηξη. Αρκετοί υποστηρίζουν ότι το γεγονός αυτό ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι, μετά την οικονομική κρίση και τη στάσιμη περίοδο στο θέμα του Κυπριακού, ένα ποσοστό των Κυπρίων άρχισε να ανησυχεί για το μέλλον. Ο κόσμος βγήκε στους δρόμους, αγανακτισμένος, ζητώντας την ανάληψη ευθυνών για την τραγωδία που εξελίχθηκε στο νησί. Δεν ήταν μια φυσική καταστροφή, αλλά μια ανείπωτη τραγωδία με θύτες και θύματα. Το γεγονός αυτό συνέβη στα θεμέλια της ασφάλειας του κράτους, στην Εθνική Φρουρά. Επομένως, ο κόσμος άρχισε να ανησυχεί ιδιαίτερα και για τη δική του ασφάλεια, βλέποντας ότι οι ίδιοι δεν μπορούσαν να

3

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

προστατέψουν τους εαυτούς τους. Το Προεδρικό Μέγαρο ήταν ο χώρος όπου άνθρωποι κάθε ηλικίας και κομματικής παράταξης συναντιούνταν και ένωναν τις φωνές τους, με σκοπό τη στήριξη των οικογενειών των θυμάτων αλλά και την απαίτηση να εντοπιστούν και να τιμωρηθούν οι ένοχοι.

Από αυτές τις «συναντήσεις», κάθε βράδυ έξω από το Προεδρικό Μέγαρο, ανέκυψε η ανάγκη για τη σύσταση της ομάδας των «Εθελοντών Αφύπνισης Κύπρου» ή αλλιώς των «Κύπριων Αγανακτισμένων». Η ομάδα αυτή κατά κάποιον τρόπο οργάνωνε και συντόνιζε τις διάφορες διαδηλώσεις και εκδηλώσεις που γίνονταν με σκοπό την κινητοποίηση του κόσμου. Στη συνέχεια, μετά την πάροδο μόλις δύο ημερών από τα τραγικά γεγονότα, πολλές σελίδες-ομάδες έκαναν την εμφάνισή τους στα κοινωνικά δίκτυα. Κυρίως στο facebook, σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, άρχισαν να δημιουργούνται ομάδες με διαφορετικούς σκοπούς η καθεμιά αλλά με κοινές αιτίες, τα τραγικά γεγονότα στο Μαρί.

Οι «Αγανακτισμένοι» το τελευταίο χρονικό διάστημα είναι παντού και όσον αφορά το εξωτερικό. Οι άνθρωποι άρχισαν να βγαίνουν στους δρόμους, διεκδικώντας τα δικαιώματα που τους ανήκαν αλλά τα έχασαν. Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, οι επαχθείς φορολογίες και η οικονομική κρίση είναι μόνο μερικά από τα ζητήματα που ωθούν τους ανθρώπους να βγαίνουν στους δρόμους, διαδηλώνοντας. Σε συζητήσεις στην κυπριακή τηλεόραση δημοσιογράφοι και πολιτικοί έκαναν λόγο για ένα φαινόμενο που έχει λάβει ευρείες διαστάσεις, αναφερόμενοι στο γεγονός ότι σε πολλές χώρες της Ευρώπης και στις ΗΠΑ οι πολίτες αγανακτούν και προχωρούν σε κινητοποιήσεις, κάτω από την «ταμπέλα» του «Αγανακτισμένου». Τα θέματα περί «Αγανακτισμένων» και γενικά των μαζικών κινητοποιήσεων στην Κύπρο δεν απασχολούσαν καθόλου έως τώρα το δικό μας νησί. Μετά τα γεγονότα στο Μαρί, ο κόσμος όμως ένιωσε την ανάγκη να ενώσει τις φωνές τους, ζητώντας δικαίωση για τον άδικο χαμό τόσων ζωών. Ένωσαν την ανάγκη να ενωθούν για τη στήριξη των οικογενειών των θυμάτων και να δώσουν μαζί τους τον αγώνα για την απονομή δικαιοσύνης και των ευθυνών σ' αυτούς που ευθύνονταν. Εδώ εντοπίζεται η μεγάλη διαφορά μεταξύ των Κύπριων Αγανακτισμένων και των Αγανακτισμένων σε άλλες χώρες. Στο εξωτερικό, οι αξιώσεις των αγανακτισμένων διαδηλωτών είναι κυρίως υλικές, δηλαδή, αγωνίζονται με σκοπό την αποκατάσταση των ανέργων, την εξασφάλιση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης κτλ, χωρίς να βεβαίως να

«παραγκωνίζονται» και οι ιδεολογικές τους αξιώσεις. Στην Κύπρο, οι κινητοποιήσεις ξεκίνησαν με αφορμή ένα συγκεκριμένο τραγικό περιστατικό, διεκδικώντας το δικαίωμα στην ασφάλεια, νιώθοντας ότι το κράτος δεν μπορεί να προστατέψει τους ίδιους τους πολίτες του. Οι διαφοροποιήσεις που αναφέραμε πιο πάνω δεν αποκλείουν τις ομοιότητες που έχουν τα κινήματα αυτά, μεταξύ του εξωτερικού και της Κύπρου. Οι άνθρωποι αγανάκτησαν με τις συνθήκες διαβίωσης, τον τρόπο διακυβέρνησης κτλ και επέλεξαν να βγουν στους δρόμους και να δηλώσουν με αυτό τον τρόπο την αγανάκτησή τους.

Η απόφαση μελέτης του συγκεκριμένου θέματος ελήφθη για τους εξής λόγους. Πρώτον, επειδή αποτελεί μια πρωτόγνωρη εμπειρία για τον τόπο μας, δεν υπάρχει ακόμη κάποια άλλη έρευνα που να ασχολήθηκε με αυτό το ζήτημα εις βάθος, αφού το συμβάν έγινε πριν από μόλις πέντε μήνες. Οι εξελίξεις συνεχίζονται καθημερινά, σχεδόν, να προβάλλονται και θα συνεχίσουν για πολλά χρόνια ακόμη, όπως φαίνεται. Δεύτερον, το θέμα παρουσιάζει ενδιαφέρον καθώς συνδέεται με ένα άλλο πολύ ενδιαφέρον χαρακτηριστικό της εποχής μας, τα κοινωνικά δίκτυα και συγκεκριμένα το facebook. Ως χρήστης του συγκεκριμένου κοινωνικού δικτύου, καθημερινά γινόμουν δέκτης προσκλήσεων για να γίνω μέλος σε ομάδες που δημιουργήθηκαν για το συμβάν. Αφού εντάχθηκα διαπίστωσα ότι το περιεχόμενο τους είχε πολύ ενδιαφέρον. Οι άνθρωποι φαίνονταν να γνωρίζονται, συζητούσαν και διοργάνωναν τις επόμενές τους κινήσεις, Το γεγονός αυτό στάθηκε αφορμή για να εντάξω στην εργασία και τη χρήση του facebook, ως μέσου επικοινωνίας αυτών των ομάδων.

Περιγραφή προβλήματος – Αναγκαιότητα μελέτης

Το Κίνημα των Αγανακτισμένων είναι ένα φαινόμενο παγκόσμιο πλέον, που έκανε την εμφάνισή του λίγο μετά την οικονομική κρίση. Στην Κύπρο, εμφανίστηκε μετά από μια πολύ μεγάλη τραγωδία που συγκλόνισε το νησί και στάθηκε αφορμή να κατέβει ο κόσμος στους δρόμους και να δηλώσει ανοικτά την αγανάκτησή του απέναντι σε πρόσωπα και καταστάσεις, κάτι πολύ παράξενο για τον τόπο μας. Η μεγάλη πόλωση που παρουσιάζουν οι πολίτες με άξονα τα πολιτικά κόμματα, η έντονη κομματικοποίηση όλων των τομέων της κοινωνικής ζωής (π.χ. ο αθλητισμός και κυρίως το ποδόσφαιρο), καθιστούν αυτή τη μεγάλη κινητοποίηση εναντίον του συστήματος πολύ ενδιαφέρουσα προς μελέτη. Ανήκουμε σε ένα πολύ μικρό νησί, με μια κλειστή κοινωνία που δύσκολα αποδέχεται απόψεις που αντιστρατεύονται τις κυρίαρχες αντιλήψεις, πρότυπα και ιδεολογίες. Το γεγονός ότι άτομα από διάφορους κομματικούς χώρους, ακόμη και οι ίδιοι οι πολιτικοί, εμφανίστηκαν σε ορισμένες από τις διαδηλώσεις, φανερώνει κάτι πολύ σημαντικό για τον τόπο μας. Μήπως, πλέον, πραγματοποιείται μια μετάβαση στην πολιτική συγκρότηση των Κύπριων πολιτών, προς την κατεύθυνση της χειραφέτησης από τις επιλογές και τις θέσεις που τους κληροδότησαν οι γονείς και οι παππούδες τους;

Τα ΜΜΕ στην Κύπρο έχουν στενή σύνδεση με τα πολιτικά κόμματα, είτε κάποιος πολιτικός μπορεί να είναι μέτοχος, είτε να είναι καθαρά εκφραστικό όργανο του κόμματος. Ακόμη, οι Κύπριοι ως λαός, ίσως λόγω της κλειστής κοινωνίας και του μικρού πληθυσμού, είναι πολωμένος στα πολιτικά κόμματα, με τρόπο πολύ διαφορετικό από άλλες χώρες, πράγμα που αποτυπώνεται στην επιλογή των ΜΜΕ – π.χ. των εφημερίδων που κανείς αγοράζει.

Οι καταβολές της πολιτικοποίησης του Τύπου στην Κύπρο βρίσκονται στα τέλη της δεκαετίας του 1930, με πρωτοστάτη το ΑΚΕΛ. Τον καιρό της διακυβέρνησης του Κυβερνήτη Sir Richmond Palmer (γνωστή κι ως «παλμεροκρατία»), μέσα στο ανελεύθερο και λογοκριμένο κλίμα που επικρατούσε, εμφανίστηκαν εκδότες που με τα έντυπά τους βοήθησαν στην ωρίμανση του κυπριακού τύπου. Οι εφημερίδες «Ανεξάρτητος» και «Δημοκράτης» έκαναν την εμφάνισή τους ως εκφραστικά όργανα του ΑΚΕΛ. Επίσης, ανάμεσα στα στελέχη των οργανωτικών πυρήνων του ΑΚΕΛ, υπήρχε εκπρόσωπος κάποιου μέσου μαζικής ενημέρωσης, ο οποίος χρησιμοποιούσε τα ΜΜΕ του κόμματος για να προωθήσει στο κοινό τις ιδέες της

6

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

παράταξης. Κάτι που γίνεται και σήμερα με πιο σύγχρονους τρόπους (Κούρος, 2008). Επίσης, η περίοδος της δεκαετίας του 1950, όπου αποτελεί εποχή σταθμός για τη νεότερη ιστορία της Κύπρου, ο Τύπος κάποτε χειραγωγείται και κάποτε απλά ακολουθούσε τις εξελίξεις.

Το νησί μας δεν φημιζόταν ποτέ για την ελευθεροτυπία του Τύπου και την πλήρη ανεξαρτησία του από εμπλεκόμενα συμφέροντα, αφού μέχρι και τα τέλη του 20^{ου} αιώνα, το πολιτικό-κοινωνικό πλαίσιο, στο οποίο λειτουργεί ο Τύπος, ήταν και παραμένει υπό αμφισβήτηση (Κούρος, 2008). Όσον αφορά τις εξαρτήσεις από την πολιτική, ο Τύπος στην Κύπρο δεν έχει καταφέρει μέχρι στιγμής να απεξαρτητοποιηθεί εντελώς από την επιρροή των κομμάτων και από τον έλεγχο ιδιοκτησιακών κατεστημένων των ΜΜΕ ή έμμεσων οικονομικών συμφερόντων.

Σε συνθήκες κοινωνικής έντασης, οι εφημερίδες παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο, από τη στιγμή που κρατούν ενήμερους τους πολίτες και συμβάλλουν στη διαμόρφωση αντιλήψεων. Επομένως, πολύ ενδιαφέρον θα ήταν να δούμε με ποιον τρόπο οι κυπριακές εφημερίδες είδαν και κάλυψαν το συγκεκριμένο φαινόμενο. Όπως είναι γνωστό, όχι μόνο στην Κύπρο αλλά σε όλο τον κόσμο, σχεδόν κάθε εφημερίδα έχει τη δική της ιδεολογική και συχνά πολιτική κατεύθυνση. Υπάρχουν εφημερίδες που ανήκουν καθαρά σε συγκεκριμένες πολιτικές ομάδες και είναι, ουσιαστικά, εκφραστικά όργανα συγκεκριμένων κομμάτων. Με αυτό το σκεπτικό, η παρούσα έρευνα περιλαμβάνει την ανάλυση εφημερίδων με στόχο να καταλήξει σε ορισμένα συμπεράσματα που αφορούν την παρουσίαση και αναπαράσταση των Αγανακτισμένων και των κινητοποιήσεών τους από τις κυπριακές εφημερίδες, διερευνώντας με ποιον τρόπο αντιμετωπίζεται η κίνηση και ποια είναι η στάση των εφημερίδων απέναντι σε αυτή.

Επιπρόσθετα, με την αύξηση της χρήσης του διαδικτύου και την «εδραίωση» των κοινωνικών δικτύων στην καθημερινότητά μας, μπορούμε να πούμε ότι έχουμε μια «διπλή» ζωή. Τα κοινωνικά δίκτυα (όπως το facebook, το Twitter κτλ), με τις τόσες δυνατότητες που μας προσφέρουν, έχουν γίνει καθρέπτης της ζωής που κάνουμε εκτός διαδικτύου. Για παράδειγμα, μπορεί κανείς να μην ανοίξει την τηλεόραση, να μη διαβάσει εφημερίδα, αλλά ενώ βρίσκεται συνδεδεμένος με ένα κοινωνικό δίκτυο, αν όχι να είναι πλήρως ενημερωμένος, τουλάχιστον να έχει πληροφορηθεί για ένα συμβάν. Επομένως, τα παραδοσιακά ΜΜΕ έχουν χάσει το

7

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

μονοπώλιό τους ως φορείς ενημέρωσης. Μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα λαμβάνει χώρα επίσης οριζόντια επικοινωνία μεταξύ των πολιτών: κάποιος χρήστης των κοινωνικών δικτύων μπορεί να παρατηρήσει ότι μεγάλο ποσοστό των «φίλων» του έχουν αναρτήσει κάτι που σχετίζεται με το συγκεκριμένο γεγονός. Δραστηριότητα στα κοινωνικά δίκτυα παρατηρήθηκε, όπως ήταν αναμενόμενο, και μετά την έκρηξη στο Μαρί. Πολλοί χρήστες αντικατέστησαν τις εικόνες προφίλ τους με εικόνα μαύρου χρώματος και αναρτούσαν κάτι προσωπικό για το κακό που είχε ταρακουνήσει τους πάντες. Στο facebook, συγκεκριμένα, είχαν δημιουργηθεί αρκετές ομάδες που έδιναν κουράγιο στους συγγενείς, απαιτούσαν δικαίωση και απονομή δικαιοσύνης κτλ.

Η ανάλυση ορισμένων από τις ομάδες που δημιούργησαν οι Αγανακτισμένοι μελετούνται στην παρούσα έρευνα. Στόχος της μελέτης των ομάδων αυτών είναι για να διαπιστώσουμε τι είδους ταυτότητα επιθυμούν να εκφράσουν ως Κίνηση Αγανακτισμένων, μέσω των θεμάτων που φαίνεται να τους απασχολούν. Επίσης, ποια λειτουργία επιτελούν οι συγκεκριμένες ομάδες ως προς την κίνηση των Αγανακτισμένων, ποιους σκοπούς εξυπηρετεί το μέσο ενδο-ομαδικά και τι αποκομίζει η κίνηση με την παρουσία και δραστηριότητά της στο facebook.

Βάσει όλων των παραπάνω, τα ερευνητικά ερωτήματα έχουν διατυπωθεί ως εξής:

1. Πώς προβλήθηκε η Κίνηση των Κύπριων Αγανακτισμένων μέσα από τις κυπριακές εφημερίδες;
2. Πώς διαμορφώνεται η συλλογική ταυτότητα της Κίνησης των Κύπριων Αγανακτισμένων μέσα από τα Groups τους στο Facebook, και ειδικά μέσα από τα θέματα που τους απασχολούν;
3. Ποιες είναι οι λειτουργίες που επιτελούνται από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ως προς την κίνηση αυτή;

Αξίζει, κάπου εδώ να αναφερθεί, ότι λόγω του ότι το συγκεκριμένο συμβάν είναι σχετικά πρόσφατο, δεν υπήρξε προηγούμενη βιβλιογραφία με ακριβώς το ίδιο περιεχόμενο. Το θέμα, όμως, των Αγανακτισμένων ως παγκόσμιο φαινόμενο έχει ερευνηθεί ουκ ολίγες φορές.

Θεωρητικό υπόβαθρο

Διαδίκτυο

Από τη στιγμή που το διαδίκτυο έγινε λαϊκό φαινόμενο, περί τα μέσα της δεκαετίας του 1990, έχει επιφέρει πολλές και σημαντικές αλλαγές σε όλες τις όψεις της κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Μία από αυτές είναι η συλλογική πολιτική δράση και ειδικότερα η ακτιβιστική δράση των πολιτών. Σύμφωνα με τον Bennett (2003), σε παλαιότερες περιόδους, ο ακτιβισμός και γενικότερα η οργάνωσή του, ήταν μια δύσκολη υπόθεση, μια και δεν υπήρχαν τα κατάλληλα Μέσα ώστε να οργανωθούν και να κινητοποιηθούν, πιο εύκολα, πολίτες από διάφορα μέρη του κόσμου. Ωστόσο, οι διαμαρτυρίες ενάντια στην πολιτική των μεγάλων επιχειρήσεων σε παγκόσμιο επίπεδο δεν φαίνεται να είναι κάτι καινούριο. Τέτοιου είδους ενέργειες ακτιβισμού έχουν καταγραφεί στη Γερμανία από τη δεκαετία του 1980 (Rucht 1999, αναφέρεται στο Bennett, 2003, σελ. 143). Στις μέρες μας, εδώ και δύο περίπου δεκαετίες, το διαδίκτυο και όλες οι εφαρμογές που φέρει, προσφέρουν γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη και οργάνωση των ακτιβιστικών ενεργειών. Τα κοινωνικά δίκτυα, με τα εκατομμύρια χρηστών που συμμετέχουν καθημερινά, αποτελούν σημαντικό εργαλείο στα χέρια των ακτιβιστών.

Προκειμένου να μελετήσουμε με ποιους το διαδίκτυο μετασχηματίζει την πολιτική δράση των ατόμων και των ομάδων, πρέπει να εξετάσουμε τις επιδράσεις του στην κοινωνική αλληλεπίδραση. Το ζήτημα αυτό αποτελεί αντικείμενο ανάλυσης του Castells (2005, σελ. 149-220). Η άνοδος της τεχνολογίας του διαδικτύου, ως νέου μέσου επικοινωνίας, συνδέθηκε με ορισμένους αντικρουόμενους ισχυρισμούς σχετικά με την ανάδυση νέων προτύπων κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Από τη μια πλευρά, υπάρχει ο σχηματισμός εικονικών κοινοτήτων που βασίζονται κυρίως στη διαδικτυακή επικοινωνία. Ο σχηματισμός αυτός ερμηνεύτηκε ως η κορύφωση μιας ιστορικής πορείας διαχωρισμού μεταξύ της κοινωνικότητας και της τοπικότητας στο σχηματισμό των κοινοτήτων. Οι εδαφικά καθοριζόμενες σχέσεις ανθρώπινης αλληλεπίδρασης υποκαθίστανται από νέα και επιλεκτικά πρότυπα κοινωνικών σχέσεων. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν άνθρωποι που αντιμετωπίζουν κριτικά το διαδίκτυο και οι απόψεις τους στηρίζονται πολλές φορές σε μελέτες ερευνητών, υποστηρίζοντας ότι η επέκταση του διαδικτύου έχει αρνητικές επιπτώσεις στο άτομο. Σύμφωνα με αυτές, καταρρέει η κοινωνική επικοινωνία και η οικογενειακή ζωή και οι

άνθρωποι οδηγούνται σε κοινωνική απομόνωση εγκαταλείποντας την πρόσωπο με πρόσωπο αλληλεπίδραση, αφού σπάνια έχουν κοινωνικές συναναστροφές.

Διαδίκτυο, κοινωνία και κοινωνικές σχέσεις

Ο Castells (2005) μέσα από την ανάλυσή του δηλώνει ότι η κυρίαρχη τάση στην εξέλιξη των κοινωνικών σχέσεων στις σημερινές κοινωνίες είναι η άνοδος του ατομικισμού σε όλες τις εκδηλώσεις του. Αποτελεί ένα σύστημα αξιών και πεποιθήσεων που διαμορφώνουν τη συμπεριφορά και έχει τις ρίζες του στις υλικές συνθήκες ζωής και εργασίας στις νεωτερικές κοινωνίες μας. Αυτό το σύστημα κοινωνικών σχέσεων έχει στο επίκεντρό του το άτομο και το νέο πρότυπο της κοινωνικότητας στις σημερινές κοινωνίες μας χαρακτηρίζεται από τον «δικτυωμένο ατομισμό».

Το διαδίκτυο “κατηγορείται” ότι παρασέρνει σταδιακά τους ανθρώπους να δραπετεύουν από τον «πραγματικό» κόσμο και να ζουν διαδικτυακά αυτά που θέλουν και υπάρχουν στη φαντασία τους, σε μια κουλτούρα μέσα στην οποία κυριαρχεί όλο και περισσότερο η εικονική πραγματικότητα. Παρόλα αυτά, το διαδίκτυο, μέσα από πολλές μελέτες επιστημόνων (Anderson & Tracey, 2001; Howard, Rainie & Jones, 2001; Tracey & Anderson, 2001, αναφέρονται στο Castells, 2005, σελ. 150), φαίνεται ότι έχει συνδεθεί με τη ζωή του χρήστη και πλέον αποτελεί βασικό και καθημερινό εργαλείο που διευκολύνει την καθημερινή ζωή, την επικοινωνία της οικογένειας και την εργασία του χρήστη.

Ουσιαστικά, το διαδίκτυο αποτελεί προέκταση της ζωής των ανθρώπων, με όλες τις διαστάσεις και τις ιδιότητές της. Ακόμη και για τα άτομα που μπορεί να υποδύονται κάποιο ρόλο σε συζητήσεις στα chat rooms κτλ, η διαμόρφωση της διαδικτυακής αλληλεπίδρασής τους διαμορφώνεται μέσα από την πραγματική τους ζωή.

Στα πρώτα στάδια εξάπλωσης του διαδικτύου επικρατούσε η άποψη ότι το διαδίκτυο μπορούσε να εξαλείψει τις φυλετικές διακρίσεις, ωστόσο ο μύθος αυτός έχει καταρριφθεί από τις έρευνες της τελευταίας δεκαετίας (Bailey 1996; Brock 2009; Byrne 2007; Glaser, Dixit, and Green 2002; Kendall 1998; Nakamura 2002; Tynes, Reynolds, and Greenfield 2004; Tynes 2005 αναφέρονται στο Tynes, 2011, σελ. 72). Μελετητές έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι πολλά κοινωνικά δεινά που

σχετίζονται με τη φυλή και συμβαίνουν εκτός διαδικτύου (offline), αναδημιουργούνται στο διαδίκτυο (Burkhalter 1999; Daniels 2009, αναφέρονται στο Tynes, 2011, σελ. 72). Ταυτόχρονα, το διαδίκτυο προσφέρει μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για ανάπτυξη θετικού λόγου σχετικά με τη φυλή, η οποία συχνά απουσιάζει στην πρόσωπο με πρόσωπο επαφή (Tynes 2007; Tynes, Reynolds, and Greenfield 2004, 673–74, αναφέρονται στο Tynes, 2011, σελ. 72). Άτομα από όλο τον κόσμο μπορούν να συμμετέχουν σε διάλογο με ανθρώπους που ανήκουν σε άλλες φυλετικές ή εθνοτικές ομάδες (Byrne 2007, 327, αναφέρεται στο Tynes, 2011, σελ. 72).

Οι σχέσεις πλέον δεν αλληλοκαλύπτονται μέσω της ένταξης σε μια ομάδα αλλά είναι διαμεσολαβημένες από το διαδίκτυο και εκτείνονται από άτομο σε άτομο. Δηλαδή, μέσω του διαδικτύου κάθε άτομο μπορεί να ενταχθεί σε μια ομάδα που μπορεί να τον/την εκφράζει μόνο ως προς ένα σημείο της ιδεολογίας της, χωρίς να σημαίνει ότι αυτόματα όλα τα χαρακτηριστικά που μπορεί να συνοδεύουν τη συγκεκριμένη ομάδα αποτελούν και ιδέες του ίδιου του ατόμου. Η ελευθερία έκφρασης και ορατότητας που προσφέρει το διαδίκτυο προσφέρει τη δυνατότητα σε κάθε άτομο να εκφραστεί και να υποστηρίξει τις θέσεις του.

Κοινωνικά δίκτυα και ταυτότητα

Η έννοια της ταυτότητας παραμένει ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα θέματα της δημόσιας σφαίρας. Σύμφωνα με τον Schörfli (2001), τόσο η ατομική όσο και η συλλογική ταυτότητα συμβάλλουν από κοινού στη συναρμολόγηση των εννοιών του εαυτού μας, όπως αυτό επιτυγχάνεται μέσω των άμεσων και έμμεσων νοημάτων που λαμβάνουμε καθημερινά. Οι αντανάκλασεις των κοινωνικών μας διαδικασιών (π.χ. εισαγωγή σε ένα κοινωνικο-τεχνικό σύστημα), μπορούν να επιταχύνουν την αίσθηση της ταυτότητας ή να την τοποθετήσουν σε μια νέα κατάσταση σχετικότητας, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να την εξαλείψουν.

Η συλλογική ταυτότητα είναι η έννοια που αναφέρεται στη διαδικασία μέσω της οποίας το άτομο μπορεί να αποκτήσει την αίσθηση του «ανήκειν», μέσω της συμμετοχής σε κοινωνικές δραστηριότητες, και στην ουσία μια «ταυτότητα» που ξεπερνά το άτομο. Αναφέρεται στο σύνολο των συναισθημάτων που νιώθει το άτομο όταν ανήκει σε μια ομάδα. Η ταυτότητα που προέρχεται μέσω των συλλογικών μορφών αποτελεί μέρος της προσωπικής ταυτότητας του καθενός. Ο Schörfli

(2001) υποστηρίζει ότι κάθε μορφή συλλογικής δραστηριότητας οδηγεί στη δημιουργία μιας ταυτότητας και του αντίστοιχου τρόπου σκέψης.

Επίσης, με την ένταξη του ατόμου ή μιας ολόκληρης ομάδας σε μια “συμμαχία”, δεν χάνεται η επιμέρους ταυτότητα, ούτε η ατομική αλλά ούτε και η συλλογική. Ο ρόλος του διαδικτύου ως προς αυτό το χαρακτηριστικό είναι καθοριστικός. Πιο απλά, όταν κάποιος εγγραφεί σε μια κίνηση, εκτός δικτύου, τότε αυτομάτως θεωρείται ότι υιοθετεί όλες τις απόψεις της. Δεν έχει τα μέσα έτσι ώστε να αφήσει το δικό του στίγμα γι’ αυτά που τον κάνουν να θέλει να είναι μέλος της συγκεκριμένης ομάδας, αφού ορισμένα ακτιβιστικά μέσα, έδιναν τη δυνατότητα στα μέλη τους να έχουν το δικό τους profile μέσα στο υπάρχον δίκτυο.

Το διαδίκτυο επιδρά με ποικίλους τρόπους στη συλλογική ταυτότητα μιας κίνησης, ομάδας, κινήματος κτλ. Αρχικά, συμβάλλει στην οργάνωσή της, αφού χρήστες από όλα τα μέρη της γης μπορούν να επικοινωνήσουν, να ανταλλάξουν απόψεις και να οργανωθούν για μια κοινή ιδέα ή ιδεολογία. Χωρίς γεωγραφικούς και χρονικούς φραγμούς, το διαδίκτυο αποτελεί το “όχημα” για αυτού του είδους την επικοινωνία

Η μελέτη της Tynes και των συνεργατών της (2011) εξετάζει πώς οι έφηβοι και ενήλικες δημιουργούν την ταυτότητά τους, συγκροτούν κοινότητες και συμμετέχουν σε δημόσιες συζητήσεις στο διαδίκτυο. Αναλύοντας 48 ομάδες από το Facebook και το MySpace περιγράφει τους λόγους για τους οποίους οι ομάδες συστήνονται και τις ρηματικές πρακτικές στις οποίες οι συμμετέχοντες (χρήστες – μέλη) εμπλέκονται.

Η θεματική ανάλυση έδειξε ότι ο σχηματισμός της ομάδας εκπορεύεται από την ανάγκη έκφρασης και διερεύνησης της ταυτότητας, δημιουργώντας ασφαλή φυλετικά καταφύγια, ευκαιρίες για μόρφωση, υποστήριξη ιδεών και γενικές συζητήσεις σχετικά με την φυλή και συναφή ζητήματα.

Μέσα από τα forum συζητήσεων παρατηρείται ότι οι χρήστες στρέφονται σε συζητήσεις που αφορούν κυρίως την φυλετική/εθνική υπερηφάνεια, την κληρονομιά, την ποικιλομορφία/υβριδικότητα, θέματα της κοινότητας, ιστορικά γεγονότα αλλά και τη φύση του ρατσισμού. Επίσης, οι χρήστες μιλούν για την εθνική/φυλετική αυτο-

κατηγοριοποίηση, ανταλλάσσουν πληροφορίες, παρακολουθούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για τυχόν ρατσιστικές εκτροπές και οργανώνονται πολιτικά.

Η έρευνα της Tynes και των συνεργατών της (2011) δείχνει ότι οι ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης προσφέρουν στη νέα γενιά μια μοναδική ευκαιρία να εμπλακούν σε περίπλοκες συζητήσεις για τη φυλή με ανθρώπους που εκφράζουν διαφορετικές απόψεις, με ανθρώπους που είναι σε παρόμοια θέση αλλά και με όσους έχουν πιο προηγμένη γνώση και έχουν πολιτισμικές ευαισθησίες.

Ακόμη, παρά την παρουσία φυλετικών διακρίσεων στο διαδίκτυο, οι ομάδες (groups) στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν σημαντικά εργαλεία που ενδυναμώνουν τους νέους ώστε να κατασκευάζουν ταυτότητες που αντιτίθενται στον κυρίαρχο λόγο σχετικά με τις ομάδες που υποεκπροσωπούνται. Επιπρόσθετα, επιτρέπουν στα μέλη της ομάδας να γίνουν μια ισχυρή πολιτική δύναμη που συλλογικά μπορεί να συμβάλει στη αναμόρφωση των θεμάτων που αφορούν τις φυλετικές διακρίσεις στις ΗΠΑ, όπως συνέβη με την περίπτωση της συμβολής των κοινωνικών μέσων (social media) στις προεδρικές εκλογές του 2008.

Η έρευνα αυτή εξετάζει το διάλογο σχετικά με τη φυλή και την εθνικότητα που διεξάγεται μεταξύ των εφήβων και νεαρών ενηλίκων μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα. Τα τελευταία χρόνια, η δημοτικότητα και η επιρροή τους έχει αυξηθεί, τοποθετώντας αυτές τις σελίδες σε εξέχουσα θέση για την επικοινωνία και το σχηματισμό ταυτοτήτων μεταξύ εφήβων και νεαρών ενηλίκων (Romm, Pliskin, και Clarke 1997; boyd 2007, 119; boyd και Heer 2006, αναφέρεται στο Tynes, 2011, σελ. 73).

Ο Byrne (2007), ο οποίος διεξήγαγε έρευνα σχετικά με τη φύση του λόγου και της πολιτικής δέσμευσης, διαπίστωσε ότι ένα μεγάλο μέρος της συζήτησης στο διαδίκτυο επικεντρώθηκε σε σημαντικά ζητήματα της κοινότητας και τα θέματα που συζητήθηκαν πιο συχνά είναι η εκπαίδευση, η δουλειά, ο ρατσισμός, το AIDS, οι εκλογές και η δικαιοσύνη (Byrne 2007, σελ. 331, αναφέρεται στο Tynes, 2011, σελ. 75-76).

Όσον αφορά το θέμα της ταυτότητας και σχετικά θέματα που συζητήθηκαν στις ομάδες που περιελάμβανε η έρευνα στο facebook (Byrne 2007, σελ. 331, αναφέρεται στο Tynes, 2011, σελ. 76), τα σημαντικότερα ήταν τα χαρακτηριστικά της ταυτότητας κάθε ομάδας, όπως οι στάσεις, οι συμπεριφορές, η γλώσσα και τα

13

φυσικά χαρακτηριστικά, η φυλετική/εθνική υπερηφάνεια, η κληρονομιά και η ποικιλομορφία. Τα υπόλοιπα θέματα επικεντρώνονταν στην κοινότητα και τη συμμετοχή στα κοινά. Για σκοπούς σύγκρισης και ευκολίας στην ανάλυση, οι ερευνητές χώρισαν τους χρήστες των ομάδων σε Μαύρους, Λατίνους, Ασιάτες και ερεύνησαν τι θέματα φαίνεται να απασχολούν την κάθε εθνότητα ξεχωριστά. Η ανταλλαγή πληροφοριών αποτελούσε κύρια βάση των συζητήσεων και των τριών ομάδων. Η αστυνόμευση, ο ρατσισμός και τα στερεότυπα που κατασκευάζονται μέσω των Μέσων απασχολούσαν πολύ τους Μαύρους. Η πολιτική δράση και οργάνωση κυμαινόταν μεταξύ 5%-10% για όλες τις ομάδες.

Όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών, οι συμμετέχοντες μοιράζονται ειδήσεις μέσω άρθρων, άλλων ιστοσελίδων ή ερευνών. Όποιος γνωρίζει κάτι περισσότερο για ένα συγκεκριμένο θέμα, το ανεβάζει, δημιουργείται ένας διάλογος και σιγά σιγά τα μέλη αρχίζουν να έχουν κοινές εμπειρίες και γνώσεις που προέρχονται από τις αναρτήσεις τους συνολικά.

Στις υπό διερεύνηση ομάδες, μεγάλο μέρος των πολιτικών τους δράσεων επικεντρώθηκε στον αντιρατσιστικό ακτιβισμό και την πολιτική οργάνωση. Το συγκεκριμένο γεγονός δεν αποτελεί έκπληξη, αν λάβουμε υπόψη ότι το χρονικό διάστημα που πραγματοποιήθηκε η έρευνα ήταν σε έξαρση διάφορες φυλετικές αντιπαραθέσεις και διαμάχες. Επίσης, ο βαθμός συμμετοχής των πολιτών στα κοινά δεν εξαρτάται μόνο από τις επιστολές και τις αναφορές αλλά οι ομάδες προωθούν διαδηλώσεις, εκδηλώσεις διαμαρτυρίας, μπιϊκοτάζ κτλ. Το διαδίκτυο αποτελεί πολύ σημαντικό εργαλείο στα χέρια των διοργανωτών αυτού του είδους των εκδηλώσεων, φτάνει παντού και είναι οικονομικό. Η δυνατότητα δημιουργίας ομάδων ενισχύει αυτή τη δύναμη.

Κοινωνικά δίκτυα και ομάδες

Οι ομάδες εντός των σελίδων κοινωνικής δικτύωσης δημιουργούνται με σκοπό την υπεράσπιση, την εκπαίδευση, την κληρονομιά, την εξερεύνηση της ταυτότητας, τη δημιουργία ασφαλών φυλετικών καταφυγίων, καθώς και γενικούς σκοπούς της φυλής. Οι συμμετέχοντες βρίσκονται ενώπιον μιας μεγάλης πρόκλησης, αφού μπορούν να εμπλακούν σε δύσκολες και δυνατές συζητήσεις εντός της ομάδας τους.

Τα άτομα οικοδομούν τα Δίκτυα, τόσο εντός όσο και εκτός του διαδικτύου, στα οποία επιλέγουν να ανήκουν με βάση τα ενδιαφέροντά τους, τις αξίες τους, τις κοινές προτιμήσεις τους και γενικότερα τα σχέδιά τους. Η διαδικτυακή κοινωνική αλληλεπίδραση παίζει σημαντικό ρόλο στην κοινωνική οργάνωση συνολικά. Τα διαδικτυακά δίκτυα μπορούν να “κτίσουν” εικονικές κοινότητες διαφορετικές από τις φυσικές, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι είναι λιγότερο ισχυρές ή λιγότερο αποτελεσματικές στη διαδικασία πολιτικής κινητοποίησης των ατόμων. Παρατηρούμε, επίσης, την ύπαρξη μιας υβριδικής μορφής επικοινωνίας που συνενώνει το φυσικό χώρο με τον κυβερνοχώρο, διαμορφώνοντας έτσι το υλικό στήριγμα του δικτυωμένου ατομισμού.

Οι ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης (ΣΚΔ) όπως το MySpace, το Facebook, το Cyworld και το Bebo, προσέλκυσαν εκατομμύρια χρήστες, πολλοί από τους οποίους κάνουν καθημερινή χρήση των συγκεκριμένων ιστοσελίδων. Τέτοιου είδους κοινωνικά δίκτυα έχουν ενσωματώσει πολλές εφαρμογές καλύπτοντας έτσι πολλά ενδιαφέροντα των χρηστών. Επιστήμονες από διαφορετικά πεδία έχουν εξετάσει τέτοιου είδους ιστοσελίδες, με στόχο να κατανοήσουν τις πρακτικές, τις επιπτώσεις, την κουλτούρα και τη σημασία των ιστοσελίδων αυτών, όπως επίσης και τη συμμετοχή των χρηστών.

Οι Boyd και Ellison (2007) ορίζουν τους ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης ως υπηρεσίες βασισμένες στο διαδίκτυο που επιτρέπουν στα άτομα: (α) να δημιουργήσουν ένα δημόσιο ή μερικώς δημόσιο προφίλ, (β) να δημιουργήσουν μια λίστα από άτομα τα οποία επιθυμεί να έχει μαζί τους μια σύνδεση και (γ) να μπορεί να βλέπει και να διατρέχει αυτές τις λίστες καθώς και τις λίστες των άλλων μέσα στο δίκτυο. Κατά τους Boyd και Ellison (2007), η δικτύωση (networking), νοούμενη ως επιδίωξη έναρξης μιας σχέσης μεταξύ αγνώστων, δεν είναι ο πρωταρχικός σκοπός των κοινωνικών δικτύων, ούτε είναι αυτός που τα διαφοροποιεί από άλλες μορφές επικοινωνίας μέσω υπολογιστή.

Κάθε κοινωνικό δίκτυο προσφέρει διαφορετικές δυνατότητες στους χρήστες του. Η προβολή των προφίλ διαφέρει ανά κοινωνικό δίκτυο. Για παράδειγμα, τα προφίλ στο Friendster και Tribe.net ανιχνεύονται από τις μηχανές αναζήτησης και είναι ορατά σε όλους, ανεξάρτητα αν ο επισκέπτης έχει λογαριασμό ή όχι. Το facebook, έχει πολύ διαφορετική πολιτική εδώ: προσφέρει στο χρήστη πιο πολλές

15

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

επιλογές, για παράδειγμα, χρήστες που ανήκουν στο ίδιο δίκτυο μπορούν να βλέπουν ο ένας το προφίλ του άλλου, εκτός εάν ο χρήστης αποφασίσει να μην εκχωρήσει άδεια. Στα κοινωνικά δίκτυα οι χρήστες προσδιορίζουν τη σχέση τους με τους άλλους χρήστες. Οι όροι για αυτές τις σχέσεις διαφέρουν από δίκτυο σε δίκτυο. Αν και οι χρήστες χαρακτηρίζονται ποικιλοτρόπως, όπως «οπαδοί» (fans), ή «followers», εντούτοις ο πιο διαδεδομένος όρος είναι «φίλοι» (friends). Ο όρος αυτός μπορεί να είναι παραπλανητικός μια και η αποδοχή στα αιτήματα των άλλων χρηστών δεν γίνονται κατ' ανάγκη από φιλία αλλά οι λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι συνδέονται ποικίλουν (boyd, 2006a αναφέρεται στο Boyd και Ellison, 2007, σελ. 213).

Μια δυνατότητα που προσφέρουν τα κοινωνικά δίκτυα είναι η δημιουργία ομάδας, όπου ο διαχειριστής δημιουργεί το προφίλ της ομάδας και μπορεί να προσθέσει μια περιγραφή. Τα μέλη μπορούν να αναρτήσουν φωτογραφικό υλικό, βίντεο, ανακοινώσεις και να γράψουν οτιδήποτε επιθυμούν (Types, 2001, σελ. 73).

Κοινωνικά δίκτυα και πολιτική συμμετοχή

Προκειμένου να καταλάβουμε τη σχέση των κοινωνικών μέσων με την πολιτική συμμετοχή, στρεφόμαστε στην περίπτωση της Σουηδίας, η οποία αποτελεί πολύ καλή περίπτωση μελέτης λόγω της διαδεδομένης ευρυζωνικής πρόσβασης στο διαδίκτυο και της μεγάλης διείσδυσης των κοινωνικών μέσων στον πληθυσμό της. Ένα ενδιαφέρον ζήτημα είναι αν οι άνθρωποι που στο παρελθόν δεν ασχολούνταν με την πολιτική, πλέον ασχολούνται μέσω των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης. Η έρευνα του Gustafsson (2012) καθοδηγείται από την υπόθεση ότι η χρήση ιστοτόπων κοινωνικής δικτύωσης καθιστά πιο εύκολη την πολιτική συμμετοχή, προσφέροντας ευέλικτες μορφές συμμετοχής και ένα αποτελεσματικό μέσο για τη διάδοση πληροφοριών (βλ. Joyce, 2010 αναφέρεται στο Gustafsson, 2012, σελ. 2).

Η πολιτική συμμετοχή ορίζεται από τον Henry Brady (1999: 737, αναφέρεται στο Gustafsson, 2012, σελ. 2) ως «δράση απλών πολιτών για την άσκηση επιρροής σε πολιτικές αποφάσεις». Παρά τους ισχυρισμούς ότι τα νέα μέσα μπορεί να συνδέονται με τον πολιτικό κυνισμό και την απάθεια, εμπειρικές έρευνες έχουν δείξει ότι η χρήση των μέσων για ενημέρωση μπορεί να κάνει τους ανθρώπους πιο πρόθυμους να συζητήσουν πολιτικά θέματα και μακροπρόθεσμα μπορεί να αυξηθεί η δέσμευσή τους (στην πολιτική) και τα επίπεδα συμμετοχής (Gil

16

de Zuniga et al, 2009 αναφέρεται στο Gustafsson, 2012, σελ. 5). Αυτό φαίνεται επίσης να ισχύει για τους ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης (Ellison, et al., 2011 αναφέρεται στο Gustafsson, 2012, σελ. 5).

Η έρευνα αυτή έδειξε ότι για ανθρώπους που ανήκαν σε κάποια πολιτική οργάνωση η χρήση των κοινωνικών δικτύων είχε κάνει την εσωτερική επικοινωνία και τη συνεργασία τους ευκολότερη. Άνθρωποι που ήταν μέλη πολιτικών κομμάτων παρατήρησαν ότι η χρήση των κοινωνικών δικτύων διαβρώνει την εσωτερική ιεραρχία του κόμματος, καθώς ήταν πιο εύκολη η επαφή και η συνεργασία μεταξύ τοπικών κομματικών οργανώσεων. Ωστόσο, αρκετοί από τους ερωτηθέντες εξέφρασαν την ανησυχία τους σχετικά με την αποτελεσματικότητα της συμμετοχής μέσα από το facebook, τονίζοντας ότι η συμμετοχή μόνο μέσα από το συγκεκριμένο κοινωνικό δίκτυο δεν αλλάζει τίποτα. Αυτό το φαινόμενο έχει ονομαστεί «clicktivism» και «slacktivism» και αναφέρεται σε μια ψευδαίσθηση συμμετοχής που ουσιαστικά δεν επιφέρει σημαντικές επιδράσεις (Karpf, 2010 αναφέρεται στο Gustafsson, 2012, σελ. 9). Η ενεργή δέσμευση συνεπάγεται τη φυσική συνάντηση των ομοϊδεατών και τις κοινές κινητοποιήσεις. Συνολικά, τα ευρήματα αυτής της έρευνας δείχνουν ότι ενώ οι πολιτικά ενεργοί πολίτες αξιοποιούν το Facebook για να ενισχύσουν τη δράση τους, οι πολιτικά ανενεργοί δεν το αξιοποιούν με τον ίδιο τρόπο ως μέσο πολιτικής συμμετοχής και εξακολουθούν να μένουν παθητικοί. Το facebook, λοιπόν, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να οικοδομήσει τη σχέση με την πολιτική συμμετοχή αλλά όχι να την υποστηρίξει από μόνο του.

Η δημοκρατική όψη των νέων τεχνολογιών, οι κίνδυνοι και οι ευκαιρίες που προωθούν για τη δημοκρατική συμμετοχή συζητούνται για μεγάλο χρονικό διάστημα. Η έρευνα για την “ψηφιακή δημοκρατία” και τις παραλλαγές της ενδιαφέρει για τις επιπτώσεις των ΤΠΕ στην πολιτειότητα (citizenship) και στη συμμετοχικότητα. Οι νέοι φαίνεται πως έχουν ξεφύγει από τα στενά όρια της επίσημης πολιτικής και χρησιμοποιούν το MySpace, το Facebook, το Flickr και τα blogs, ώστε να εκφράσουν τις πολιτικές τους θέσεις, σκέψεις κτλ. Οι πλατφόρμες αυτές αποτελούν για τους νέους εργαλεία πολιτικής έκφρασης και φαίνεται να έχουν καθιερωθεί ως οι νέοι χώροι πολιτικής αποτελεσματικότητας και δράσης.

Διαδίκτυο και συλλογική δράση

Η Tsaliki (2010) υποστηρίζει ότι υπάρχει μια άτυπη πολιτική κουλτούρα στην Ελλάδα που συνυπάρχει με μια επίσημη πολιτική κουλτούρα και μπορούν να συμβάλουν στη διαμόρφωση της κοινωνίας πολιτών με τη χρήση των νέων διαδικτυακών τεχνολογιών. Ωστόσο, ακόμη δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε αν οι νέες τεχνολογίες, από μόνες τους, είναι αρκετές ή όχι για να διατηρήσουν μια αναζωογονημένη κοινωνία πολιτών.

Η επίδραση του διαδικτύου στη συλλογική δράση των πολιτών έχει διευρυνθεί στη βάση μελέτης περιπτώσεων, μία εκ των οποίων αφορά τις κινητοποιήσεις στην Ελλάδα. Στις 29 Ιουνίου 2007 ξέσπασε μεγάλη πυρκαγιά στην Πάρνηθα και κατέληξε να γίνεται λόγος για μια από τις χειρότερες εθνικές περιβαλλοντικές καταστροφές. Ένα sms ήταν η αφορμή να συγκεντρωθούν πολλές χιλιάδες ανθρώπων στην Πλατεία Συντάγματος στην Αθήνα με σκοπό να διαμαρτυρηθούν ειρηνικά για τη μεγάλη περιβαλλοντική καταστροφή και όλες τις συνέπειες που θα είχε στη ζωή τους. Η παρουσία του κόσμου ήταν πρωτόγνωρη αν αναλογιστεί κανείς ότι ξεκίνησε τόσο αυθόρμητα, με μόνο μέσο οργάνωσης το διαδίκτυο και το κινητό τηλέφωνο, σε περίοδο καλοκαιρινών διακοπών και χωρίς καμιά κομματική παρέμβαση. Άνθρωποι κάθε ηλικίας έδωσαν το «παρών», φοβισμένοι για το αύριο και επηρεασμένοι από τις καταστροφές των ημερών. Το ερώτημα που θέτει η Tsaliki (2010) είναι εάν η συγκεκριμένη διαμαρτυρία λειτούργησε ως ένα πυροτέχνημα που εξερράγη και τελείωσε εκεί ή στην πραγματικότητα σήμαινε κάτι για την ελληνική κοινωνία των πολιτών και θα έδινε ώθηση για να στερεοποιηθεί. Θα μπορούσε αυτή η περιβαλλοντική ευαισθησία να μετατραπεί σε μια μόνιμη κατάσταση και ποιος είναι ο ρόλος των νέων τεχνολογιών σε αυτή τη διαδικασία;

Επίσης, αναφέρεται στο ρόλο των νέων τεχνολογιών στις κινητοποιήσεις της ελληνικής κοινότητας, κατά τη διάρκεια των πυρκαγιών που έκαψαν μεγάλες εκτάσεις στην Ελλάδα το καλοκαίρι του 2007. Οι διαδηλώσεις αυτές ξεκίνησαν και οργανώθηκαν μέσω των νέων τεχνολογιών. Ωστόσο, η Tsaliki συμπεραίνει ότι παρά τις κινητοποιήσεις για τις πυρκαγιές, οι πολίτες δεν κατάφεραν να αποδείξουν ότι ανέπτυξαν με συνέπεια και αποτελεσματικότητα μόνιμες δομές δραστηριοποίησης σχετικά με το περιβάλλον. Κατά την Tsaliki (2010, σελ.151), οι διαδηλώσεις δεν μπορούν να θεωρηθούν τίποτα περισσότερο από “ακτιβιστικά πυροτεχνήματα”, που

“εξερράγησαν” μέσω των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ). Οι νέες τεχνολογίες, συνεπώς, έχουν περιορισμένο πεδίο εφαρμογής στην πολιτική κινητοποίηση.

Κοινωνικά δίκτυα και συλλογική δράση

Οι νέες τεχνολογίες και τα κοινωνικά δίκτυα ήταν τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν και στις αυθόρμητες διαδηλώσεις της Γουατεμάλα (Harlow, 2011). Το Μάιο του 2009, βγήκε στην επιφάνεια ένα μεταθανάτιο βίντεο όπου ο δικηγόρος Ροντρίγκο Ρόζενμπεργκ κατηγορούσε τον πρόεδρο της Γουατεμάλας, Αμβάρο Κολόμ, για τη δολοφονία του. Το βίντεο ανέβηκε στο facebook και στο youtube και μέσα σε λίγες ώρες έγινε γνωστό παγκόσμια. Οι πολίτες της Γουατεμάλα άλλαξαν τα «status» τους ζητώντας απονομή δικαιοσύνης για τον Ρόζενμπεργκ.

Μέσα από συνεντεύξεις και αναλύσεις περιεχομένου του facebook, παρατηρήθηκε ότι το facebook χρησιμοποιήθηκε για να κινητοποιήσει ένα διαδικτυακό κίνημα που δρούσε όμως και εκτός διαδικτύου. Βοήθησε να οργανωθούν διαδηλώσεις διαμαρτυρία με αίτημα τον τερματισμό της βίας.

Μέσα από τις σελίδες στο facebook, οι οποίες είχαν 28 000 μέλη από όλο τον κόσμο μέσα σε τρεις μόλις μέρες (Fieser, 2009 αναφέρεται στο Harlow, 2011, σελ. 2), οι χρήστες ένωσαν τις δυνάμεις τους και ξεκίνησαν μια σειρά από διαδηλώσεις, εκτός διαδικτύου. Στην 1^η μαζική διαμαρτυρία στις 17 Μαΐου συγκεντρώθηκαν περισσότεροι από πενήντα χιλιάδες διαδηλωτές (Fernandez, 2009 αναφέρεται στο Harlow, 2011, σελ. 2). Από τον Τύπο βαπτίστηκε το «Τσουνάμι Blanco», λόγω των λευκών μπλουζών που φορούσαν οι διαδηλωτές και συνεχιζόταν για βδομάδες (Carvill, 2009; Portillo, 2009 αναφέρονται στο Harlow, 2011, σελ. 2). Οι χρήστες του facebook και Twitter κυκλοφόρησαν μια διαδικτυακή αίτηση με σκοπό την παραίτηση του προέδρου Κολόμ και σε διάστημα μικρότερο της μιας εβδομάδας συνέλεξαν πάνω από πέντε χιλιάδες υπογραφές.

Το άρθρο του Harlow (2011) εξετάζει πώς οι παρατηρήσεις και τα σχόλια των χρηστών είχαν διατυπωθεί στο facebook, έτσι ώστε να προωθηθεί και να κινητοποιηθεί ένα διαδικτυακό κίνημα σε διαδηλώσεις εκτός διαδικτύου. Η διερευνητική ομάδα μελέτησε και τις διάφορες δυνατότητες που παρέχει το facebook, όπως το "Like" και τη δυνατότητα απάντησης σε ένα σχόλιο. Η έρευνα είναι

σημαντική γιατί, αν και ερευνητές έχουν μελετήσει την ανάπτυξη των παραδοσιακών κοινωνικών κινήματων διαδικτυακά (Gerhards and Rucht, 1992; Gitlin, 1980 αναφέρονται στο Harlow, 2011, σελ. 2) ή πώς το διαδίκτυο διευκολύνει τα κοινωνικά κινήματα (Atton, 2003; Ayres, 1999; Castells, 2001 αναφέρονται στο Harlow, 2011, σελ. 2), ελάχιστα έχουν γραφτεί για το πώς τα κοινωνικά δίκτυα οργάνωναν διαδικτυακά τις ενέργειες ακτιβισμού που γίνονταν εκτός διαδικτύου.

Κοινωνικά δίκτυα και ακτιβισμός

Η εμφάνιση του «Ακτιβισμού 2.0», παράλληλα με την εμφάνιση του Web 2.0, μας δίνει τη δυνατότητα να εξηγήσουμε πώς ένα διαδικτυακό κίνημα ακτιβισμού μπόρεσε να κινητοποιήσει πολίτες και εκτός αυτού. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό διείσδυσης του facebook στη Γουατεμάλα είναι από τα χαμηλότερα στον κόσμο, με ποσοστό 1.64% του πληθυσμού να είναι χρήστες του Facebook τον Αύγουστο του 2009 (Del Castillo, 2009 αναφέρεται στο Harlow, 2011, σελ. 4).

Στη Γουατεμάλα, αυτό που ξεκίνησε σαν μια μαζική διαδήλωση που είχε οργανωθεί μέσω του facebook γύρω από τη δολοφονία Ρόζενμπεργκ, εξελίχθηκε σε ένα γενικότερο κίνημα υπέρ της δικαιοσύνης και της καταπολέμησης της βίας. Ο τρόπος με τον οποίο συσπειρώθηκαν οι κάτοικοι της Γουατεμάλα μέσω του facebook με σκοπό την απαίτηση δικαιοσύνης, είναι χαρακτηριστικό αυτού που ο Castells (2001 αναφέρεται στο Harlow, 2011, σελ. 4) χαρακτηρίζει «δικτυωμένο κοινωνικό κίνημα» (networked social movement) την εποχή της πληροφορίας. Αυτό που ήταν μοναδικό με το συγκεκριμένο κοινωνικό διαδικτυακό κίνημα δεν ήταν το γεγονός ότι οι ακτιβιστές στρέφονταν προς το διαδίκτυο με σκοπό να βοηθήσουν ένα προϋπάρχον κίνημα, αλλά ότι το κίνημα ήταν αρχικά διαδικτυακό και στη συνέχεια μεταφέρθηκε έξω από αυτό.

Η “Μάχη του Σιάτλ” το 1999, μία μαζική διαδήλωση ενάντια στην οικονομική παγκοσμιοποίηση και τον νεοφιλελευθερισμό, έχει αναγνωριστεί ως η πιο σημαντική στιγμή για τη μετέπειτα εξέλιξη του παγκόσμιου ακτιβισμού (Levi and Olson, 2000, αναφέρεται στο Bennett, 2003, σελ. 144). Πολλοί από τους ακτιβιστές τονίζουν τη σημασία της προσωπικής σελίδας του κάθε ατόμου ξεχωριστά (profile), τόσο στη δημιουργία του ακτιβιστικού δικτύου όσο και στο συντονισμό των δράσεών τους, αφού μπορούν να λειτουργούν και ως μεμονωμένες οντότητες, δηλώνοντας ανοικτά αυτά που υποστηρίζουν ή αυτά με τα οποία διαφωνούν.

Η άνοδος του υπερεθνικού (transnational) ακτιβισμού προσφέρει γόνιμο έδαφος για την κατανόηση των σύγχρονων πρακτικών επικοινωνίας, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία μιας νέας πολιτικής πρακτικής. Η επικοινωνία ανάμεσα στους ενδιαφερόμενους πραγματοποιείται χωρίς γεωγραφικούς και χρονικούς φραγμούς. Από την άλλη πλευρά όμως, οι ίδιες ιδιότητες που καθιστούν την επικοινωνία μέσω του διαδικτύου εύκολη και άμεση, την ίδια στιγμή καθιστούν τις νέες συμμαχίες ευάλωτες σε θέματα ελέγχου, λήψης αποφάσεων και συλλογικής ταυτότητας.

Επιπρόσθετα, μέσα στις ιστοσελίδες και τα δίκτυα των ακτιβιστών, η επικοινωνία είναι οριζόντια και ο καθένας μπορεί να εκφέρει γνώμη για οτιδήποτε χωρίς να καλυφθεί ή να αποσιωπηθεί. Επομένως, παρατηρούμε ότι απουσιάζει η κάθετη, ιεραρχική οργάνωση και ο ηγέτης ή οι ηγετικές οργανώσεις. Η οργάνωση μιας διαμαρτυρίας γίνεται οριζόντια, από κοινού μεταξύ των μελών της. Το θετικό στοιχείο αυτής της οριζόντιας οργάνωσης είναι ότι αναδύεται η συλλογική δράση των ατόμων που είναι οι άμεσα ενδιαφερόμενοι, χωρίς να υπάρχει ανάμειξη των πολιτικών κομμάτων ή άλλων παραδοσιακών, ιεραρχικών πολιτικών δρώντων.

Οι συμμετέχοντες σε μια ομάδα μπορούν να δημιουργήσουν φυλετική και εθνοτική ταυτότητα και εντός του διαδικτύου. Σε αντίθεση με τις δυνατότητες που είχαν στη διάθεσή τους οι προηγούμενες γενιές, πλέον ο καθένας έχει πρόσβαση σε τεράστιο όγκο πληροφοριών σχετικά με όλα τα στοιχεία που συνθέτουν μια εθνοτική ομάδα, ιστορία, μουσική κτλ (Tynes, Giang, και Thompson 2008 αναφέρεται στο Tynes, 2011, σελ. 72-73). Οι ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, η άμεση ανταλλαγή μηνυμάτων (instant messaging), τα ιστολόγια, τα chat rooms κτλ, είναι διαθέσιμα με σκοπό την ενημέρωση τόσο σχετικά με την ομάδα που ανήκει κάποιος ή σχετικά με διαφορετικές ομάδες.

Οι χρήστες του διαδικτύου, συχνά κάτω από την ομπρέλα της ανωνυμίας, γράφουν για τις εμπειρίες τους και τα ερωτήματά τους και έτσι υπάρχει ένα είδος ανατροφοδότησης για θέματα που σχετίζονται με την εθνική τους ομάδα. (Lenhart και Madden 2007, αναφέρεται στο Tynes, 2011, σελ. 73).

Σύμφωνα με τη θεωρία του Erik Erikson (1968, 91–141, αναφέρεται Tynes, 2011, σελ. 73-74) για την ανάπτυξη της ταυτότητας, η ανάπτυξη της εθνικής ταυτότητας μπορεί να θεωρηθεί ως μια δυναμική διαδικασία, η οποία αλλάζει με την

πάροδο του χρόνου καθώς και το πλαίσιο, όπου οι άνθρωποι εξερευνούν και λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με το ρόλο της εθνικότητας στη ζωή τους. Ο Erikson πιστεύει ότι οι διαδικασίες που περνά κάποιος μέχρι να επιλέξει μια ταυτότητα είναι αρχικά η αναζήτηση των πιθανών επιλογών ταυτοτήτων και στη συνέχεια η δέσμευση ή η τήρηση του συνόλου των αξιών και πεποιθήσεων της ομάδας που έχει ενταχθεί. Στο μεταξύ, πιθανόν είναι να υπάρχει και ένα ενδιάμεσο στάδιο, δηλαδή ο πειραματισμός και εξερεύνηση κάποιας ταυτότητας, πριν την τελική δέσμευση.

Σύμφωνα με τους Drzewiecka and Nakayama (1998, σελ. 21, αναφέρεται στο Tynes, 2011, σελ. 74), η ταυτότητα δεν είναι ένα τελικό προϊόν, αλλά είναι δυναμική και ρευστή μέσω των αλληλεπιδράσεων. Επιπρόσθετα, οι παραδοσιακές σχέσεις διαταράσσονται και οι περιθωριοποιημένες ομάδες μπορούν να μετατραπούν σε ενεργούς δρώντες, στη διαμόρφωση της δικής τους αίσθησης του εαυτού και την επίτευξη άλλων στόχων. Οι Mitra and Watts (2002, σελ. 489, αναφέρεται στο Tynes, 2011, σελ. 74), θεωρούν ότι σε πραγματικό χρόνο στο διαδίκτυο, η δύναμη μπορεί να συνδεθεί με την ευφράδεια του λόγου, δηλαδή μια φωνή μπορεί να ενωθεί με άλλες και στο τέλος να παράξουν εξουσία.

Το άρθρο αναφέρεται και σε άλλες έρευνες σχετικές με τη φυλή, που επικεντρώνονται στην κοινότητα και στη συμμετοχή στα κοινά. Ορίζοντας τη συμμετοχή στα κοινά ως μια σειρά δραστηριοτήτων που στοχεύουν στη βελτίωση της δημόσιας σφαίρας, τόσο εκτός όσο και εντός διαδικτύου, συμπεριλαμβανομένης της υποστήριξης (ενέργειες προάσπισης), της συμμετοχής σε οργανώσεις νεολαίας, διαμαρτυρίες κτλ (Younis κ.ά. 2002, αναφέρεται στο Tynes, 2011, σελ. 75).

Ο ακτιβισμός μπορεί να οριστεί ως οι ενέργειες μιας ομάδας από ομοϊδεάτες που συνέρχονται για να αλλάξουν το status quo, υποστηρίζοντας ανοιχτά έναν σκοπό, είτε σε τοπικό είτε σε παγκόσμιο επίπεδο, κάποτε προοδευτικά και κάποτε όχι (Cammaerts, 2007; Kahn and Kellner, 2004; Lomicky and Hogg, 2010 αναφέρεται στο Harlow, 2011, σελ. 4).

Σύμφωνα με έρευνα του DigiActive το 2009, οι σελίδες κοινωνικής δικτύωσης είναι η συνηθέστερη πύλη εισόδου στον διαδικτυακό ακτιβισμό, παρά το γεγονός ότι τα κοινωνικά δίκτυα δεν δημιουργήθηκαν για αυτό το σκοπό (Brodock et al., 2009 αναφέρεται στο Harlow, 2011, σελ. 5). Οι μελετητές βλέπουν έναν διπλό ρόλο του

διαδικτύου ως προς τα κοινωνικά κινήματα: από τη μία πλευρά, το διαδίκτυο μπορεί να διευκολύνει τον παραδοσιακό, εκτός διαδικτύου, ακτιβισμό, προσθέτοντας νέα ρεπερτόρια δράσης στο διαδίκτυο πχ. εκστρατείες μέσω διαδικτύου, διαδικτυακή συλλογή υπογραφών ή ακόμη και εικονικές καταλήψεις (virtual sit-ins) (Castells, 2001; Juris, 2005 αναφέρονται στο Harlow, 2011, σελ. 5). Από την άλλη πλευρά, το διαδίκτυο ενδέχεται να δημιουργεί νέες μορφές ακτιβισμού και αντίστασης (Cardoso και Pereira Neto, 2004; Rolfe, 2005; Van Laer and Van Aelst, 2009 αναφέρονται στο Harlow, 2011, σελ. 5).

Όταν πρόκειται για παραδοσιακές τεχνικές υποστήριξης των κοινωνικών κινημάτων, όπως οι διαμαρτυρίες ή η συλλογή υπογραφών, το διαδίκτυο, σε αντίθεση με άλλα μέσα, επιτρέπει τη γρήγορη, εύκολη και φθηνή διακρατική δράση, χωρίς περιορισμό στο χρόνο, χώρο ή απόσταση (Castells, 2001; Juris, 2005; Ribeiro, 1998 αναφέρονται στο Harlow, 2011, σελ. 5). Ο Van de Donk και οι συνεργάτες του (2004 αναφέρεται στο Harlow, 2011, σελ. 5), υποστηρίζουν ότι το διαδίκτυο θα συμπληρώσει, δεν θα αντικαταστήσει τις υπάρχουσες τακτικές κοινωνικών κινητοποιήσεων.

Ο Morozon (2007, 2009b αναφέρεται στο Harlow, 2011, σελ. 6) θεωρεί ότι το διαδίκτυο μπορεί να διευκολύνει την κινητοποίηση και τη συλλογική δράση και ότι η νέα γενιά ακτιβιστών και διαδηλωτών θα μπορούσε κάλλιστα να στηρίζεται στο Facebook. Προειδοποιεί όμως για την παγίδα ενός τεχνολογικού ντετερμινισμού, όταν κανείς παραγνωρίζει τη σημασία της εκτός διαδικτύου συμμετοχής. Άλλοι επιστήμονες έχουν αμφισβητήσει ότι η εικονική αλληλεπίδραση μπορεί να δημιουργήσει την εμπιστοσύνη που χρειάζεται για να καλλιεργηθεί η διαρκή συλλογική δράση (Diani, 2000 αναφέρεται στο Harlow, 2011, σελ. 6).

Η ανάλυση του Bennett (2003) για τις νέες διαδικτυακές πολιτικές πρακτικές σχετίζεται με το αντικείμενο με το οποίο ασχολείται η δική μου έρευνα. Αρχικά, έχει ενδιαφέρον να διερευνηθεί ποιες από τις λειτουργίες των κοινωνικών δικτύων απαντώνται στην Κίνηση των «Κύπριων Αγανακτισμένων», από τη στιγμή που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για την οργάνωσή τους. Δεύτερον, ο Bennett (2003) εστιάζει και στο ρόλο των παραδοσιακών Μέσων, τα οποία, όταν πρόκειται να προβάλλουν θέματα που αφορούν εκδηλώσεις διαμαρτυρίας εστιάζουν περισσότερο

23

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

στη βία, απλοποιώντας και υποβαθμίζοντας τα αιτήματα των διαδηλωτών. Λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα ευρήματα, η τρέχουσα έρευνα θα διερευνήσει αν ισχύει το ίδιο στην περίπτωση που μελετάται. Δηλαδή, με ποιον τρόπο η κινητοποίηση αυτή των Κύπριων «Αγανακτισμένων» προβλήθηκε από τις κυπριακές εφημερίδες και πώς σχολιάστηκε. Τρίτον, ο Bennett (2003) κάνει λόγο για τη συλλογική ταυτότητα και πώς διαμορφώνεται μέσα από τα Δίκτυα των ακτιβιστών. Αντίστοιχα, η τρέχουσα έρευνα θα διερευνήσει το ζήτημα αυτό ως προς τα δίκτυα που έχουν δημιουργήσει οι «Αγανακτισμένοι» στην Κύπρο.

Στη συνέχεια, η Tsaliki (2010) διερευνά αν η όλη κατάσταση ήταν ένα πυροτέχνημα που θα τέλειωνε ή θα αποτελούσε την αρχή για μια οργανωμένη κοινωνία πολιτών. Αντίστοιχοι προβληματισμοί αναπτύσσονται και ως προς την περίπτωση μελέτης των Κύπριων Αγανακτισμένων. Συγκεκριμένα, μέσα από την καταγραφή της θεματολογίας των αναρτήσεων στα facebook groups, θα είμαστε σε θέση να απαντήσουμε αν η αγανάκτηση και ο θυμός των πρώτων ημερών διατηρούνται σε βάθος χρόνου, και, γεγονός ακόμη σημαντικότερο, αν η κινητοποίηση αυτή υπήρξε αφορμή για διεύρυνση των ζητημάτων που απασχολούν τις συγκεκριμένες ομάδες πολιτών και αν, εν τέλει, αποτελούν ενδείξεις ότι διαμορφώνεται μια πολιτική κίνηση με ευρύτερη στόχευση και χωρίς ισχυρή πρόσδεση στα παραδοσιακά πολιτικά κόμματα, τα οποία κυριαρχούν στην πολιτική ζωή του νησιού. Στην Κύπρο, λόγω της κλειστής κοινωνίας και του μικρού σχετικά πληθυσμού, παρατηρείται μια γενική πόλωση των πολιτών στα πολιτικά κόμματα και αυτό περνά από γενιά σε γενιά. Η πολιτική ιδεολογία και παράταξη που θα ακολουθήσει κάποιος, το πιο πιθανόν είναι ότι είναι η ίδια με τους γονείς του.

Ο Castells (2005), αναφέρει τα στοιχεία της σύγχρονης κοινωνικής αλληλεπίδρασης και ιδιαίτερα του «Δικτυωμένου Ατομισμού» που αποτελούν χαρακτηριστικά και των κοινωνικών δικτύων, με τα οποία θα ασχοληθεί η παρούσα έρευνα. Δηλαδή, θα διερευνηθεί αν η ελευθερία έκφρασης που προσφέρει το διαδίκτυο, ειδικότερα μέσα από το κοινωνικό δίκτυο Facebook, επιτρέπει στους χρήστες του να εκφράζουν τις πεποιθήσεις τους, γνωρίζοντας ότι κάποιος μπορεί να τα διαβάσει και να αναπτυχθεί ένας διάλογος, χωρίς οι απόψεις του ενός να καλύπτουν τις απόψεις του άλλου. Ο κάθε χρήστης μπορεί να είναι “ενταγμένος” σε πολλές ομάδες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι χάνει την προσωπική του ταυτότητα.

Αντιθέτως, μπορεί να “δανείζεται” στοιχεία από την καθημιά. Επίσης, ορισμένα χαρακτηριστικά που αναδεικνύει ο Castells (2005), όπως για παράδειγμα ότι η online επικοινωνία μπορεί να επεκταθεί και στην πραγματική ζωή, είναι σημαντικά στοιχεία που θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας στην ανάλυση των άρθρων και των αναρτήσεων, έτσι ώστε να διαπιστωθεί αν ισχύουν στην περίπτωση της Κίνησης των Κυπρίων Αγανακτισμένων.

Η Types και οι συνεργάτες της (2011) στο άρθρο τους κάνουν αναφορά στη δημιουργία συλλογικής ταυτότητας και στην εξέλιξή της μέσα από τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης. Στη συνέχεια, αναλύουν ορισμένα από τα αποτελέσματά της έρευνάς του με θέμα τη φύση του πολιτικού λόγου μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα. Ορισμένα από τα αποτελέσματα τα οποία αναλύονται στο άρθρο του, αναλύονται και στην παρούσα έρευνα, όπως π.χ. με ποιο τρόπο μοιράζονται πληροφορίες τα μέλη των διαδικτυακών ομάδων, ποιες λειτουργίες επιτελεί η ομάδα κτλ.

Στο άρθρο της Harlow (2011), γίνεται λόγος για το πώς ένα συμβάν και το ανέβασμα ενός βίντεο στο youtube οδήγησε τελικά σε ογκωδέστερες διαδηλώσεις. Η χρήση του facebook διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο στην οργάνωση των διαδηλώσεων. Στην παρούσα έρευνα, το facebook, αποτελεί ένα από τα δύο εργαλεία ανάλυσης. Ακόμη, ένας από τους άξονες της έρευνας είναι οι λειτουργίες που επιτελεί το Κίνημα των Κύπριων Αγανακτισμένων. Στο τέλος, θα μπορεί να διαπιστωθεί αν συνέβη το ίδιο και στην Κύπρο. Δηλαδή, οι ομάδες στο facebook, να δημιουργήθηκαν με σκοπό την οργάνωση των διαδηλώσεων, χωρίς οποιαδήποτε άλλη σκοπιμότητα (π.χ. πληροφόρηση, επικοινωνία κτλ).

Μεθοδολογία

Η μέθοδος που ακολούθησα για να δώσω απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που είχα θέσει ήταν η ανάλυση περιεχομένου, συνδυάζοντας την ποσοτική με την ποιοτική προσέγγιση. Όταν μιλάμε για ανάλυση περιεχομένου αναφερόμαστε στη «συστηματική, αντικειμενική και ποσοτική περιγραφή τόσο του έκδηλου όσο και του λανθάνοντος περιεχομένου της επικοινωνίας» (Berelson, 1952). Με τον όρο «συστηματική» εννοούμε ότι η διαδικασία ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες ως προς τον ερευνητικό σχεδιασμό. Αντικειμενική είναι η ανάλυση όταν οι προκαταλήψεις και η ιδιοσυγκρασία του ερευνητή δεν επηρεάζουν την ανάλυση. Η ποσοτική ανάλυση μετράει εμφανίσεις προκαθορισμένων οντοτήτων σε ένα κείμενο, μια συνέντευξη, μια ταινία κτλ. Σε αυτό το σημείο αναφέρονται ξανά τα ερευνητικά ερωτήματα ώστε να είναι κατανοητή η περαιτέρω ανάλυση της μεθοδολογίας:

1. Πώς προβλήθηκε η Κίνηση των Κύπριων Αγανακτισμένων μέσα από τις κυπριακές εφημερίδες;
2. Πώς διαμορφώνεται η συλλογική ταυτότητα της Κίνησης των Κύπριων Αγανακτισμένων μέσα από τα Groups τους στο Facebook, μέσω των θεμάτων που τους απασχολούν;
3. Ποιες είναι οι λειτουργίες που επιτελούνται από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ως προς αυτή την Κίνηση;

Η τρέχουσα ανάλυση εστιάζει σε δύο επίπεδα: σε άρθρα τριών εφημερίδων (Φιλελεύθερος, Σημερινή και Χαραυγή), καθώς επίσης σε Facebook Groups που αφορούν την Κίνηση Αγανακτισμένων της Κύπρου. Η επιλογή των συγκεκριμένων εφημερίδων έγινε με βάση τον ιδεολογικό τους προσανατολισμό. Το δείγμα περιλαμβάνει μια εφημερίδα με πιο δεξιά ιδεολογική κατεύθυνση (Σημερινή), μια πιο ουδέτερη (Φιλελεύθερος) και μια εφημερίδα που ανήκει καθαρά στην Αριστερά (Χαραυγή). Η επιλογή των συγκεκριμένων εφημερίδων έγινε έτσι ώστε να διασφαλιστεί ένα αντιπροσωπευτικό και πολύπλευρο δείγμα, που θα περιλαμβάνει δημοσιευμένα άρθρα που διαβάζονται από ανθρώπους όχι μόνο μιας πολιτικής ή ιδεολογικής ομάδας.

Οι ιδιομορφίες και τα χαρακτηριστικά του κυπριακού Τύπου, αποτέλεσαν προκλήσεις ώστε να μελετηθεί το θέμα των Αγανακτισμένων και πώς αυτό προβλήθηκε μέσα από τον κυπριακό Τύπο. Τα πολιτικά κόμματα βλέπουν διαφορετικά το καθένα το Κίνημα των Αγανακτισμένων. Για παράδειγμα, το ΑΚΕΛ (Χαραυγή, αρ. φύλλου 19103, ημερομηνία έκδοσης Πέμπτη 21.07.2011, σελίδα 4, τίτλος: «Άλλο «αγανακτισμένος» κι άλλο Αγανακτισμένος» θεωρεί ότι οι διαδηλώσεις δεν δήλωναν μόνο την αγανάκτηση των πολιτών αλλά κρύβονταν και πολιτικά συμφέροντα, όπως για παράδειγμα η παραίτηση Δημήτρη Χριστόφια. Τα υπόλοιπα κόμματα, δεν εξέφραζαν αυτή την ιδέα αλλά αντιθέτως, στις διάφορες εκδηλώσεις για το γεγονός παρευρέθηκαν και μέλη των κομμάτων, δηλώνοντας έτσι υποστήριξη στους διαδηλωτές. Οι πολιτικές σκοπιμότητες, εν πάση περιπτώσει δεν αναφέρθηκαν από άλλα κόμματα, πλην του ΑΚΕΛ.

Τα Facebook Groups που αναλύθηκαν προέκυψαν μετά από αναζήτηση και επικοινωνία με τους οργανωτές της Κίνησης Αγανακτισμένων και έχουν ως σκοπό τους να ευαισθητοποιήσουν το κοινό. Τα ονόματα των groups είναι τα εξής:

- Κίνηση Αγανακτισμένων [sic] Πολιτών Ανεξαρτήτως Κομματικών Πεποιθήσεων
- Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες
- Αγρυπνοι στο Προεδρικό ειρηνικά
- Εθελοντές Αφύπνισης
- Κύπριοι Αγανακτισμένοι ζητούν δικαίωση για τους 13 ήρωες

Η ανάλυση τόσο των άρθρων στις εφημερίδες όσο και των Facebook Groups επετεύχθη με βάση τη λογική της τυχαίας διαστρωματωμένης δειγματοληψίας και περιλαμβάνει δύο “κατασκευασμένες” εβδομάδες (Riffe et al., 2005, σελ. 112). Αυτή η τεχνική δειγματοληψίας χρησιμοποιήθηκε ώστε το δείγμα των άρθρων να είναι αντιπροσωπευτικό των τευχών των εφημερίδων ενός έτους. Για την επίτευξη της τυχαίας δειγματοληψίας, αριθμήσα τις εβδομάδες που αποτελούσαν το χρονικό σημείο από το οποίο θα προέκυπτε το δείγμα, και με τη χρήση της Microsoft Excel

και της μεταβλητής random, επιλέγησαν τυχαία οι εβδομάδες. Η λογική της τυχαίας δειγματοληψίας ακολουθήθηκε και ως προς την επιλογή του περιεχομένου από τα Facebook Groups, ώστε να συγκροτηθεί ένα δείγμα αναρτήσεων από όλο το χρονικό διάστημα ζωής των ομάδων, από τη δημιουργία τους (Ιούλιος 2011) έως τα τέλη Νοεμβρίου 2011. Η διαφορά είναι ότι για κάθε group, οι ημέρες που περιλαμβάνονται στο δείγμα θα είναι διαφορετικές κι αυτό επειδή κάθε διαδικτυακή ομάδα (group) δημιουργήθηκε διαφορετική ημερομηνία. Στο δείγμα συμπεριλαμβάνεται η δεύτερη μέρα δημιουργίας του group και στη συνέχεια μία ημέρα κάθε δέκα ημέρες μέχρι να συμπληρωθούν συνολικά δεκατέσσερις ημέρες. Αν για μια ημέρα που θα έπρεπε να ήταν μέσα στο δείγμα δεν υπάρχουν αναρτήσεις, τότε μετρούσαν οι αναρτήσεις της επόμενης ή της προηγούμενης ημέρας, ανάλογα με το ποια ημέρα είχε κινητικότητα, με προτεραιότητα την επόμενη ημέρα.

Η μονάδα ανάλυσης ήταν το δημοσιογραφικό άρθρο για την ανάλυση των εφημερίδων και η ανάρτηση για την ανάλυση των διαδικτυακών ομάδων (groups).

Ερευνητικό Πρωτόκολλο

Έννοια 1^η: Αγανακτισμένοι

Σύμφωνα με την Tsaliki (2012), οι Αγανακτισμένοι στην Αθήνα ήταν μια “αντίδραση - απάντηση” προς τους Los Indignados της Μαδρίτης, ένα κίνημα που εναντιωνόταν στους πολιτικούς και το χρηματοπιστωτικό σύστημα και τασσόταν υπέρ της «Πραγματικής Δημοκρατίας». Η συγκεκριμένη ομάδα δημοσίευσε στο facebook το μήνυμα προς τους Έλληνες να ξυπνήσουν και να δράσουν νωρίς. Με τη σειρά τους οι Έλληνες απάντησαν με αντίστοιχο τρόπο στέλνοντας το μήνυμα ότι «Είμαστε ξύπνιοι» και κάλεσε όλο τον ελληνικό λαό σε συγκέντρωση στο Σύνταγμα την 25^η Μαΐου του 2011. Επομένως, κατανοούμε ότι οι κινήσεις των Αγανακτισμένων είχαν σκοπό να αφυπνίσουν το λαό και αυτός με τη σειρά του να ανταποκριθεί στις επιλογές των πολιτικών ιθυνόντων της χώρας και των οικονομικών κέντρων λήψης αποφάσεων εκτός αυτής.

Η «γέννηση» των Αγανακτισμένων πολιτών στην Κύπρο πραγματοποιήθηκε με αφορμή τα τραγικά γεγονότα της 11^{ης} Ιουλίου 2011. Στην παρούσα έρευνα, «Αγανακτισμένοι πολίτες» θεωρούνται όσοι συμμετείχαν και παρευρέθηκαν σε διαδηλώσεις και εκδηλώσεις ενώνοντας τις φωνές τους και δηλώνοντας την αγανάκτησή τους, με αφορμή το ατύχημα στο Μαρί, που στοίχισε τη ζωή σε δεκατρείς συνανθρώπους μας.

Έννοια 2^η: Προβολή (των Αγανακτισμένων) μέσα από τον κυπριακό τύπο

Με τον όρο «προβολή» εννοούμε οτιδήποτε μπορεί να παρουσιαστεί (προβληθεί) μέσα από τις κυπριακές εφημερίδες (κυπριακός τύπος). Στην προκειμένη περίπτωση, μελετάμε τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται οι Αγανακτισμένοι στις εφημερίδες Φιλελεύθερο, Σημερινή και Χαραυγή. Η «προβολή» αυτή μπορεί να είναι είτε λεκτική (κείμενο) είτε οπτική (εικόνα).

Έννοια 3^η: Facebook

Το facebook είναι ένα κοινωνικό δίκτυο, το οποίο τα τελευταία επτά περίπου χρόνια αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα φαινόμενα, μιας και οι χρήστες του έχουν αυξηθεί με αλματώδεις ρυθμούς. Μέχρι την τελευταία ημέρα του 2011, το facebook αριθμούσε περίπου 800 εκατομμύρια παγκοσμίως (<http://www.internetworldstats.com/facebook.htm>, ανακτήθηκε στις 11/03/2012

20:02). Επίσης, αποτελεί πολύ σημαντικό επικοινωνιακό εργαλείο για επιχειρήσεις, οργανισμούς κτλ. Από αυτή τη μεγάλη ομάδα δεν θα μπορούσαν να λείπουν και οι ομάδες των Αγανακτισμένων, για τους οποίους το facebook αποτελούσε τον διαδικτυακό χώρο συγκέντρωσής τους. Η παρούσα μελέτη ασχολείται με τις εξής ομάδες: «Κίνηση Αγανακτισμένων [sic] Πολιτών Ανεξαρτήτως Κομματικών Πεποιθήσεων», «Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες», «Άγρυπνοι στο Προεδρικό ειρηνικά», «Εθελοντές Αφύπνισης» και «Κύπριοι Αγανακτισμένοι ζητούν δικαίωση για τους 13 ήρωες.

Μεταβλητές ανάλυσης εφημερίδων

Στάση αρθρογράφου: Στην περίπτωση των εφημερίδων, η πρώτη μεταβλητή που καταγραφόταν ήταν η στάση, δηλαδή τι είδους άποψη εκφράζει ο δημοσιογράφος απέναντι στην Κίνηση Αγανακτισμένων (με τιμές «θετική», «αρνητική» και «ουδέτερη»). Η επιλογή της τιμής που θα χαρακτήριζε το συγκεκριμένο άρθρο αποφαιζόταν μέσα από τη συνολική εικόνα που άφηνε το κείμενο στον αναγνώστη. Μέσα από μια γρήγορη ματιά αυτό φαινόταν ξεκάθαρα. Προκειμένου η συγκεκριμένη μεταβλητή να γίνει σαφής και να διασφαλιστεί η δυνατότητα επανάληψης της έρευνας από άλλους ερευνητές με τα ίδια αποτελέσματα, εντόπισα και από τις τρεις εφημερίδες την ίδια είδηση που αφορούσε ανακοίνωση της Ομάδας Εθελοντών Αγανακτισμένων και Αφυπνισμένων Πολιτών. Η ανακοίνωση καλούσε τους πολίτες να κλείσουν τα αυτιά τους σε «σειρήνες διάσπασης» και να παραμείνουν συσπειρωμένοι για τους κοινούς τους στόχους. Στην πρώτη εφημερίδα (Χαραυγή, σελ. 4 – αρ. φύλλου 19162) το θέμα έχει πολύ μικρή έκταση (2 παραγράφους), χωρίς να δίνει σχεδόν καμιά πληροφορία για τη σχετική ανακοίνωση. Η δεύτερη παράγραφος δεν ανέφερε τίποτα για το θέμα αλλά ήταν μια ειρωνική απάντηση προς τους Αγανακτισμένους πολίτες. Απευθυνόμενος ο αρθρογράφος στους Αγανακτισμένους χρησιμοποιεί φράσεις που φαίνεται καθαρά ότι η στάση του είναι ειρωνική και εχθρική, άρα κυρίως αρνητική:

«οι πολίτες ξέρετε έχουν και κρίση. Μπορούν από μόνοι τους να κρίνουν ποιοι είναι οι σειρήνες της διάσπασης, σε ποιους και αν θα κλείσουν τα αυτιά τους ή αν θα τα αφήσουν ανοικτά για να ακούσουν την πραγματική αλήθεια και όχι τους προπαγανδιστές του μίσους και του φανατισμού».

Η δεύτερη εφημερίδα (Σημερινή σελ. 15 - αρ. φύλλου 12860) εντάσσει το θέμα στην παρουσίαση μιας διαμαρτυρίας των Αγανακτισμένων έξω από το Προεδρικό Μέγαρο. Ο αρθρογράφος δεν χρησιμοποιεί κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηρισμό για τους Αγανακτισμένους, όμως τους παρουσιάζει σε μεγάλο βαθμό και φαίνεται να δίνει έκταση στο όλο θέμα. Επίσης, παραθέτει αποσπάσματα από την ανακοίνωση που «καυτηριάζουν» την Κυβέρνηση, όπως:

«... ότι εδώ και δύο μήνες ο εκλεγμένος Πρόεδρος του λαού και οι κυβερνώντες έκλεισαν τα αυτιά τους, στο κάλεσμα της πλειοψηφίας των πολιτών και των πολιτικών κομμάτων, που έχουν καλέσει τον Πρόεδρο Δημήτρη Χριστόφια σε παραίτηση»

«... το ωστικό κύμα της έκρηξης στο Μαρί προκάλεσε πραγματική σωματική βλάβη στα ώτα των κυβερνώντων».

Η στάση αυτή του αρθρογράφου θεωρώ ότι είναι κυρίως θετική.

Η τρίτη εφημερίδα (Φιλελεύθερος, σελ. 32 – αρ. φύλλου 18644) έχει ένα πολύ μικρό άρθρο για το συγκεκριμένο θέμα και είναι ως επί το πλείστον αυτούσια αποσπάσματα από την ανακοίνωση. Δεν υπάρχει περισσότερος σχολιασμός από πλευράς αρθρογράφου. Σε αυτή την περίπτωση, η στάση του αρθρογράφου κρίνεται ως ουδέτερη.

Επίσης, σε περίπτωση που υπήρχε άρθρο με στόχο τη γνωστοποίηση του κοινού για διαδήλωση, εκδήλωση κτλ λαμβανόταν ως ουδέτερη μιας και ο αρθρογράφος απλά μεταφέρει μια ανακοίνωση. Όταν όμως μέσα στην ανακοίνωση δίνονταν στοιχεία επικοινωνίας (π.χ. τηλέφωνο, e-mail κτλ) με τους οργανωτές, τότε η στάση του αρθρογράφου δηλωνόταν κυρίως θετική. Η διαφοροποίηση αυτή έγινε γιατί αλλιώς είναι απλά να γνωστοποιεί κανείς κάτι στο ευρύ κοινό μέσα από το μέσο όπου εργάζεται και διαφορετικό όταν δίνει περισσότερες λεπτομέρειες στους ενδιαφερόμενους.

Άλλες μεταβλητές ήταν ο κωδικός αναφοράς, η ημερομηνία του άρθρου, η ημέρα, το όνομα της εφημερίδας, το είδος του άρθρου ως προς την έκτασή του (δισέλιδο, ολοσέλιδο, μισή σελίδα, μονόστηλο), η σελίδα όπου βρίσκεται το άρθρο, αν υπήρχε φωτογραφικό υλικό που υποστήριζε το άρθρο, καθώς και το είδος του άρθρου που δημοσιευόταν (ειδησεογραφικό/ρεπορτάζ, γνώμης, άλλο).

Παρουσίαση αιτημάτων Αγανακτισμένων: Επόμενη μεταβλητή είναι τα αιτήματα που παρουσιάζονται να απασχολούν ή να προβάλλουν οι διαδηλωτές μέσα από το άρθρο. Η μεταβλητή αυτή περικλείει τους λόγους κινητοποίησης και τα αιτήματα ως προς τη δράση των Αγανακτισμένων. Για να σημειωθεί ΝΑΙ ή ΟΧΙ, έπρεπε οι έννοιες που αναφέρονταν στο Έντυπο Κωδικοποίησης (βλ. Παράρτημα) να συμπεριλαμβάνονται με ευκρίνεια στο κείμενο. Αν δεν αναφερόταν επακριβώς το αίτημα, σημειωνόταν «όχι». Επιπρόσθετα, κάθε αίτημα έπρεπε να αναφέρεται ξεκάθαρα και όχι να υπονοείται. Οι αρχικές μεταβλητές ήταν:

- Παραδειγματική τιμωρία όλων των ενόχων
- Παραίτηση Δ. Χριστόφια και Κυβέρνησης
- Δικαίωση των θυμάτων και των οικογενειών τους
- Δεν παρουσιάζονται αιτήματα
- Άλλα αιτήματα

Επειδή ήταν πιθανό να προκύψουν και άλλες τιμές κατά την ανάγνωση των κειμένων, συμπεριελήφθη μια ακόμη τιμή («Άλλα αιτήματα»), ώστε να καταγραφούν τυχόν νέα αιτήματα και να ομαδοποιηθούν μετά το πέρας της ανάλυσης.

Με μια απλή ματιά οι διαφορές μεταξύ των τιμών (της μεταβλητής «αιτήματα») ίσως να μην είναι εντελώς ξεκάθαρες, όμως η καθεμιά προέκυψε μέσα από την αρχική, γρήγορη ανάγνωση των άρθρων του δείγματος. Για παράδειγμα, υπήρχε δημοσιευμένο άρθρο που είχε να κάνει με τις διαδηλώσεις των Αγανακτισμένων Πολιτών, που ανέφερε ως αίτημα την τιμωρία των ενόχων, χωρίς να κάνει καμιά αναφορά σε παραίτηση της Κυβέρνησης και δικαίωση των θυμάτων.

Επίσης, πίσω από κάθε προβολή ενός αιτήματος φαίνεται ότι υπήρχαν κι άλλες σημασίες. Η δήλωση-αίτημα «Παραδειγματική τιμωρία όλων των ενόχων» δηλώνει την άποψη ότι οι ένοχοι είναι «γνωστοί» ή «επώνυμοι», απλά για λόγους μιας κοινής γραμμής για το θέμα δεν δηλώνεται καθαρά ποιος θεωρείται ένοχος, μιας και δεν υπάρχει επίσημη ποινική δίωξη ακόμη. Το αίτημα «Παραίτηση Δ. Χριστόφια και Κυβέρνησης», υποδηλώνει μια ξεκάθαρη πολιτική/κομματικοποιημένη διάσταση, αφού στρέφεται ρητά εναντίον της παρούσας κυβέρνησης και του προέδρου ονομαστικά. Τέλος, το αίτημα «Δικαίωση των θυμάτων και των οικογενειών τους» είναι ουδέτερο ως προς τα πολιτικά συμφέροντα και υποδηλώνει ότι πρώτο μέλημα των Αγανακτισμένων είναι καθαρά η συμπαράσταση προς τους συγγενείς των θυμάτων. Κάθε εφημερίδα επιλέγει τον τρόπο με τον οποίο θα καλύψει το θέμα, ανάλογα με το τι θέλει να προωθήσει στο αναγνωστικό της κοινό.

Η μεταβλητή αυτή μας επιτρέπει να διερευνήσουμε κάτι πολύ σημαντικό: αν η κάλυψη του θέματος από τις εφημερίδες ταυτίζεται με την πολιτική και κομματική της κατεύθυνση. Δηλαδή, αν για ακόμη μια φορά οι εφημερίδες ακολούθησαν τη γραμμή που ακολουθεί και το κόμμα τους ως προς την κάλυψη των γεγονότων. Αυτό είναι

πολύ σημαντικό, ιδιαίτερα για την Κύπρο, όπου οι πολίτες είναι πολύ «αφοσιωμένοι» στις πολιτικές τους πεποιθήσεις.

Αναφορά του άρθρου στο πρωτοσέλιδο: Η μεταβλητή αυτή είχε στόχο να μετρήσει πόσα από τα άρθρα που συγκαταλέγονταν στο δείγμα υπήρχαν ως αναφορές στην πρώτη σελίδα του άρθρου. Δηλαδή, αν υπήρχε ο τίτλος του άρθρου μαζί με τη σελίδα που βρισκόταν, στο πρωτοσέλιδο. Αυτό δείχνει αν οι συντάκτες της εφημερίδας θεωρούν το θέμα τόσο σημαντικό ώστε να το τοποθετήσουν στην αρχική τους σελίδα με σκοπό να προσελκύσουν το αναγνωστικό κοινό. Επιπλέον, όπως προκύπτει από τη θεωρία για τον καθορισμό της θεματολογίας (agenda-setting), τα θέματα που ιεραρχούνται στην κορυφή της θεματολογίας ή ημερήσιας διάταξης επηρεάζουν και τη θεματολογία του κοινού (ΜακΚουεϊλ, 2003, σελ. 520-522).

Πηγή: Ως πηγή σημειωνόταν ό,τι ξεκάθαρα επισημαινόταν στο άρθρο. Όταν μέσα στο κείμενο γινόταν χρήση εισαγωγικών ή αναφερόταν ρητά η πηγή από όπου προερχόταν το συγκεκριμένο κομμάτι, τότε σημειωνόταν ανάλογα. Ακόμη, όταν το άρθρο είχε δημοσιευτεί με σκοπό την κάλυψη διασκέψεων Τύπου, ανακοινώσεων κτλ του κινήματος των Αγανακτισμένων, τότε η πηγή δηλωνόταν ως οι ίδιοι οι Αγανακτισμένοι.

Ταυτότητα – Ιδιότητα αρθρογράφου: Η μεταβλητή αυτή είχε στόχο να διαφοροποιήσει τα άρθρα που προέρχονταν από επαγγελματίες δημοσιογράφους από αρθρογράφους που έχουν κι άλλες ιδιότητες, όπως για παράδειγμα, μέλη κομμάτων, εκπροσώπους Τύπου κτλ. Συνήθως, κάτω από την υπογραφή του αρθρογράφου, σημειωνόταν εάν προέρχεται από κάποια πολιτική παράταξη. Θεώρησα αναγκαία την προσθήκη της συγκεκριμένης μεταβλητής, αφού παρατήρησα αρκετά άρθρα που υπογράφονταν από πολιτικά πρόσωπα και παρέθεταν τις ιδέες των κομμάτων τους. Επομένως, η κατηγοριοποίηση αυτή ήταν αναγκαία. Υπάρχει διαφορά όταν χαρακτηρισμοί του τύπου «υποτιθέμενοι αγανακτισμένοι» ή «καθοδηγούμενοι από συγκεκριμένες πολιτικές ομάδες» προέρχονται από μέλη κομμάτων και όταν προέρχονται από δημοσιογράφους. Επίσης, όταν σε ένα άρθρο δηλωνόταν διπλή ιδιότητα του αρθρογράφου, δηλαδή δημοσιογράφος και μέλος κάποιου κόμματος, τότε σημειωνόταν η δεύτερη ιδιότητα.

Οπτικά χαρακτηριστικά που καθοδηγούν τον αναγνώστη στη νοηματοδότηση του κειμένου: Η μεταβλητή αυτή είχε σκοπό να μας επιτρέψει να διαπιστώσουμε αν οι εφημερίδες προχώρησαν σε αλλαγές όσον αφορά τη μορφοποίηση της στήλης τους ή της σελίδας ολόκληρης. Αναζητήθηκαν, λοιπόν, νύξεις (cues) στα οπτικά χαρακτηριστικά των εφημερίδων που καθοδηγούσαν τον αναγνώστη στη νοηματοδότηση του κειμένου. Για παράδειγμα, η εφημερίδα «Σημερινή» τον πρώτο καιρό των διαδηλώσεων για την έκρηξη στο Μαρί είχε αλλάξει το φόντο της έντυπης σελίδας σε μαύρο και τα γράμματα σε λευκό. Αυτή ήταν σαφέστατα μια μεγάλη αλλαγή που υπαινισσόταν μια κατάσταση πένθους και θρήνου προς τις ζωές που χάθηκαν και την τραγωδία που εκτυλισσόταν, καθοδηγώντας τον αναγνώστη στην αντίληψη του κειμένου με συγκεκριμένο τρόπο.

Αναπαραστάσεις των Αγανακτισμένους και των ενεργειών τους: Τέλος, για κάθε άρθρο καταγράφονταν οι χαρακτηρισμοί που το άρθρο απέδιδε στους Αγανακτισμένους. Στην περίπτωση αυτής της μεταβλητής δεν μπορούσα να οριστούν προκαταβολικά τιμές γιατί πρόκειται για μια πολύ ανοικτή ερώτηση. Επομένως, η ανάλυση έγινε ποιοτικά. Εδώ, κάθε χαρακτηριστικό που αφορούσε τους Αγανακτισμένους καταγραφόταν. Για παράδειγμα χαρακτηρισμοί όπως: «χειραφετημένοι», «ενεργοί πολίτες», «υπομονετικοί» κτλ. Επίσης, στη συγκεκριμένη μεταβλητή σημειωνόταν και η γενική εικόνα που σχημάτιζε ο αναγνώστης που διάβαζε το άρθρο, όπως π.χ. θυματοποίηση και πολιτική εκμετάλλευση του πόνου των συγγενών.

Μεταβλητές των ομάδων του facebook

Αρχικά, στην ανάλυση περιεχομένου των διαδικτυακών ομάδων (facebook groups) υπήρχαν οι εξής μεταβλητές: ο κωδικός αναφοράς, η ημερομηνία ανάρτησης, η ημέρα, το όνομα του group.

Είδος ανάρτησης: Η επόμενη μεταβλητή ήταν το είδος της ανάρτησης και είχε σκοπό να μετρήσει τι είδους περιεχόμενο αναρτούν τα μέλη των ομάδων που βρίσκονταν στο δείγμα. Οι τιμές της ήταν:

- Φωτογραφικό υλικό
- Βίντεο
- Προβολή εκδήλωσης
- Παραπομπή σε άλλο σύνδεσμο
- Πρωτογενές κείμενο
- Δευτερογενές κείμενο

Κατά την κωδικοποίηση, σημειωνόταν ΝΑΙ ή ΟΧΙ ανάλογα με το τι υπήρχε στη συγκεκριμένη ανάρτηση που μελετούνταν τη δεδομένη στιγμή. Μέσα σε μια ομάδα, το άτομο μπορεί να αναρτήσει φωτογραφίες, βίντεο, να προσκαλέσει τα υπόλοιπα μέλη σε μια εκδήλωση, να παραπέμψει τους χρήστες σε άλλες ιστοσελίδες και να γράψει κείμενο. Όσον αφορά το πρωτογενές κείμενο, πρόκειται για περιεχόμενο που δημιουργεί ο ίδιος ο χρήστης-μέλος στην ομάδα - δηλαδή, προβάλλει τη δική του άποψη, γνώμη, πληροφορία κτλ. Η διάκριση αν πρόκειται για κείμενο του χρήστη ή είναι μεταφορά από κάποια άλλη πηγή δεν είναι δύσκολη. Μέσα από την εμπειρία μου ως χρήστη του facebook και τις συχνές μου επισκέψεις στις συγκεκριμένες ομάδες έχω εντοπίσει συγκεκριμένους δείκτες για το αν μία ανάρτηση αποτελεί προσωπική εκτίμηση ή μεταφορά άποψης, πληροφορίες κ.λπ. άλλου προσώπου. Αυτό μπορεί να διακριθεί από την ύπαρξη ή μη εισαγωγικών ή υπογραφής. Η μεταβλητή «Δευτερογενές κείμενο» αφορούσε την περίπτωση κατά την οποία αναρτιόταν περιεχόμενο που είχε ληφθεί από κάποια πηγή. Αυτό παρατηρείται σε πολλές αναρτήσεις, για παράδειγμα λόγια συγγενών των θυμάτων που ειπώθηκαν σε διαδηλώσεις, αποσπάσματα από ομιλίες πολιτικών κτλ. Η μεταβλητή αυτή είχε

σκοπό τη μέτρηση του υλικού που ανέβαζαν τα μέλη των συγκεκριμένων ομάδων, καθώς συσχετιζόταν άμεσα με τις λειτουργίες που επιτελούσε η κάθε ανάρτηση.

Ύπαρξη παραπομπής: Με τον όρο παραπομπή εννοούμε τους υπερσυνδέσμους. Πολλοί χρήστες αντί να γράψουν κείμενο επέλεξαν να παραπέμψουν τους υπόλοιπους χρήστες σε άλλες ιστοσελίδες το περιεχόμενο των οποίων ενδεχομένως τους αφορούσε. Συχνά παρατηρείται ότι υπήρχαν σύνδεσμοι σε ιστοσελίδες ΜΜΕ, κομμάτων, άλλων groups με το ίδιο περιεχόμενο (Αγανακτισμένων) και άλλες ειδησεογραφικές ιστοσελίδες που δεν προέκυπταν μέσα από τα παραδοσιακά ΜΜΕ (π.χ. Blogs κτλ). Αν η απάντηση στην ερώτηση για ύπαρξη παραπομπής ήταν θετική, τότε ακολουθούσε η επόμενη ερώτηση όπου κατηγοριοποιούνταν η παραπομπή ανάλογα με το περιεχόμενο του συνδέσμου. Οι τιμές της πιο πάνω μεταβλητής ήταν: ιστοσελίδες ΜΜΕ, κομμάτων, άλλων facebook groups, ειδησεογραφικές ιστοσελίδες και άλλα.

Άλλη κατηγορία ήταν η **λειτουργία** που επιτελούσε κάθε ανάρτηση, δηλαδή αν έγινε με σκοπό την πληροφόρηση, την οργάνωση/συντονισμό ή την επικοινωνία μεταξύ των μελών, που αποτελούν και τις τιμές της μεταβλητής αυτής (βλ. Milioni, 2009, σελ. 413).

Παρουσίαση αιτημάτων Αγανακτισμένων: Στην κατηγορία αυτή ισχύει ότι γινόταν και με τα άρθρα των εφημερίδων. Δηλαδή, θα έπρεπε να δηλωνόταν ξεκάθαρα το αίτημα για να σημειωθεί ότι υπήρχε στο άρθρο κι όχι να υπονοείτο. Οι τιμές ήταν οι εξής:

- Παραδειγματική τιμωρία όλων των ενόχων
- Παραίτηση Δ. Χριστόφια και Κυβέρνησης
- Δικαίωση των θυμάτων και των οικογενειών τους
- Δεν παρουσιάζονται αιτήματα
- Άλλα αιτήματα

Πιο κάτω υπάρχουν ορισμένα παραδείγματα αναρτήσεων και κατηγοριοποίησή τους σε μεταβλητές.

ΛΟΓΑΡΙΑΣΑΤΕ ΛΑΘΟΣ ΜΕ ΤΟ ΝΟΥ ΣΑΣ ΚΥΒΕΡΝΩΝΤΕΣ.. ΣΤΙΣ ΔΙΚΕΣ ΜΑΣ ΠΟΡΕΙΕΣ ΘΑ ΣΤΕ ΠΑΝΤΑ ΑΠΟΝΤΕΣ...

Η πιο πάνω ανάρτηση, όσο κι αν φαίνεται ο χρήστης να δηλώνει τη δυσαρέσκειά του απέναντι στην Κυβέρνηση, δεν προχωρεί σε δήλωση κάποιου αιτήματος, όπως πχ «Παραιτηθείτε» ή κάτι ανάλογο. Η πιο κάτω ανάρτηση όμως, δηλώνει ευθέως το αίτημα για παραίτηση των Κυβερνώντων.

ΟΛΟΙ ΜΑΖΙΚΑ ΣΤΗΝ ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΑΥΡΙΟ ΠΕΜΠΤΗ 22 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΚΑΙ ΩΡΑ 1:00μ.μ. ΑΠΑΙΤΟΥΜΕ ΤΗΝ ΑΜΕΣΗ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΤΟΥΣ ΕΔΩ ΚΑΙ ΤΩΡΑ.

Επιπρόσθετα, όταν στην ανάρτηση υπήρχε παραπομπή σε κάποια άλλη ιστοσελίδα, τότε ως αιτήματα θα σημειώνονταν αυτά που δηλώνονταν στο περιεχόμενο της παραπομπής (π.χ. άρθρο κτλ).

Λειτουργία που φαίνεται να επιτελεί η συγκεκριμένη ανάρτηση: Κάθε ομάδα, με τη δημιουργία της, καλείται να εξυπηρετήσει ορισμένους στόχους και σκοπούς, που συχνά φαίνεται να έχουν οι δημιουργοί της. Οι συγκεκριμένες ομάδες που αποτελούν το δείγμα έχουν περίπου κοινούς σκοπούς και στόχους. Κάθε μέλος μπορούσε να αναρτά περιεχόμενο που επιτελούσε διαφορετικές λειτουργίες. Άλλη μία κατηγορία ήταν η **λειτουργία** που επιτελούσε κάθε ανάρτηση, δηλαδή αν έγινε με σκοπό την πληροφόρηση, την οργάνωση/συντονισμό ή την επικοινωνία μεταξύ των μελών, που αποτελούν και τις τιμές της μεταβλητής αυτής (βλ. Milioni, 2009, σελ. 413). Για παράδειγμα, μπορεί απλά να ήθελε να δώσει μια πληροφορία που θεωρούσε ότι αφορά τα μέλη (π.χ. δόθηκε το πόρισμα στην Κυβέρνηση). Αυτή η ανάρτηση αντιστοιχεί στην τιμή «πληροφόρηση». Κάποιος άλλος μπορεί να έστειλε το μήνυμα «Ξυπνήστε» ή να αναρτούσε ένα βίντεο με ένα εμψυχωτικό τραγούδι, το οποίο αντιστοιχεί στη μεταβλητή «επικοινωνία». Επίσης, πολλές φορές γίνονταν αναρτήσεις για διαδηλώσεις που οργανώνονταν μέσω των ομάδων στο facebook, ώστε να οργανωθούν, να προσελκύσουν κόσμο και να συντονίσουν τις ενέργειές τους ως Κίνηση. Τέτοιου είδους αναρτήσεις είχαν ως σκοπό να συντονίσουν την οργάνωση για τις διαδηλώσεις, επομένως, ανήκει στη μεταβλητή «δράση» (πρβ Milioni, 2009). Ακόμη, μια τέταρτη λειτουργία που προέκυψε μετά την πιλοτική κωδικοποίηση ήταν αυτή της «μεταεπικοινωνίας». Στη λειτουργία αυτή ανήκαν οι αναρτήσεις που δεν είχαν σκοπό να ενημερώσουν για κάτι, αλλά αναφέρονταν στους όρους υπό τους οποίους πραγματοποιείτο η επικοινωνία. Δηλαδή, πώς

πραγματοποιείται, πότε πραγματοποιείται, πού πραγματοποιείται, ποιος την πραγματοποιεί, με ποιο περιεχόμενο και για ποιο λόγο. Για παράδειγμα, εδώ εμπίπτει η καταλληλότητα του θέματος για τη συγκεκριμένη συζήτηση ή τη συγκεκριμένη ομάδα, οι παρατηρήσεις για το ύφος και τον τόνο των συνομιλητών κτλ.

Η τελευταία κατηγορία αφορά τη συλλογική ταυτότητα της Κίνησης, όπως αυτή εκδηλώθηκε μέσω του Facebook, και τη διαμόρφωση του χαρακτήρα κάθε group ως προς τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίστηκε η διαμαρτυρία των Αγανακτισμένων. Οι τιμές που προκαθορίστηκαν ήταν η Εθνική / Ιδεολογική προσέγγιση, η Ανθρωπιστική προσέγγιση και η «Πολιτειακή» (civic) προσέγγιση. Το θέμα αυτό προσεγγίστηκε μέσα από έναν συνδυασμό ποσοτική και ποιοτικής ανάλυσης, δηλαδή, εκτός από την κωδικοποίηση κάθε ανάρτησης ως προς τις τρεις τιμές, καταγράφονταν τα επιμέρους θέματα καθώς και οι πιο χαρακτηριστικές φράσεις, λέξεις ή σύμβολα που συνιστούσαν αυτή την προσέγγιση.

Η αρχική ανάλυση βασίστηκε σε αυτές τις κατηγορίες, αλλά δεδομένου ότι το αντικείμενο αποτελούσε σχετικά αδιερεύνητο φαινόμενο, θεωρήθηκε πιθανόν να προκύψουν και άλλες κατηγορίες που δεν είχαν καθοριστεί εκ των προτέρων. Έτσι, έγινε μια αρχική ανάγνωση όλων των κειμένων του δείγματος για να οριστικοποιηθούν οι κατηγορίες ανάλυσης. Μετά το στάδιο αυτό, πραγματοποιήθηκε η τελική κωδικοποίηση.

Αποτελέσματα έρευνας και ανάλυση

Ανάλυση εφημερίδων

Μετά τη διαδικασία συλλογής των δεδομένων και της ανάλυσής τους, ακολουθεί η παρουσίαση των αποτελεσμάτων και οι απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί στην παρούσα έρευνα. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζουν πολύ μεγάλο ενδιαφέρον. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορούν να χαρακτηριστούν ως αναμενόμενα και να επιβεβαιώνουν τις αρχικές μας «εικασίες», κάποιες άλλες φορές έρχονται να μας διαψεύσουν και να μας παρουσιάσουν την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί μέσα από την πάροδο του χρόνου.

Ξεκινάμε την παρουσίαση των αποτελεσμάτων με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα που είχε να κάνει με τις εφημερίδες και το πώς προβλήθηκε η Κίνηση των Κύπριων Αγανακτισμένων μέσα από αυτές. Η απάντηση στη συγκεκριμένη ερώτηση δεν μπορούσε να δοθεί μέσα από τη συσχέτιση δύο μόνο μεταβλητών, μιας και το ερώτημα είναι πολύ γενικό και οι παράγοντες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη πολλοί.

		Εφημερίδα					
		Σημερινή		Φιλελεύθερος		Χαραυγή	
		Αριθμός άρθρων	Ποσοστά	Αριθμός άρθρων	Ποσοστά	Αριθμός άρθρων	Ποσοστά
Στάση αρθρογράφου	Κυρίως θετική	34	58,6%	37	64,9%	2	4,9%
	Κυρίως αρνητική	3	5,2%	5	8,8%	35	85,4%
	Ουδέτερη	21	36,2%	15	26,3%	4	9,8%
	Σύνολο	58	100,0%	57	100,0%	41	100,0%

Πίνακας 1: Εφημερίδα και Στάση αρθρογράφου

Ο πιο πάνω πίνακας (Πίνακας 1) απεικονίζει τον αριθμό των άρθρων και τη στάση του αρθρογράφου ανά εφημερίδα, καθώς και τα ποσοστά κάθε εφημερίδας

ανά στάση αρθρογράφου. Παρατηρούμε ότι το συνολικό ποσοστό των άρθρων του Φιλελευθέρου με θετική στάση φτάνει το 64.9%. Η Χαραυγή, με ποσοστό 85.4% στο σύνολο των άρθρων της, έχει αρνητική στάση έναντι των Αγανακτισμένων. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ουδέτερων άρθρων συγκεντρώνει η Σημερινή με 36.2%. Με τη βοήθεια του πιο πάνω πίνακα μπορούμε να διακρίνουμε εύκολα ότι ο Φιλελεύθερος και η Σημερινή υπερτερούν στη θετική στάση, με ποσοστά να ξεπερνούν το 50% των συνολικών άρθρων και η Χαραυγή να έχει στο σύνολό της το 85.4% αρνητική στάση προς τους Αγανακτισμένους.

Η στάση που τήρησε η Χαραυγή απέναντι στην Κίνηση αλλά και στις διαδηλώσεις της φαίνεται να συμβαδίζει και να ακολουθεί την γενική πορεία που χαράσσει το κόμμα του οποίου αποτελεί και εκφραστικό όργανο. Το ΑΚΕΛ, με δηλώσεις ανά τακτά χρονικά διαστήματα φρόντιζε να θυμίζει στο κοινό τις απόψεις του γύρω από το συγκεκριμένο θέμα. Δήλωνε ανοικτά ότι στηρίζει οποιαδήποτε προσπάθεια του λαού να εκφράσει την αγανάκτησή του και το θυμό του, αλλά πίσω από τις συγκεκριμένες κινητοποιήσεις έβλεπε να κρύβονται και άλλα πολιτικά συμφέροντα. Δηλαδή, ότι οι διαμαρτυρίες υποκινούνταν από άλλα συμφέροντα κι όχι μόνο το ότι ο λαός βγήκε να δηλώσει τη δυσαρέσκειά του, όπως δηλωνόταν από τα υπόλοιπα κόμματα.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σε σύνολο άρθρων, ποσοτικά, ο Φιλελεύθερος παρουσιάζεται να έχει περισσότερα άρθρα με θετική στάση του αρθρογράφου. Μετά, όμως και την ποιοτική ανάλυση, στη μεταβλητή «Πώς χαρακτηρίζει το άρθρο τους Αγανακτισμένους και τις ενέργειές τους;», τα άρθρα της Σημερινής κρίνονται ως πιο ισχυρά ως προς την έκφρασή τους, δηλαδή περιελάμβαναν λέξεις φορτισμένες με συναίσθημα και δύναμη. Μετέδιδαν μία προσωπική εμπλοκή του αρθρογράφου και συχνά φαινόταν να συμμερίζεται τον πόνο και τις απόψεις των Αγανακτισμένων. Για παράδειγμα, στην εφημερίδα με αριθμό φύλλου 12804, ημερομηνία έκδοσης Κυριακή 24.07.2011, σελίδα 46, με τίτλο: «Στους δύσκολους καιρούς της κρίσης», ο αρθρογράφος αναφέρει: *«Οι πολίτες μαζεύουν όλα τα αποθέματα δύναμης, υπομονής, θέλησης και αξιοπρέπειας και βγαίνουν στους δρόμους για να εκφράσουν το συσσωρευμένο θυμό τους, την απέραντη οργή και το μεγάλο πόνο τους»*. Δηλαδή συμμερίζεται τα προβλήματα των πολιτών, τα προβάλλει και φαίνεται να είναι θετικός σε αυτές τις κινητοποιήσεις. Δεν αναφέρει πουθενά τις

πολιτικές σκοπιμότητες και συμφέροντα και ασχολείται μόνο με την οικονομική και ανθρωπιστική πλευρά του θέματος. Ο Φιλελεύθερος είχε κυρίως θετική στάση έναντι των Αγανακτισμένων, αλλά η προβολή γινόταν με πιο «ελαφριά» κείμενα, πιο προσεκτικά ως προς το τι θα προβαλλόταν και πώς. Η Χαραυγή είχε μια ξεκάθαρα αρνητική στάση. Χρησιμοποιούσε διάφορα επίθετα και χαρακτηρισμούς, υπήρχαν ειρωνικά σχόλια και γενικά φαινόταν η αρνητική προσέγγισή της απέναντι στην Κίνηση αυτή.

Κάτι ακόμη που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι οι αρθρογράφοι της εφημερίδας «Χαραυγή» συχνά, όταν αναφέρονταν στους Αγανακτισμένους, έθεταν τη λέξη εντός εισαγωγικών ή προσέθεταν επιθετικούς προσδιορισμούς που υποβάθμιζαν τη σημασία τους (π.χ. δήθεν αγανακτισμένοι, λεγόμενοι αγανακτισμένοι, καθοδηγούμενοι «αφυπνισμένοι» κτλ). Οι πιο πάνω χαρακτηρισμοί καθοδηγούν τον αναγνώστη να δημιουργήσει μια εντελώς αρνητική εικόνα για τη συγκεκριμένη Κίνηση. Ειδικά ο όρος «λεγόμενοι», που χρησιμοποιείται συχνά για να περιγράψει όργανα και θεσμούς του ψευδοκράτους, παραπέμπει αμέσως σε ένα ψευδές και χωρίς υπόσταση κίνημα.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι υπήρχαν ορισμένοι αρθρογράφοι που μέσα από τα κείμενά τους χαιρέτιζαν το δικαίωμα του καθενός να εκφράζεται και να διαμαρτύρεται, όμως το διαχώριζαν από αυτό που γίνεται στην Κύπρο, εκφράζοντας και πάλι την άποψη ότι οι δράσεις αυτές ήταν υποκινούμενες. Ακόμη, μέσα από τα άρθρα δηλωνόταν η θλίψη, ο πόνος και η συμπάρασταση στους συγγενείς ως προς την τραγωδία, αλλά και πάλι αναφερόταν ότι ορισμένοι κύκλοι εκμεταλλεύονται τον πόνο των συγγενών, στοχοποιούν τον Πρόεδρο και επιθυμούν να πλήξουν το θεσμό της προεδρίας.

Η υπεροχή της Χαραυγής στα αρνητικά άρθρα είναι από τα στοιχεία που επιβεβαιώνουν ότι η παρούσα Κυβέρνηση (μιας και η Αριστερά βρίσκεται στην εξουσία την συγκεκριμένη περίοδο που διεξήχθη η έρευνα) δεν βλέπει τις κινητοποιήσεις των Αγανακτισμένων με θετικό μάτι. Όπως προκύπτει από την ανάγνωση των άρθρων, θεωρεί ότι η έντονη κινητοποίηση που παρουσιάστηκε μετά την τραγωδία στο Μαρί και οι διαδηλώσεις έξω από το Προεδρικό δεν είχαν τους αγνούς σκοπούς της διαδήλωσης και της διαμαρτυρίας, αλλά στοχοποιούσαν τον Πρόεδρο και υποκινούνταν από συγκεκριμένες ομάδες συμφερόντων. Πιο

42

συγκεκριμένα, η εφημερίδα Χαραυγή με αριθμό φύλλου 19162, ημερομηνία έκδοσης Δευτέρα 19.09.2011, στη σελίδα 6, το άρθρο με τίτλο: «Εξάπτουν τη διχόνοια, ενώ ο τόπος χρειάζεται σύνεση και συναίνεση», υπάρχουν ορισμένες δηλώσεις του Προέδρου Δημήτρη Χριστόφια. Μεταξύ άλλων αναφέρει:

[...] «δυστυχώς, ορισμένοι κύκλοι, εκμεταλλεόμενοι τον πόνο και την οδύνη από το χαμό 13 συνανθρώπων μας, εκμεταλλεόμενοι το θυμό και την απογοήτευση πολιτών από την αποτυχία του συστήματος να διαχειριστεί ένα θέμα όπως είναι η διαχείριση πυρομαχικών, επιδεικνύουν συμπεριφορές που πλήττουν θεσμούς και πρώτα απ' όλα το θεσμό της προεδρίας».

Ο Φιλελεύθερος, έχοντας μια πιο ουδέτερη και ανεξάρτητη πολιτική κατεύθυνση, αναμενόταν να διαθέτει τα περισσότερα ουδέτερα άρθρα. Όμως αυτή η υπόθεση διαψεύστηκε από τα αποτελέσματα, αφού το 64.9% των άρθρων του είχαν θετική στάση απέναντι στους Αγανακτισμένους και την Κίνησή τους. Πιο κάτω παραθέτω ορισμένα παραδείγματα των άρθρων του Φιλελευθέρου που συγκαταλέγονται μέσα σε αυτά που έχουν θετική προσέγγιση απέναντι στο θέμα της έρευνας. Το πιο κάτω απόσπασμα είναι από το άρθρο με τίτλο «Μας ξύπνησε το ταρακούνημα της φονικής έκρηξης στο Μαρί» (αριθμός φύλλου 18590, ημέρα έκδοσης Τρίτη 26.07.2011, σελίδα 2).

«Χρειάστηκε η φονική έκρηξη στο Μαρί για να ξυπνήσει ο κόσμος της Κύπρου και να σηκώσει το κεφάλι στο παλιομοδίτικο πια πολιτικό σκηνικό, το οποίο έχει μείνει αναλλοίωτο από τη δεκαετία του 1960. Η εξέγερση των αγανακτισμένων πολιτών προκάλεσε έκπληξη όχι μόνο στους πολιτικούς μας, αλλά και σε άλλα πρόσωπα που πίστευαν ότι ο Κύπριος κοιμάται και δεν ξυπνά».

«Να όμως που ξύπνησε, βγήκε έξω από τα «μαντριά» όπου τον είχαν κλείσει τα πολιτικά κόμματα, και άρχισε να αναζητά την πραγματική δημοκρατία, αυτή που θέσπισαν με τόση σοφία και έγνοια οι αρχαίοι μας πρόγονοι».

Σε αυτό το άρθρο, φαίνεται ξεκάθαρα ότι πλέον ο Κύπριος πολίτης είναι χειραφετημένος από τα πολιτικά κόμματα, έχει ξυπνήσει και προσπαθεί να πάρει την κατάσταση στα χέρια του. Ο κόσμος, πλέον, δεν είναι απλά παθητικό ον, που δέχεται επιδιαιτησίες και υποδείξεις, πράττει ως ενεργός πολίτης και σέβεται τις απόψεις του άλλου.

Εφημερίδα		Ημερομηνία	Αριθμός άρθρων
Σημερινή	Δευτέρα	19.09.2011	3
		14.11.2011	
	Τρίτη	26.07.2011	9
		11.10.2011	
	Τετάρτη	28.09.2011	4
		23.11.2011	
	Πέμπτη	04.08.2011	5
		08.12.2011	
	Παρασκευή	04.11.2011	0
23.11.2011			
Σάββατο	27.08.2011	14	
	03.12.2011		
Κυριακή	24.07.2011	23	
	14.08.2011		
ΣΥΝΟΛΟ			58
Φιλελεύθερος	Δευτέρα	19.09.2011	2
		14.11.2011	
	Τρίτη	26.07.2011	13
		11.10.2011	
	Τετάρτη	28.09.2011	4
		23.11.2011	
	Πέμπτη	04.08.2011	4
		08.12.2011	
	Παρασκευή	04.11.2011	1
23.11.2011			
Σάββατο	27.08.2011	10	
	03.12.2011		
Κυριακή	24.07.2011	23	
	14.08.2011		
ΣΥΝΟΛΟ			57
Χαραυγή	Δευτέρα	19.09.2011	5
		14.11.2011	
	Τρίτη	26.07.2011	8
		11.10.2011	
	Τετάρτη	28.09.2011	5
		23.11.2011	
	Πέμπτη	04.08.2011	3
		08.12.2011	
	Παρασκευή	04.11.2011	0
23.11.2011			
Σάββατο	27.08.2011	4	
	03.12.2011		
Κυριακή	24.07.2011	16	
	14.08.2011		
ΣΥΝΟΛΟ			41

Πίνακας 2: Αριθμός και Ποσοστά άρθρων ανά ημέρα και εφημερίδα

Ο πιο πάνω πίνακας (Πίνακας 2) παρουσιάζει τον αριθμό και το ποσοστό των άρθρων που είχε κάθε εφημερίδα κάθε μέρα. Παρατηρούμε ότι και για τις τρεις

44

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

εφημερίδες η ημέρα με την περισσότερη «κινητικότητα» σε θέματα άρθρων που αφορούσαν τους Αγανακτισμένους ήταν η Κυριακή. Αυτό το εύρημα ήταν σχετικά αναμενόμενο, μια και την Κυριακή οι εφημερίδες είχαν περισσότερες σελίδες και μπορούσαν να επεκταθούν περισσότερο όσον αφορά τη θεματολογία. Δηλαδή, αν ήθελαν να κάνουν ένα αφιέρωμα για την Κίνηση, επέλεξαν την συγκεκριμένη μέρα μια και είχαν ευχέρεια να γράψουν περισσότερα. Η Σημερινή, την Κυριακή, είχε το 39.7% των συνολικών της άρθρων, ο Φιλελεύθερος, το 40.4% και η Χαραυγή, το 39%. Στη συνέχεια, ακολουθεί η Τρίτη, για τη Χαραυγή και τον Φιλελεύθερο. Για τη Σημερινή ακολουθεί το Σάββατο. Οι διαδηλώσεις των Αγανακτισμένων γίνονταν, τις περισσότερες φορές, τις Δευτέρες, λόγω του ότι το τραγικό συμβάν έγινε Δευτέρα. Αν λάβουμε υπόψη αυτό, τότε μπορούμε να πούμε ότι είναι εύλογο η Τρίτη να έχει αρκετά άρθρα για την Κίνηση μια και κάλυπταν το θέμα της προηγούμενης ημέρας.

Εφημερίδα		Αριθμός άρθρων	Ποσοστό
Σημερινή	Δισέλιδο	3	5,2
	Ολοσέλιδο	8	13,8
	Μισή σελίδα	18	31,0
	Μονόστηλο (μια στήλη)	29	50,0
	ΣΥΝΟΛΟ	58	100,0
Φιλελεύθερος	Ολοσέλιδο	1	1,8
	Μισή σελίδα	11	19,3
	Μονόστηλο (μια στήλη)	45	78,9
	ΣΥΝΟΛΟ	57	100,0
Χαραυγή	Ολοσέλιδο	1	2,4
	Μισή σελίδα	4	9,8
	Μονόστηλο (μια στήλη)	36	87,8
	ΣΥΝΟΛΟ	41	100,0

Πίνακας 3: Αριθμός και Ποσοστά άρθρων σε σχέση με την έκταση του άρθρου

Ο πιο πάνω πίνακας (Πίνακας 3) παρουσιάζει τα ποσοστά και τον αριθμό των άρθρων σε σχέση με την έκτάσή τους. Παρατηρούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία και των τριών εφημερίδων ήταν τα μονόστηλα άρθρα και ακολουθούν τα ημισέλιδα. Το 50% των άρθρων της Σημερινής ήταν μονόστηλα, του Φιλελευθέρου 78.9% και της Χαραυγής το 87.8%. Αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο η Σημερινή είχε δισέλιδες

45

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

δημοσιεύσεις και ήταν, συνήθως αφιερώματα προς την Κίνηση. Το γεγονός ότι τα μονόστηλα άρθρα υπερέχουν μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι είναι πολύ πιο σύντομα, πιο εύκολα στην ανάγνωση και σε κάθε εφημερίδα ο αριθμός των μονόστηλων άρθρων είναι μεγαλύτερος από τα υπόλοιπα άρθρα όσον αφορά την έκταση.

Εφημερίδα		Αριθμός άρθρων	Ποσοστό
Σημερινή	Σελίδα 2 - 10	28	48,3
	Σελίδα 11 - 20	16	27,6
	Σελίδα 21 - 30	1	1,7
	Σελίδα 31 - 40	2	3,4
	Σελίδα 41 - . . .	11	19,0
	ΣΥΝΟΛΟ	58	100,0
Φιλελεύθερος	Σελίδα 2 - 10	28	49,1
	Σελίδα 11 - 20	12	21,1
	Σελίδα 21 - 30	5	8,8
	Σελίδα 31 - 40	10	17,5
	Σελίδα 41 - . . .	2	3,5
	ΣΥΝΟΛΟ	57	100,0
Χαραυγή	Σελίδα 2 - 10	24	58,5
	Σελίδα 11 - 20	7	17,1
	Σελίδα 21 - 30	1	2,4
	Σελίδα 31 - 40	8	19,5
	Σελίδα 41 - . . .	1	2,4
	ΣΥΝΟΛΟ	41	100,0

Πίνακας 4: Αριθμός και Ποσοστά άρθρων σε σχέση με την θέση του άρθρου

Ο πιο πάνω πίνακας (Πίνακας 4) παρουσιάζει τη θέση (σελίδα) που είχαν τα άρθρα σε κάθε εφημερίδα. Παρατηρούμε ότι τα περισσότερα άρθρα βρίσκονταν δημοσιευμένα στις πρώτες σελίδες των εφημερίδων. Λέγοντας πρώτες εννοούμε από τη δεύτερη μέχρι και την δέκατη σελίδα. Συνήθως, στις πρώτες σελίδες των εφημερίδων οι αρχισυντάκτες τοποθετούν τα σημαντικά τους θέματα, έτσι μπορούμε

να πούμε ότι και οι τρεις εφημερίδες θεωρούσαν τα θέματα του Κινήματος σημαντικά, είτε τους έδιναν θετική είτε αρνητική απόχρωση.

Σε συνέχεια του πιο πάνω, μπορούμε να παρατηρήσουμε τον πιο κάτω πίνακα (Πίνακας 5), που παρουσιάζει αν υπήρχε αναφορά του άρθρου στο πρωτοσέλιδο της εφημερίδας.

Εφημερίδα		Αριθμός άρθρων	Ποσοστό
Σημερινή	ΝΑΙ	14	24,1
	ΟΧΙ	44	75,9
	ΣΥΝΟΛΟ	58	100,0
Φιλελεύθερος	ΝΑΙ	9	15,8
	ΟΧΙ	48	84,2
	ΣΥΝΟΛΟ	57	100,0
Χαραυγή	ΝΑΙ	5	12,2
	ΟΧΙ	36	87,8
	ΣΥΝΟΛΟ	41	100,0

Πίνακας 5: Αριθμός και Ποσοστά άρθρων σε σχέση με την αναφορά του άρθρου στο πρωτοσέλιδο

Βλέπουμε ότι τα περισσότερα άρθρα δεν αναφέρονταν στο πρωτοσέλιδο της εφημερίδας, ωστόσο, έμπαιναν στις αρχικές της σελίδες. Αυτό, ίσως να οφείλεται στο γεγονός, ότι τα περισσότερα άρθρα ήταν μονόστηλα και συνήθως στο πρωτοσέλιδο μπαίνουν οι τίτλοι των μεγάλων θεμάτων που καλύπτουν μεγαλύτερη έκταση σε μια εφημερίδα. Επιβεβαίωση αυτού είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των άρθρων που δεν περιλαμβάνονταν στο πρωτοσέλιδο το είχε η Χαραυγή (87.8%), η ίδια εφημερίδα που είχε και το μεγαλύτερο ποσοστό μονόστηλων άρθρων.

Στον πίνακα (Πίνακας 6) που βρίσκεται πιο κάτω, φαίνονται οι ιδιότητες που είχαν οι αρθρογράφοι στα άρθρα των εφημερίδων. Παρατηρούμε ότι στη συντριπτική πλειοψηφία των άρθρων και των τριών εφημερίδων οι αρθρογράφοι ήταν δημοσιογράφοι. Στη Σημερινή, οι δημοσιογράφοι αρθρογράφοι καταλαμβάνουν ποσοστό 84.5%, ακολουθούν τα μέλη πολιτικών κομμάτων με 6.9% (2 άρθρα από μέλος του ΔΗΚΟ, 1 άρθρο από ΕΔΟΝ και 1 από ΑΚΕΛ) και η ιδιότητα «άλλο», με ποσοστό 8.6%, η οποία περιελάμβανε 2 επιστολές αναγνωστών, 1 άρθρο από

συνθέτη/συγγραφέα, 1 από αναλυτή ερευνών και 1 από Δημοτικό Σύμβουλο. Στον Φιλελεύθερο, το 71.9% των άρθρων προέρχονταν από δημοσιογράφους, το 15.8% από μέλη πολιτικών κομμάτων (3 άρθρα από μέλη του ΑΚΕΛ, 3 άρθρα από μέλη του ΔΗΚΟ και από ένα άρθρο το ΔΗΣΥ, η ΕΔΕΚ και η ΦΠΚ Πρωτοπορία). Η ιδιότητα «άλλο» καταλαμβάνει 12.3%, με 6 επιστολές αναγνωστών και 1 άρθρο από πρώην Δήμαρχο Λευκωσίας. Στη Χαραυγή, το ποσοστό των άρθρων από δημοσιογράφους αγγίζει το 73.2%. Στη συνέχεια, το 4.9% των άρθρων προέρχονται από μέλη πολιτικών κομμάτων (2 άρθρα από μέλη του ΔΗΚΟ). Η ιδιότητα «άλλο» στη Χαραυγή καταλαμβάνει το 22% των συνολικών της άρθρων, με 7 επιστολές αναγνωστών και 2 άρθρα από ακαδημαϊκούς.

Εφημερίδα		Αριθμός άρθρων	Ποσοστό
Σημερινή	Δημοσιογράφος	49	84,5
	Μέλος πολιτικού κόμματος	4	6,9
	Άλλο	5	8,6
	ΣΥΝΟΛΟ	58	100,0
Φιλελεύθερος	Δημοσιογράφος	41	71,9
	Μέλος πολιτικού κόμματος	9	15,8
	Άλλο	7	12,3
	ΣΥΝΟΛΟ	57	100,0
Χαραυγή	Δημοσιογράφος	30	73,2
	Μέλος πολιτικού κόμματος	2	4,9
	Άλλο	9	22,0
	ΣΥΝΟΛΟ	41	100,0

Πίνακας 6: Αριθμός και Ποσοστά άρθρων σε σχέση με την ιδιότητα του αρθρογράφου

Η εφημερίδα, η οποία παρουσιάζεται να έδωσε μεγαλύτερο βήμα σε πολιτικά κόμματα μέσω των άρθρων της, είναι ο Φιλελεύθερος. Αυτό μπορεί να μας οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι ως εφημερίδα έχει στόχο την πολυφωνία και τη διατύπωση περισσότερων απόψεων απ' ό,τι οι υπόλοιπες. Συμπεριλήφθηκε στο δείγμα ως ουδέτερη από άποψη πολιτικών κατευθύνσεων και φαίνεται ότι μπορεί να το υποστηρίξει μέσα από την παρουσίαση περισσότερων διαφορετικών πολιτικών απόψεων. Η Χαραυγή δημοσίευσε τις περισσότερες επιστολές αναγνωστών, κάτι που φανερώνει και επιβεβαιώνει τη γενική στάση του κόμματος, ότι δηλαδή βρίσκεται

κοντά στο λαό. Η Σημερινή στη συγκεκριμένη συσχέτιση δεν παρουσιάζει κάτι αξιοσημείωτο, πέραν του γεγονότος ότι δημοσίευσε άρθρο από μέλος του ΑΚΕΛ, ενώ κάτι ανάλογο δεν έγινε από την πλευρά της Χαραυγής.

		Πρακτορεία Ειδήσεων	Πολιτικοί / Κυβέρνηση	Δηλώσεις Αγανακτισμένων	Δεν δηλώνεται οποιαδήποτε πηγή	Άλλη	
Εφημερίδα	<u>Σημερινή</u>	Αριθμός άρθρων	0	9	23	26	0
		Ποσοστό πηγής ανά εφημερίδα	0,0%	15,5%	39,7%	44,8%	0,0%
<u>Φιλελεύθερος</u>	Αριθμός άρθρων	1	6	14	34	2	
		Ποσοστό πηγής ανά εφημερίδα	1,8%	10,5%	24,6%	59,6%	3,5%
<u>Χαραυγή</u>	Αριθμός άρθρων	0	7	6	27	1	
		Ποσοστό πηγής ανά εφημερίδα	0,0%	17,1%	14,6%	65,9%	2,4%
ΣΥΝΟΛΟ	Αριθμός άρθρων	1	22	43	87	3	
		Ποσοστό πηγής	0,6%	14,1%	27,6%	55,8%	1,9%

Πίνακας 7: Αριθμός και Ποσοστά άρθρων σε σχέση με την πηγή

Ο Πίνακας 7 παρουσιάζει τον αριθμό και το ποσοστό των πηγών στα άρθρα ανά εφημερίδα. Παρατηρούμε ότι σε συνολικά 87 άρθρα δεν δηλώνονται οποιαδήποτε πηγή, σε 43 υπήρχαν δηλώσεις των Αγανακτισμένων, σε 22 άρθρα υπήρχαν δηλώσεις από πολιτικούς ή άτομα της Κυβέρνησης και σε μόλις ένα άρθρο η πηγή προερχόταν από Πρακτορείο ειδήσεων. Επίσης, υπήρχαν και τρεις άλλες πηγές, δύο στον Φιλελεύθερο και ακόμα μια στη Χαραυγή. Στο Φιλελεύθερο, η μια πηγή ήταν αποσπάσματα από έργα διαφόρων ποιητών, μεταξύ των οποίων ένα

49

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

έργο του Καβάφη, και η άλλη πηγή ήταν αποσπάσματα από μια επιστολή που είχε στείλει ένας αστυνομικός περιγράφοντας σκηνές που εκτυλίχθηκαν έξω από το Προεδρικό Μέγαρο. Η άλλη πηγή που υπήρχε στη Χαραυγή ήταν από την Τοπική Αρχή της Λάρνακας, η οποία με ανακοίνωσή της εισηγείτο την ονομασία οδών της πόλης με τα ονόματα των θυμάτων της τραγωδίας στη ναυτική βάση «Ευάγγελος Φλωράκης».

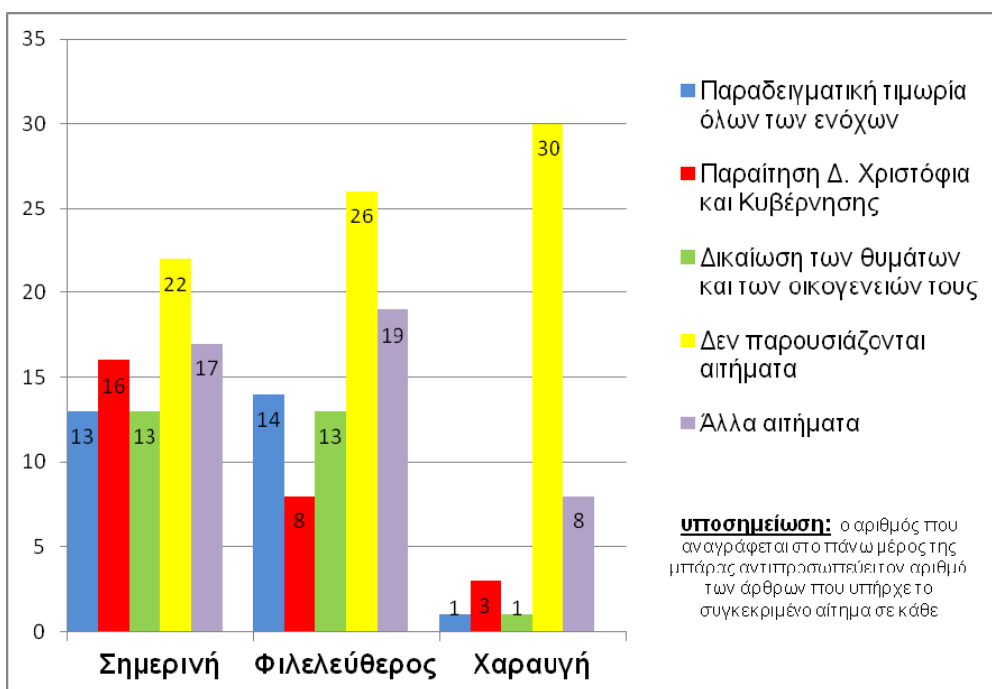
Στο 39,7% του συνολικού αριθμού άρθρων της Σημερινής, υπήρχαν δηλώσεις Αγανακτισμένων και είναι η πρώτη πηγή των άρθρων της. Δηλαδή, όταν αποφασιζόταν να δημιουργηθεί ρεπορτάζ για την Κίνηση, πρώτη πηγή πληροφοριών ήταν οι ίδιοι οι Αγανακτισμένοι. Το ίδιο ισχύει και με τον Φιλελεύθερο, με ποσοστό 24,6%. Κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να ίσχυε για την Χαραυγή αφού πρώτη πηγή των άρθρων της ήταν οι Πολιτικοί και η Κυβέρνηση, με ποσοστό 17,1%. Κάτι τέτοιο δεν είναι παράξενο αφού η Χαραυγή είναι εκφραστικό όργανο του ΑΚΕΛ, άρα και της παρούσας κυβέρνησης.

Εφημερίδα		Αριθμός άρθρων	Ποσοστό
Σημερινή	ΝΑΙ	3	5,2
	ΟΧΙ	55	94,8
	ΣΥΝΟΛΟ	58	100,0
Φιλελεύθερος	ΝΑΙ	0	0
	ΟΧΙ	57	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	57	100,0
Χαραυγή	ΝΑΙ	0	0
	ΟΧΙ	41	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	41	100,0

Πίνακας 8: Αριθμός και Ποσοστά άρθρων σε σχέση με την ύπαρξη οπτικών χαρακτηριστικών

Ο πιο πάνω πίνακας (Πίνακας 8), παρουσιάζει ποιες εφημερίδες και σε πόσα άρθρα υπήρξε κάποια διαφοροποίηση στις σελίδες όπου αναφέρονταν στους Αγανακτισμένους. Βλέπουμε ότι μόνο η Σημερινή είχε αυτό το στοιχείο, σε τρία άρθρα της. Στο πρώτο και στο δεύτερο υπήρχαν στο ένα μια μαυρόασπρη εικόνα από τις διαδηλώσεις και στο άλλο ένα πανό που ήταν αναρτημένο έξω από το Προεδρικό. Οι εικόνες αυτές υπήρχαν πάνω από τα άρθρα σαν banner σε

ιστοσελίδα και ήταν κάτι που τραβούσε την προσοχή, με ολόκληρες τις σελίδες να αναφέρονται στους Αγανακτισμένους. Στην τρίτη περίπτωση, υπήρχε μαύρο πλαίσιο με τα γράμματα να είναι σε λευκό χρώμα και να απεικονίζονται λεγόμενα του γιου του Ανδρέα Ιωαννίδη, που έχασε τη ζωή του στην τραγωδία. Κάτι άλλο που θα πρέπει να λάβουμε υπόψη στην ανάλυση των εφημερίδων για να δούμε πώς προέβαλλαν οι εφημερίδες την Κίνηση είναι τα αιτήματα που παρουσίαζαν στα άρθρα τους, δεδομένου ότι είναι για την κάλυψη και προβολή των Αγανακτισμένων ήταν σημαντικό να προβάλλονται τα αιτήματά τους, ώστε η αναφορά στην Κίνηση αυτή να προσφέρει στους Αγανακτισμένους όχι μόνο την προβολή αλλά και τη γνωστοποίηση όσων επιδιώκουν. Έτσι, μπορούσε να ενημερώνεται το κοινό για τους στόχους της Κίνησης των Αγανακτισμένων, είτε αυτή γινόταν θετικά, είτε αρνητικά, όπως είδαμε πιο πάνω. Το πιο κάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 1), απεικονίζει τον αριθμό των άρθρων όπου αναφέρονταν τα συγκεκριμένα αιτήματα των Αγανακτισμένων σε κάθε εφημερίδα ξεχωριστά.

Διάγραμμα 1: Αιτήματα και αριθμός άρθρων ανά εφημερίδα

Με τη βοήθεια του διαγράμματος, μπορούμε εύκολα να αντιληφθούμε ότι η τιμή «Δεν παρουσιάζονται αιτήματα» βρίσκεται στην πρώτη θέση και για τις τρεις εφημερίδες και ακολουθούν τα «Άλλα αιτήματα», δηλαδή αυτά που ήταν διαφορετικά

από αυτά που υπήρχαν ήδη στο Έντυπο Κωδικοποίησης. Αυτό συμβαίνει γιατί κάθε έντυπο κωδικοποίησης αντιστοιχούσε σε ένα άρθρο. Τα περισσότερα όμως άρθρα όταν ανέφεραν κάποια άλλα αιτήματα δεν παρέθεταν μόνο ένα. Συνεπώς, ο Φιλελεύθερος είχε 19 άρθρα που αναφέρονταν σε άλλα αιτήματα, η Σημερινή 17 και η Χαραυγή 8.

Μέσα από την ανάγνωση των άρθρων, τρία ήταν τα βασικά αιτήματα που προέκυψαν τις πιο πολλές φορές. Ξεκινώντας από αυτό με τις περισσότερες αναφορές ήταν η «Έγκαιρη απόδοση δικαιοσύνης με τον καταλογισμό ευθυνών, πλήρης διαλεύκανση της υπόθεσης, να επέλθει η κάθαρση», με συνολικά 31 αναφορές. Η Σημερινή και η Χαραυγή, έκαναν λόγο για το συγκεκριμένο αίτημα οκτώ φορές η καθεμία και ο Φιλελεύθερος 15 φορές. Ακολουθεί το αίτημα «Θεσμική και κοινωνική στήριξη των οικογενειών των θυμάτων (εξασφαλισμένο μέλλον για τα παιδιά τους κτλ)» με δύο αναφορές από τη Σημερινή, τρεις από τον Φιλελεύθερο και μία από τη Χαραυγή. Το επόμενο αίτημα αφορούσε την «Άμεση ανάληψη ευθυνών του Προέδρου (χωρίς να αναφέρεται η λέξη παραίτηση)», με δύο αναφορές από τη Σημερινή και δύο από τον Φιλελεύθερο. Η απουσία της Χαραυγής στο συγκεκριμένο αίτημα είναι αναμενόμενη, μια και πρόκειται για μια έμμεση επίρριψη ευθυνών στον Πρόεδρο Δημήτρη Χριστόφια και στην Κυβέρνηση για την τραγωδία στο Μαρί. Το συγκεκριμένο αίτημα διαφοροποιείται από αυτό που υπάρχει στο Έντυπο Κωδικοποίησης για «Παραίτηση Δ. Χριστόφια και Κυβέρνησης», αφού δεν υπήρχε οποιαδήποτε αναφορά στη λέξη παραίτηση ή κάποια παρόμοια με το ίδιο νόημα. Διαφορετικό είναι να παρακινείται ο Πρόεδρος να αναλάβει ευθύνες και διαφορετικό να καλείται σε παραίτηση.

Στη Σημερινή, εκτός της κατηγορίας των «άλλων αιτημάτων», που βρίσκεται στη δεύτερη θέση, φαίνεται ότι προέβαλε περισσότερο την «Παραίτηση Δ. Χριστόφια και Κυβέρνησης», με συνολικά 16 δημοσιευμένα άρθρα. Εδώ, μπορούμε να πούμε ότι εν μέρει επιβεβαιώνεται η αρχική πρόβλεψη ως προς τη στάση της εφημερίδας Σημερινή σχετικά με την ιδεολογική κατεύθυνση που έχει. Δηλώνεται η πρόταση να παραιτηθεί η παρούσα κυβέρνηση και να ξαναγίνουν εκλογές, κάτι που εξυπηρετεί τα συμφέροντα της δικής της πολιτικής προσέγγισης. Η εφημερίδα που διατηρεί μια πιο δεξιά πολιτική κατεύθυνση επιλέγει να προβάλει περισσότερες φορές το αίτημα της παραίτησης της παρούσας κυβέρνησης.

Ο Φιλελεύθερος πρόβαλε περισσότερες φορές το αίτημα των Αγανακτισμένων που είχε να κάνει με την τιμωρία των ενόχων. Επίσης, στην κατηγορία των άλλων αιτημάτων και πάλι η συγκεκριμένη εφημερίδα δημοσίευε άρθρα προβάλλοντας την έγκαιρη απόδοση δικαιοσύνης με τον καταλογισμό ευθυνών, την πλήρη διαλεύκανση της υπόθεσης ώστε να επέλθει η κάθαρση. Οι επιλογές αυτές του Φιλελευθέρου μας επιβεβαιώνουν ότι ακολούθησε μια πιο ουδέτερη στάση στο όλο θέμα.

Η Χαραυγή, στα «άλλα αιτήματα» είχε οκτώ άρθρα που έκαναν λόγο για έγκαιρη απόδοση δικαιοσύνης με τον καταλογισμό ευθυνών και την πλήρη διαλεύκανση ώστε να επέλθει η κάθαρση. Η προβολή του συγκεκριμένου αιτήματος κινείται μέσα στα πλαίσια της πολιτικής ιδεολογίας της εφημερίδας, μια και δεν αναφέρει ενόχους ούτε παραιτήσεις. Θεωρείται ότι η υπόθεση είναι ακόμη υπό διερεύνηση, το θέμα βρίσκεται στις δικαστικές αίθουσες, έτσι ακολουθεί μια πιο διπλωματική πολιτική. Κάτι που προκαλεί έκπληξη είναι η ύπαρξη τριών άρθρων που αναφέρουν την παραίτηση της Κυβέρνησης Δ. Χριστόφια. Αυτό συνέβη λόγω του ότι, όπως έχουμε ήδη αναφέρει πιο πάνω, υπήρξαν διάφοροι αρθρογράφοι. Τα τρία αυτά άρθρα γράφτηκαν από δύο δημοσιογράφους και το ένα ήταν επιστολή αναγνώστη. Επομένως, μπορούμε να πούμε ότι η Χαραυγή, παρά την αριστερή της προσέγγιση, δημοσίευσε άρθρο που έκανε λόγο για παραίτηση της Κυβέρνησης. Όμως αυτό δεν μπορούμε να το γενικεύσουμε αφού μόνο τρία άρθρα ανέφεραν το συγκεκριμένο αίτημα.

Ο καθορισμός των τιμών στη μεταβλητή των αιτημάτων δεν ήταν τυχαίος και φαίνεται να επιβεβαιώνεται με τα μέχρι στιγμής αποτελέσματα. Το αίτημα για παραίτηση κτλ είναι καθαρά μήνυμα της αντιπολίτευσης που επιδιώκει να κερδίσει την κοινή γνώμη με στόχο τις εκλογές. Η παραδειγματική τιμωρία δηλώνει μεν συμπάρασταση προς τους Αγανακτισμένους, γνωρίζει ποιοι είναι αυτοί οι «ένοχοι», όμως για λόγους κοινής γραμμής πορείας δεν δηλώνεται καθαρά ποιος είναι ο ένοχος. Το αίτημα περί δικαίωσης των θυμάτων και των οικογενειών τους δηλώνει ξεκάθαρα τη συμπάρασταση προς τους Αγανακτισμένους, καθορίζοντάς το ως κύριο μέλημά τους.

Σε γενικές γραμμές, τα αιτήματα στο σύνολο των δημοσιεύσεών τους δεν έχουν σημαντικές διαφορές. Τα αιτήματα «Παραίτηση Δ. Χριστόφια και Κυβέρνησης»

και «Δικαίωση των θυμάτων και των οικογενειών τους» είχαν από 27 αναφορές σε άρθρα ανεξαρτήτως εφημερίδας, ενώ το «Παραδειγματική τιμωρία όλων των ενόχων» είχε 28. Όμως, στο σύνολο φαίνεται ότι γινόταν μεν αναφορά στην Κίνηση αλλά δεν αναφέρονταν αιτήματα, πράγμα που συνέβη σε 78 δημοσιεύσεις.

Ανάλυση Groups στο Facebook

Στη συνέχεια, αναλύθηκαν τα πέντε Groups που έχουν δημιουργηθεί από τους Αγανακτισμένους στο facebook. Το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα αναφέρεται στο είδος της συλλογικής ταυτότητας που διαμορφώνεται μέσω των ομάδων τους.

			Εθνική / Ιδεολογική προσέγγιση	Ανθρωπιστική προσέγγιση	Πολιτειακή προσέγγιση	Άλλη προσέγγιση	ΣΥΝΟΛΟ
Όνομα Group	Κίνηση Αγανακτισμένων [sic]	Αριθμός αναρτήσεων	9	7	22	0	38
	Πολιτών Ανεξαρτήτως Κομματικών Πεποιθήσεων	Ποσοστό ταυτότητας ανά group	23,7%	18,4%	57,9%	0,0%	100,0%
	Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες	Αριθμός αναρτήσεων	23	8	21	0	52
		Ποσοστό ταυτότητας ανά group	44,2%	15,4%	40,4%	0,0%	100,0%
	Αγρυπνοι στο Προεδρικό ειρηνικά	Αριθμός αναρτήσεων	5	5	12	0	22
		Ποσοστό ταυτότητας ανά group	22,7%	22,7%	54,5%	0,0%	100,0%
	Εθελοντές Αφύπνισης	Αριθμός αναρτήσεων	3	5	10	0	18
		Ποσοστό ταυτότητας ανά group	16,7%	27,8%	55,6%	0,0%	100,0%
	Κύπριοι Αγανακτισμένοι ζητούν δικαίωση για τους 13 ήρωες	Αριθμός αναρτήσεων	11	5	14	2	32
		Ποσοστό ταυτότητας ανά group	34,4%	15,6%	43,8%	6,3%	100,0%
ΣΥΝΟΛΟ		Αριθμός αναρτήσεων	51	30	79	2	162
		Ποσοστό ταυτότητας	31,5%	18,5%	48,8%	1,2%	100,0%

Πίνακας 9: Αριθμός και Ποσοστά αναρτήσεων σε σχέση με τη συλλογική ταυτότητα

Ο πιο πάνω πίνακας (Πίνακας 9) παρουσιάζει την έκταση αναφοράς στις διαφορετικές προσεγγίσεις, ανά ομάδα του facebook. Βλέπουμε ότι ο συνολικός

αριθμός των αναρτήσεων ήταν 162. Η «Κίνηση Αγανακτισμένων [sic] Πολιτών Ανεξαρτήτων Κομματικών Πεποιθήσεων» είχε 38 αναρτήσεις από τις οποίες οι 22, δηλαδή το 57.9% των συνολικών αναρτήσεων στο group, υιοθετούσαν Πολιτειακή προσέγγιση. Η ομάδα «Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες» είχε συνολικά 52 αναρτήσεις, από τις οποίες το 44.2% είχαν Εθνική/Ιδεολογική προσέγγιση. Στη συνέχεια, η «Άγρυπνοι στο Προεδρικό ειρηνικά» είχε 22 αναρτήσεις και οι 12 από αυτές είχαν Πολιτειακή προσέγγιση. Την ίδια προσέγγιση είχε και η ομάδα «Εθελοντές Αφύπνισης» με 10 αναρτήσεις της προσέγγισης και συνολικά 18 αναρτήσεις. Τελευταία ομάδα, η ομάδα «Κύπριοι Αγανακτισμένοι ζητούν δικαίωση για τους 13 ήρωες», είχε 32 αναρτήσεις και το 43.8% κατηγοριοποιείται στην Πολιτειακή προσέγγιση.

Σε όλες τις ομάδες, εκτός της ομάδας «Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες» που ανήκει στην Ιδεολογική/Εθνική, οι περισσότερες αναρτήσεις τους είχαν να κάνουν με την Πολιτειακή προσέγγιση. Συνολικά, η προσέγγιση που υπερισχύει είναι η Πολιτειακή σε σύνολο 79 αναρτήσεων και 49.9% συνολικό ποσοστό των αναρτήσεων, ακολουθεί η Εθνική/Ιδεολογική με 51 αναρτήσεις και ποσοστό 31.5% και η Ανθρωπιστική με 18.5% και 30 αναρτήσεις. Ακόμη υπάρχει η κατηγορία άλλων προσεγγίσεων όπου υπήρχαν δύο αναρτήσεις, οι οποίες δεν εμπίπτουν σε καμιά από τις προαναφερθείσες.

Παραδείγματα των αναρτήσεων υπάρχουν πολλά. Σε δύο αναρτήσεις υπήρχαν βίντεο με τον Εθνικό Ύμνο και το τραγούδι «Των Αθανάτων» και με τίτλο «Αθάνατοι θα μείνετε αιώνια», «Ήρωες». Οι αναρτήσεις αυτές είχαν εθνικό/ιδεολογικό χαρακτήρα, αφού επιλέχθηκε να αναρτηθεί ένα εθνικό σύμβολο, όπως είναι ο Εθνικός μας Ύμνος, και να αποκληθούν ήρωες οι νεκροί. Κάτι πολύ φανερό ήταν ορισμένες φωτογραφίες που ανέγραφαν τις λέξεις «δικαιοσύνη», «σεβασμός στους νεκρούς», «αξιοπρέπεια» κτλ. Αυτές οι αναρτήσεις κατηγοριοποιήθηκαν στην Ανθρωπιστική προσέγγιση, αφού έκαναν λόγο για τις αξίες που θα έπρεπε να διακατέχουν όλους τους ανθρώπους. Η Πολιτειακή προσέγγιση χαρακτηρίζει την πιο κάτω ανάρτηση. Δίνονται όλα τα στοιχεία που χρειάζεται κάποιος για να συμμετέχει στη διαμαρτυρία και στο τέλος κλείνει με μια φράση που είναι σαν προειδοποίηση προς τους πολιτικούς ότι αυτά που μέχρι τώρα έλεγαν θα τα κάνουν πράξεις. Ότι ο λαός ξύπνησε και ότι πρέπει να φοβούνται.

«ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 29/7, ΩΡΑ 19.00 ΟΛΟΙ ΣΤΗ ΛΕΜΕΣΟ. ΠΟΜΠΗ ΜΕ ΤΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΜΑΣ ΠΡΟΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑ ΜΕ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΜΕΓΑΡΟ. ΧΩΡΟΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΕΝΑΕΡΙΟΥ. ΘΑ ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΕΚΕΙ ΓΙΑ ΝΑ ΔΕΙΞΟΥΜΕ ΟΤΙ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΚΑΙ ΚΑΝΟΥΜΕ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΑ ΛΟΓΙΑ ΜΑΣ!!»

Ενδιαφέρον όσον αφορά την ταυτότητα των ομάδων των Αγανακτισμένων στο facebook παρουσιάζουν και οι περιγραφές που συνοδεύουν την κάθε ομάδα. Μπορεί κανείς να διακρίνει τις διαφορές τους αλλά και τον τρόπο με τον οποίο κάθε δημιουργός αντιλαμβάνονταν το έργο και τη δράση που θα είχε η συγκεκριμένη ομάδα. Πιο κάτω παρατίθενται οι περιγραφές των τεσσάρων ομάδων, μια και οι «Άγρυπνοι στο Προεδρικό ειρηνικά» δεν έχουν καμιά περιγραφή και είναι κλειστή ομάδα. Αρχή κάνουμε με την «Κίνηση Αγανακτισμένων [sic] Πολιτών Ανεξαρτήτως Πολιτικών Πεποιθήσεων:

«Η ανάγκη πλέον είναι επιτακτική για την δημιουργία μιας οργανωμένης κίνησης ιδιαίτερα προς την έκφραση της αγανάκτησης μας απέναντι στην κυβέρνηση - Μέχρι σήμερα από την απαράδεκτη εγκληματική αμέλεια της κυβέρνησης χάθηκαν 14 ΖΩΕΣ-ΑΔΙΚΑ. Είναι κρίμα και άδικο εκδηλώσεις σαν την αποψινή να αμαυρίζονται από ορισμένους ανεγκέφαλους. Η εκδήλωση σήμερα, 12 Ιουλίου 2011, με χιλιάδες παρευρισκόμενους από όλα τα κοινωνικά στρώματα της Κυπριακής κοινωνίας - μικροί και μεγάλοι, είναι ΙΣΤΟΡΙΚΗ!!! Συνεχίζουμε οργανωμένα...»

Μέσα από το πιο πάνω κείμενο-περιγραφή, μπορούμε να αντιληφθούμε ότι η ομάδα δημιουργήθηκε μετά από μια εκδήλωση έξω από το Προεδρικό, η οποία όπως αναφέρεται, αμαυρώθηκε από «ανεγκέφαλους». Οι παρευρισκόμενοι ήταν χιλιάδες, όλων των ηλικιών και όλων των κοινωνικών ομάδων της Κυπριακής κοινωνίας, όπως τονίζεται. Το συγκεκριμένο κείμενο συνάδει με τα αποτελέσματα της ανάλυσης των αναρτήσεων των μελών της ομάδας, ότι δηλαδή κυριαρχεί η πολιτειακή προσέγγιση, μιας και το μήνυμα και ο λόγος του πιο πάνω κειμένου δηλώνει πίστη στους ανθρώπους της κυπριακής κοινωνίας και αγανάκτηση έναντι της κυβερνητικής αμέλειας που στοίχισε τη ζωή σε συνανθρώπους μας. Ακόμη, η ονομασία της ομάδας δείχνει ανθρώπους που θέλουν να ονομάζονται πολίτες, δηλαδή με δικαιώματα και λόγο στην κοινωνία που ζουν και δεν ανήκουν σε καμιά πολιτική παράταξη.

Στη συνέχεια, η ομάδα «Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες» έχει το εξής κείμενο για περιγραφή:

*«Κανείς δεν μπορεί να σκεφτεί την λεξη πολιτεια χωρις να ερθει στον νου του η αρχαια Ελλαδα.Εμεις οι Κυπριοι αγανακτισμενοι ζηταμε το αυτονοητο.Ελληνικη παιδεια,ισοτητα,δικαιοσυνη.
Η παιδεια εχει σκοπο να ολοκληρωσει τον ανθρωπο,να αναπτυξει τις πνευματικες του*

57

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

ικανοτητες ,να τον ανεβασει σε υψηλοτερα επιπεδα ,να τον κανει να κατανοησει τη φυση του και τη σχεση με τους αλλους ανθρωπους,να δωσει νοημα στην ζωη του.Ισως πολλοι απο εσας να απορουν.Πως ειναι δυνατον η συγχρονη κοινωνια μας να μην ειναι καλυτερη;Γιατι ακομα υπαρχει αδικια,εκμεταλλευση ,αναξιοκρατια,υποκρισια,ανευθυνότητα και βλακεια;Ο παππους Πλατων θα μας απαντουσε αμεσως.Γιατι σημερα στα σχολεια και στα πανεπιστημια μας δεν δινουμε παιδεια.Δινουμε μονο τεχνικες γνωσεις για επαγγελματικους σκοπους.Δεν φτιαχνουμε ανθρωπους.Δεν βοηθαμε τους νεους να αναπτυξουν τις πνευματικες τους ικανοτητες.Δεν προβληματιζομαστε για το τι ειναι καλο και τι κακο,τι δικαιο και τι αδικο.Νοιαζομαστε μονο για την ειδικευση και οχι την σοφια,για το χρημα και οχι την ευτυχια.

Πιστευω βαθια σαν Ελληνας της Κυπρου ,αν δεν θελουμε να συμπεριφερομαστε σαν νευρωτικοι,φοβισμενοι ανθρωποι ,που ο καθε ενας μας ειναι εχθρος ολων των αλλων,αν δεν θελουμε να καταστρεψουμε το κρατος στο οποιο ζουμε,θα πρεπει να ξαναγυρισουμε πισω στις ριζες μας και στην αρχαια Ελλαδα.Θα πρεπει να ξαναγυρισουμε στον παππου Πλαωνα και στους αλλους αρχαιους φιλοσοφους μας.Και να ξαναβαλουμε μαζι τους ,τα ιδια παλια ερωτηματα -αλλα και παντα συγχρονα-ερωτηματα.Τι ειναι ο ανθρωπος;Τι σημαινει να εισαι Ελληνας;Τι ειναι ευτυχια;Ποια ειναι τα μεσα και ποιοι οι σκοποι για μια δικαιη κοινωνια;»

Το κείμενο της ομάδας αυτής οφείλω να ομολογήσω ότι μου προκάλεσε αρκετή εντύπωση, μια και αναφέρεται στην αρχαία Ελλάδα, ζητώντας ελληνική παιδεία, δικαιοσύνη και ισότητα. Δεν περίμενα από μια ομάδα που θέλει να δηλώσει την αγανάκτησή της για την τραγωδία στο Μαρί να αναφέρει τον Πλάτωνα, την παιδεία, τους αρχαίους φιλοσόφους κτλ. Ο συγγραφέας του κειμένου αυτού χαρακτηρίζει τον εαυτό του Έλληνα της Κύπρου και γενικά αναφέρει παντού στοιχεία που χαρακτηρίζουν τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και κοινωνία. Η προσέγγιση που κυριαρχεί μέσω των αναρτήσεων που υπήρχαν ήταν η jjh, κάτι που βλέπουμε ότι επιβεβαιώνεται και μέσα από την περιγραφή της ομάδας. Δηλαδή, ο σκοπός του δημιουργού, που φαίνεται ότι ήθελε να επιτελέσει με τη δημιουργία του group, συμπίπτει με την προσέγγιση που αναδεικνύεται από τις αναρτήσεις των μελών.

Όπως αναφέραμε και πιο πάνω, η ομάδα «Άγρυπνοι στο Προεδρικό ειρηνικά» δεν έχει περιγραφή και είναι κλειστή ομάδα. Επομένως δεν μπορούμε να πούμε ότι το κείμενο του δημιουργού και το περιεχόμενο των αναρτήσεων έχουν την ίδια προσέγγιση.

Η επόμενη ομάδα είναι οι «Εθελοντές Αφύπνισης» και πιο κάτω είναι το κείμενο που υπάρχει στην περιγραφή της ομάδας τους:

«Λέμε ΟΧΙ στην αδράνεια, λέμε καθαρά την αλήθεια πλέον. Ο κόσμος πρέπει να ξέρει. Και αφού τα ΜΜΕ δεν βγάζουν τίποτα προς τα έξω είναι υποχρέωση μας να το κάνουμε εμείς. Χωρίς προσωπικά κομματικά ή συμφέροντα και σκοπούς. Αλλά με ένα στόχο και έναν κοινό εχθρό... Την ΝΕΑ ΤΑΞΗ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

58

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

ΕΙΡΘΕ Η ΩΡΑ ΓΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΦΥΠΝΙΣΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΛΟΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΥΜΒΑΛΟΥΝΕ ΣΕ ΑΥΤΟ...

We say NO to sleep, say clearly the truth now. People need to know. And since the media will not make anything out is our obligation to do it. Without personal or partisan interests and purposes. But with a goal and a common enemy ...

The New World Order

IT'S TIME FOR REAL AWAKENING CONSCIENCE AND EVERYONE SHOULD CONTRIBUTE TO THIS

..... ENΗΜΕΡΩΘΕΙΤΕ---

ΕΝΗΜΕΡΩΣΤΕ~~~~~
INFORM UR SELF - INFORM THE OTHERS

ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΚΑΘΕ ΕΝΟΣ ΑΠΟ ΕΜΑΣ ΝΑ ΞΕΡΕΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΗ ΠΟΥ ΜΑΣ ΤΑΪΖΟΥΝ ΤΑ ΜΜΕ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ, ΕΚΕΙ ΔΕΝ ΜΑΣ ΛΕΝΕ ΤΙΠΟΤΑ.....

Η ΣΕΛΙΔΑ ΕΓΙΝΕ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΤΗΝ 11η ΙΟΥΛΙΟΥ ΣΤΟ ΜΑΡΙ ΚΑΙ ΤΙΜΑ ΤΟΥΣ 13 ΗΡΩΕΣ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΑΝ ΤΟΣΟ ΑΔΙΚΑ.»

Στην περίπτωση αυτή πρόκειται για κοινότητα στο facebook και όχι για ομάδα – χωρίς αυτό το στοιχείο να διαφοροποιεί την ανάλυση. Στο κείμενο λανθάνει μια επαναστατικότητα, ένα κάλεσμα να αφυπνιστεί ο λαός και να κινητοποιηθεί καταργώντας την αδράνεια που επικρατούσε μέχρι τώρα και να συμβάλει για την αλλαγή. Επίσης, το κείμενο υπάρχει και στα αγγλικά, κάτι που μπορεί να υποδεικνύει ότι δεν ήθελαν να «αποκλείσουν» καμιά ομάδα πληθυσμού και να ενημερώσουν όσο το δυνατόν περισσότερο κόσμο. Η ονομασία της ομάδας («Εθελοντές Αφύπνισης») δηλώνει την ανάγκη για πραγματική αλλαγή, μια και ο λαός φαίνεται να βρισκόταν σε λήθαργο και τα άτομα αυτά δηλώνουν εθελοντές και διατεθειμένοι να «ξυπνήσουν» τον κόσμο. Με τα πιο πάνω χαρακτηριστικά του κειμένου περιγραφής φαίνεται ξεκάθαρα ότι εμπίπτει στην Πολιτειακή προσέγγιση, κάτι που επιβεβαιώνεται και μέσα από τις αναρτήσεις και τα σχόλια των μελών της κοινότητας.

Μέγα ερώτημα, όμως, είναι με τον όρο «αλλαγή», τι ακριβώς είναι αυτό που επιδιώκεται, τι είδους αλλαγή είναι αυτή που ζητείται και γίνεται λόγος μετά τη φωνική έκρηξη; Μήπως, αλλαγή για την αντιμετώπιση της «νέας τάξης πραγμάτων»; Αυτό είναι πιθανό, όμως ο καθένας διαφορετικά αντιλαμβάνεται και την «αλλαγή» αλλά και τη «νέα τάξη πραγμάτων». Ακόμη, η λέξη «αφύπνιση» παραπέμπει σε καταστάσεις αφύπνισης και άμεσης κινητοποίησης του λαού. Ο σκοπός που επιβάλλεται να γίνει κάτι τέτοιο δεν είναι πάντα ο ίδιος. Με το άκουσμα της ονομασία της ομάδας «Εθελοντές Αφύπνισης», μπορεί να σχηματιστεί η άποψη ότι πρόκειται για μια αλλαγή, αλλά δεν αναφέρεται ο σκοπός και στόχος βάσει του οποίου σχηματίστηκε.

Η επόμενη ομάδα είναι οι «Κύπριοι Αγανακτισμένοι ζητούν δικαίωση για τους 13 ήρωες» και το κείμενο περιγραφής είναι το εξής:

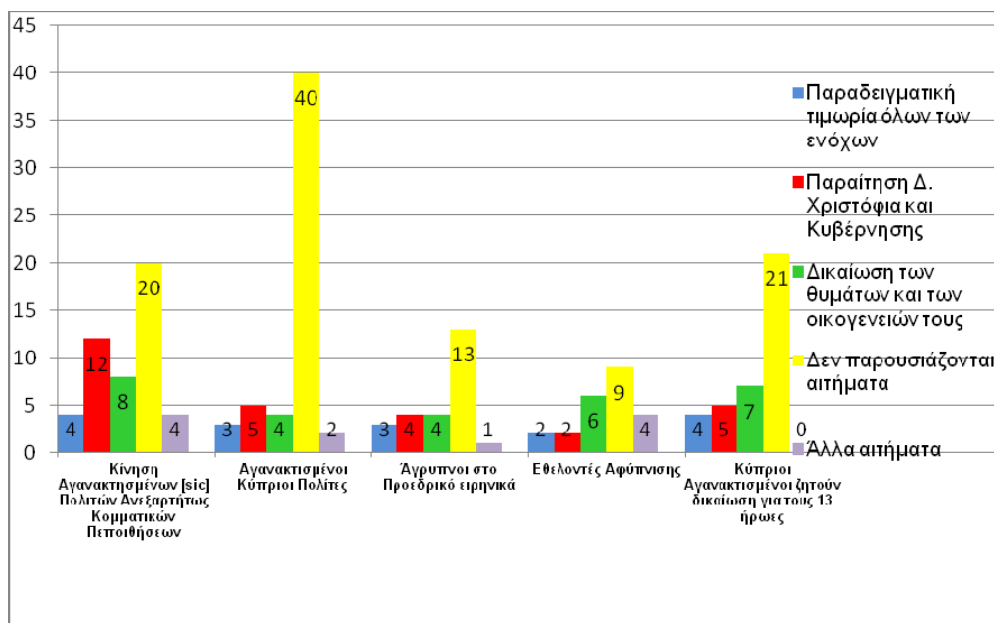
«Ζητούμε δικαίωση νεκρών και μονό. Αυτό κατ' εμάς περιλαμβάνει:
α) Στήριξη των οικογενειών των δολοφονηθέντων, τόσο υλική όσο και ψυχική ή ψυχολογική όπου απαιτείται.
β) Πραγματική ανάληψη και απόδοση ευθυνών παντός τύπου, ποινικές, πειθαρχικές, και πολιτικές όπου υπάρχουν.
γ) Παραδειγματική τιμωρία των ενόχων.
δ) Διασφάλιση των απαραίτητων νομοθετικών και θεσμοθετικών αλλαγών στον σαθρό κυβερνητικό μηχανισμό ώστε να αποτραπούν παντελώς οι όποιες πιθανότητες μελλοντικών εγκλημάτων τύπου Μαρί.»

Τα παραπάνω δεν επιδέχονται οποιασδήποτε προτεραιότητας αλλά είναι ίσης σημασίας για μας αφού είναι όλα κομμάτια του μοναδικού μας στόχου και όχι ξεχωριστά αιτήματα.»

Το πιο πάνω κείμενο δηλώνει ξεκάθαρα τα αιτήματα αφήνοντας να φανεί ότι ο σκοπός που δημιουργήθηκε η συγκεκριμένη ομάδα είναι για να εγείρει συγκεκριμένες διεκδικήσεις. Τα αιτήματα που δηλώνονται ανήκουν κυρίως στην Ανθρωπιστική προσέγγιση, μιας και κύριο μέλημα είναι η δικαίωση των νεκρών, η στήριξη και διασφάλιση των οικογενειών των θυμάτων κτλ. Στρέφονται, δηλαδή, σε αιτήματα και στόχους που επικεντρώνονται περισσότερο στην ανθρώπινη πλευρά της τραγωδίας, χωρίς φυσικά να παραλείπεται και η παραδειγματική τιμωρία των ενόχων. Εδώ διαπιστώνεται μια διάσταση μεταξύ περιγραφής και περιεχομένου, αφού ο δημιουργός της ομάδας φαίνεται να ήθελε να προσδώσει στην ομάδα μια ανθρωπιστική προσέγγιση, εντούτοις οι περισσότερες αναρτήσεις έχουν μια πιο «πολιτειακή» προσέγγιση.

Σε γενικές γραμμές, παρατηρούμε ότι οι ομάδες ήθελαν και απαιτούσαν την αλλαγή και την αφύπνιση του κυπριακού λαού ενάντια στη νέα κατάσταση που είχε δημιουργηθεί είτε αυτό λεγόταν κυβερνώντες, είτε σύστημα. Δήλωναν ενεργοί και έτοιμοι να αναλάβουν την κατάσταση στα χέρια τους (π.χ. με τον όρο «εθελοντές»), ώστε να επέλθει η δικαίωση και η διαβεβαίωση ότι δεν θα θρηνούσαμε άλλα θύματα από παρόμοιες καταστάσεις. Βλέπουμε, επίσης, σε μερικές περιγραφές υπάρχουν μερικά ορθογραφικά και συντακτικά λάθη, αν θα μπορούσαμε να αναλύσουμε και να σχολιάσουμε το συγκεκριμένο γεγονός, θα λέγαμε ότι πρόκειται για απλούς ανθρώπους, πραγματικός σκοπός των οποίων ήταν η αφύπνιση και η κινητοποίηση του λαού. Η χρήση λέξεων με τόσο δυνατή σημασία δημιουργεί την αίσθηση της

αναγκαιότητας για αυτή την αλλαγή. Όμως δεν εξηγείται επακριβώς το τι σημαίνει γι' αυτούς η αλλαγή και πώς θα επέλθει.

Διάγραμμα 2: Αιτήματα και αριθμός αναρτήσεων ανά group

Όπως μπορούμε να διακρίνουμε από το Διάγραμμα 2, στις περισσότερες αναρτήσεις δεν παρουσιάζόταν κάποιο αίτημα. Σε γενικές γραμμές, μέσα από τις ομάδες στο facebook, δεν υπήρχαν πολλές αναρτήσεις με σκοπό να καταγράψουν τα αιτήματά τους. Λόγω της φύσης του κοινωνικού δικτύου, όλοι ήξεραν με τι ασχολείται η ομάδα που γίνονταν μέλη. Επομένως, δεν υπήρχε συχνά το φαινόμενο καταγραφής των αιτημάτων. Στην «Κίνηση Αγανακτισμένων [sic] Πολιτών Ανεξαρτήτως Κομματικών Πεποιθήσεων», το αίτημα το οποίο υπερίσχυε ήταν η Παραίτηση Δ. Χριστόφια και της Κυβέρνησης. Ακολουθούσε η Δικαίωση των θυμάτων και των οικογενειών τους. Το ίδιο ισχύει και για την ομάδα «Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες», με οριακή διαφορά μιας ανάρτησης του κάθε αιτήματος. Η ομάδα «Άγρυπνοι στο Προεδρικό ειρηνικά», είχε ισοψηφία του αιτήματος για Παραίτηση Δ. Χριστόφια και Κυβέρνησης και Δικαίωση των θυμάτων. Στις ομάδες «Εθελοντές Αφύπνισης» και «Αγανακτισμένοι ζητούν δικαίωση για τους 13 ήρωες» υπήρχε περισσότερες φορές το αίτημα για Δικαίωση των θυμάτων.

Όσον αφορά την καταγραφή των άλλων αιτημάτων, τα γενικά ζητήματα που τέθηκαν ήταν: η «Απονομή δικαιοσύνης με την απόδοση ευθυνών εκεί που πρέπει»,

η «Απαίτηση ισότητας μεταξύ των αξιωματούχων του κράτους και των πολιτών», η «Άμεση ανάληψη ευθυνών από τον Πρόεδρο Δημήτρη Χριστόφια», και η «Προκήρυξη προεδρικών εκλογών».

Σε καμία από τις ομάδες δεν υπερίσχυσε το αίτημα για Παραδειγματική τιμωρία όλων των ενόχων. Σε αρκετές περιπτώσεις, εκφράζονταν ανοικτά ότι θεωρούν υπεύθυνο τον Δημήτρη Χριστόφια και τον καλούσαν σε παραίτηση. Γι' αυτό το λόγο βρίσκεται ψηλά το θέμα της παραίτησης και της δικαίωσης των θυμάτων και των οικογενειών τους. Δεν είχαν κάτι να κρύψουν, εκφράζονταν ελεύθερα και ανοικτά ο ένας στον άλλο, χωρίς να μιλάνε με γρίφους. Ήταν ξεκάθαρα τα αιτήματα που ζητούσαν. Ακόμη, στις ομάδες υπήρχαν και μέλη που ήταν συγγενείς των θυμάτων. Έτσι εξέφραζαν την πικρία, την απογοήτευση, τον πόνο τους και θεωρούσαν πρώτο υπεύθυνο τον Πρόεδρο ως «Άρχοντα του Κράτους» και θα έπρεπε να γνωρίζει για το θέμα. Το αίτημα της παραίτησης και ανάληψης των ευθυνών ήταν αυτό που επικρατούσε και στις διαδηλώσεις έξω από το Προεδρικό. Επομένως, μπορούμε να εικάσουμε ότι οι Αγανακτισμένοι είτε μετέφεραν τον παλμό που έπαιρναν από τα μέλη των ομάδων στο facebook είτε ότι οι Αγανακτισμένοι των ομάδων ήταν και οι ίδιοι που πρωτοστατούσαν σε όλες τις διαδηλώσεις.

Όσον αφορά το κείμενο που αναρτούσαν, σε 72 συνολικά αναρτήσεις υπήρχε πρωτογενές κείμενο των χρηστών, δηλαδή στο 44.7% του συνολικού αριθμού αναρτήσεων, ενώ δευτερογενές σε μόλις 13 και 8%. Η ομάδα «Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες» με 19 αναρτήσεις και ποσοστό 36.5% στο συνολικό ποσοστό αναρτήσεων της ομάδας, έχει τις περισσότερες αναρτήσεις πρωτογενούς κειμένου, και το group «Εθελοντές Αφύπνισης» τις λιγότερες με 9 αναρτήσεις και ποσοστό 50% στο σύνολο των αναρτήσεων της ομάδας. Οι ομάδες «Κίνηση Αγανακτισμένων [sic] Πολιτών Ανεξαρτήτως Κομματικών Πεποιθήσεων» και «Κύπριοι Αγανακτισμένοι ζητούν δικαίωση για τους 13 ήρωες» έχουν από τέσσερις αναρτήσεις με δευτερογενές κείμενο, με ποσοστά 10.5% και 12.5% αντίστοιχα. Η κοινότητα «Εθελοντές Αφύπνισης» δεν είχε καμία ανάρτηση με δευτερογενές κείμενο.

Η γενική εικόνα είναι ότι οι χρήστες επέλεξαν περισσότερο να εκφραστούν με δικά τους λόγια, χωρίς να αναπαράγουν κουβέντες άλλων. Αυτό φαίνεται να συμβαίνει λόγω του ότι στο facebook, με τον τρόπο που είναι δομημένο αλλά και με τις δυνατότητες που παρέχει, μπορεί εύκολα να ξεκινήσει ένας διάλογος, ενώ

62

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

ενθαρρύνει τον χρήστη να μοιραστεί τις ιδέες του προσφέροντας «βήμα έκφρασης» προς τους ομοϊδεάτες του.

Η ύπαρξη παραπομπών και σε τι ιστοσελίδες οδηγούν ήταν κάτι που μελέτησε η παρούσα έρευνα. Παρατηρούμε ότι τις περισσότερες φορές οι αναρτήσεις δεν περιελάμβαναν παραπομπές (links). Συνολικά μόνο 41 αναρτήσεις είχαν παραπομπή σε κάποια άλλη ιστοσελίδα, σε άλλο group κτλ, δηλαδή το 25.3% των συνολικών αναρτήσεων. Πιο συγκεκριμένα, η «Κίνηση Αγανακτισμένων [sic] Πολιτών Ανεξαρτήτως Κομματικών Πεποιθήσεων» είχε 12 αναρτήσεις με παραπομπές, ποσοστό 31.6% του συνολικού αριθμού αναρτήσεων του group, η ομάδα «Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες» είχε 16 και ποσοστό 30.8%, η κοινότητα «Εθελοντές Αφύπνισης» είχε 6 (33.3%) και το group «Κύπριοι Αγανακτισμένοι ζητούν δικαίωση για τους 13 ήρωες» 7 και ποσοστό 21.9%. Η ομάδα «Άγρυπνοι στο Προεδρικό ειρηνικά» δεν είχε καμία παραπομπή στις αναρτήσεις της.

Ο πιο κάτω πίνακας (Πίνακας 10), παρουσιάζει σε τι είδος ιστοσελίδας «μεταφερόταν» η κάθε παραπομπή που υπήρχε στις αναρτήσεις των ομάδων. Εύκολα μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι οι περισσότερες παραπομπές ήταν σε ειδησεογραφικές ιστοσελίδες, με 27 παραπομπές και 65.9% συνολικό ποσοστό των αναρτήσεων. Ακολουθούν οι ιστοσελίδες των ΜΜΕ με 10 και ποσοστό 24.4% και τα κόμματα/ κομματικές ομάδες με δύο (4.9%). Επίσης, υπήρχε μια παραπομπή (2.4%) σε άλλη ομάδα των Αγανακτισμένων και ακόμη μία που παρέπεμπε τα μέλη να απαντήσουν στην ερώτηση: «Να παραιτηθεί η Κυβέρνηση και ο Δημήτρης Χριστόφιας;». Η ομάδα με τους περισσότερους υπερσυνδέσμους ήταν οι «Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες». Η ομάδα «Άγρυπνοι στο Προεδρικό ειρηνικά», δεν υπάρχει στον πίνακα, λόγω του ότι σε καμία ανάρτηση δεν υπήρχε υπερσύνδεσμος.

Βλέπουμε εδώ ότι ο συνολικός αριθμός των links που υπήρχαν στις αναρτήσεις ήταν πολύ μικρός, αν αναλογιστούμε τις δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει το διαδίκτυο και τη τεράστια ευκολία γρήγορης σύνδεσης και εναλλαγής των κειμένων που μπορεί να έχει κανείς μπροστά του. Η υπόθεσή μας ήταν ότι θα το χρησιμοποιούσαν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό, όπως για παράδειγμα να «ποστάρουν» άρθρα εφημερίδων, έγγραφα κτλ για να υποστηρίξουν περισσότερο τα επιχειρήματα και τα αιτήματά τους αλλά και να συνδεθούν με ομάδες εκτός Κύπρου.

63

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

			πού παραπέμπουν οι υπερσυνδέσμοι					ΣΥΝΟΛΟ
			σε ΜΜΕ	σε κόμματα ή κομματικές ομάδες	σε άλλα groups	σε ειδησεογραφικές ιστοσελίδες	άλλο	
Όνομα Group	<i>Κίνηση Αγανακτισμένων [sic] Πολιτών Ανεξαρτήτως Κομματικών Πεποιθήσεων</i>	Αριθμός αναρτήσεων Ποσοστό υπερσυνδέσμου ανά ομάδα	7 58,3 %	0 0,0%	1 8,3%	4 33,3%	0 0,0%	12 100,0%
	<i>Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες</i>	Αριθμός αναρτήσεων Ποσοστό υπερσυνδέσμου ανά ομάδα	2 12,5 %	0 0,0%	0 0,0%	14 87,5%	0 0,0%	16 100,0%
	<i>Εθελοντές Αφύπνισης</i>	Αριθμός αναρτήσεων Ποσοστό υπερσυνδέσμου ανά ομάδα	1 16,7 %	0 0,0%	0 0,0%	4 66,7%	1 16,7 %	6 100,0%
	<i>Κύπριοι Αγανακτισμένοι ζητούν δικαίωση για τους 13 ήρωες</i>	Αριθμός αναρτήσεων Ποσοστό υπερσυνδέσμου ανά ομάδα	0 0,0%	2 28,6%	0 0,0%	5 71,4%	0 0,0%	7 100,0%
ΣΥΝΟΛΟ		Αριθμός αναρτήσεων Ποσοστό υπερσυνδέσμου	10 24,4 %	2 4,9%	1 2,4%	27 65,9%	1 2,4%	41 100,0%

Πίνακας 10: Αριθμός και Ποσοστά αναρτήσεων παραπομπών ανά group

Ο πιο κάτω πίνακας (Πίνακας 11) παρουσιάζει τις λειτουργίες που επιτελεί κάθε ομάδα Αγανακτισμένων στο facebook και δίνει απαντήσεις στο τρίτο ερευνητικό ερώτημα.

			Λειτουργία που φαίνεται να επιτελεί η συγκεκριμένη ανάρτηση				ΣΥΝΟΛΟ
			Πληροφόρηση	Επικοινωνία	Δράση	Μεταεπικοινωνία	
Όνομα Group	<i>Κίνηση</i>	Αριθμός αναρτήσεων	20	9	9	0	38
	<i>Αγανακτισμένων [sic] Πολιτών Ανεξαρτήτως Κομματικών Πειποιθήσεων</i>	Ποσοστό λειτουργίας ανά ομάδα	52,6%	23,7%	23,7%	0,0%	100,0%
	<i>Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες</i>	Αριθμός αναρτήσεων	28	14	9	1	52
		Ποσοστό λειτουργίας ανά ομάδα	53,8%	26,9%	17,3%	1,9%	100,0%
	<i>Άγρυπνοι στο Προεδρικό ειρηνικά</i>	Αριθμός αναρτήσεων	5	9	8	0	22
		Ποσοστό λειτουργίας ανά ομάδα	22,7%	40,9%	36,4%	0,0%	100,0%
	<i>Εθελοντές Αφύπνισης</i>	Αριθμός αναρτήσεων	10	5	3	0	18
		Ποσοστό λειτουργίας ανά ομάδα	55,6%	27,8%	16,7%	0,0%	100,0%
	<i>Κύπριοι Αγανακτισμένοι ζητούν δικαίωση για τους 13 ήρωες</i>	Αριθμός αναρτήσεων	9	13	8	2	32
		Ποσοστό λειτουργίας ανά ομάδα	28,1%	40,6%	25,0%	6,3%	100,0%
ΣΥΝΟΛΟ		Αριθμός αναρτήσεων	72	50	37	3	162
		Ποσοστό λειτουργίας	44,4%	30,9%	22,8%	1,9%	100,0%

Πίνακας 11: Αριθμός και Ποσοστό άρθρων σε σχέση με τη λειτουργία ανά group

Με βάση τον πιο πάνω πίνακα (Πίνακας 8) φαίνεται ότι οι χρήστες επέλεξαν και δραστηριοποιούνταν μέσω των Κοινωνικών Δικτύων και συγκεκριμένα του facebook, έχοντας πρωταρχικό σκοπό την πληροφόρηση. Για παράδειγμα, γινόταν μια ανάρτηση ότι εκείνη την ημέρα θα γιόρταζε τα γενέθλιά του ένας από τους ανθρώπους που έχασε τη ζωή του στο Μαρί ή υπήρχε ανάρτηση που ενημέρωνε τα μέλη ποιοι είχαν τεθεί σε διαθεσιμότητα για την έρευνα. Αυτές οι περιπτώσεις κατηγοριοποιούνταν στη λειτουργία της πληροφόρησης. Είχαν σκοπό να ενημερώσουν τους άλλους χρήστες για θέματα που αφορούσαν την ομάδα και τον σκοπό δημιουργίας της. Από τις συνολικά 162 αναρτήσεις, οι 72 (44.4%) είχαν σκοπό την πληροφόρηση των υπόλοιπων μελών. Ακολουθεί η επικοινωνία, που είχε 50 αναρτήσεις (30.9%). Οι αναρτήσεις που αναφέρονταν στη συγκεκριμένη λειτουργία συχνά περιείχαν γραπτό λόγο, τραγούδια (βίντεο) ή εικόνες που είχαν σκοπό να εμπυχώσουν και να ανυψώσουν το ηθικό των άλλων. Για παράδειγμα,

65

Κύπριοι «Αγανακτισμένοι»: Η προβολή τους από τον κυπριακό Τύπο και ο ρόλος του facebook

υπήρχαν αναρτήσεις με φωτογραφίες από τσολιάδες ή τον Εθνικό Ύμνο, συνοδεία συνθημάτων που αφορούσαν την τραγωδία στο Μαρί. Στη συνέχεια, η λειτουργία της δράσης είχε 37 αναρτήσεις (22.8%). Σε αυτή την κατηγορία υπήρχαν πολλές αναρτήσεις για προβολή των εκδηλώσεων που προγραμματίζονταν, καθώς και διάφορες οδηγίες που αφορούσαν τις διαμαρτυρίες, όπως π.χ. να φοράνε όλοι λευκά μπλουζάκια κτλ. Τέλος, υπήρχαν και τρεις αναρτήσεις, που εμπίπτουν στη λειτουργία της μεταεπικοινωνίας, οι οποίες δεν μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν σε καμιά από τις πιο πάνω λειτουργίες, μιας και δεν επιτελούσαν ούτε εξυπηρετούσαν καμιά από αυτές.

Μέσα από την ανάλυση της πιο πάνω μεταβλητής, φτάνουμε στο συμπέρασμα ότι η παρουσία των Αγανακτισμένων στο facebook, δεν εξυπηρετούσε πρωτίστως την οργάνωσή τους, όπως αρχικά υποθέσαμε. Δηλαδή, δεν ήταν το κύριο μέσο με το οποίο κρατούσαν επαφή με τον υπόλοιπο κόσμο, για σκοπούς οργάνωσης κτλ. Από τις πέντε ομάδες, οι τρεις υπερτερούσαν στην πληροφόρηση και οι δύο στην επικοινωνία. Οι αναρτήσεις είχαν περισσότερο πληροφοριακό χαρακτήρα. Αυτό ίσως να εξηγείται από το γεγονός ότι η Κύπρος είναι ένα μικρό νησί με κλειστή κοινωνία, σχετικά μικρό αριθμό πληθυσμού και οι άνθρωποι είναι αρκετά συνδεδεμένοι ο ένας με τον άλλο. Τα πιο πάνω χαρακτηριστικά ίσως να βοήθησαν την Κίνηση να αναπτυχθεί περισσότερο στη βάση της διαπροσωπικής επικοινωνίας ή με πιο συμβατικά τεχνολογικά μέσα και να δραστηριοποιηθεί χωρίς την ιδιαίτερη βοήθεια του facebook. Επίσης, λόγω του ότι ακόμα κάποιες αξίες βρίσκονται υψηλά στη συνείδηση των Κυπρίων, σε οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον, μπορεί εύκολα μια ιδέα, ένα συμβάν να διαδοθεί και να γίνει ευρέως γνωστό, σε μικρό χρονικό διάστημα. Δηλαδή, ο θεσμός της οικογένειας και η αξία διατήρησης κάποιων παραδόσεων βοηθά στη διαπροσωπική επικοινωνία των ανθρώπων. Επομένως, πιο εύκολα μπορεί να συζητηθεί ένα σημαντικό γεγονός με αυτόν τον τρόπο και να οργανωθεί μια συλλογική κινητοποίηση.

Συμπεράσματα

Μετά τη διεξαγωγή της έρευνας και την εξαγωγή των αποτελεσμάτων, μπορούμε να πούμε ότι ορισμένα από τα αποτελέσματα της ανάλυσης ήταν αναμενόμενα αλλά υπήρχαν και ορισμένα που δεν τα περιμέναμε. Δεδομένου ότι ακολουθήθηκε η λογική της τυχαίας διαστρωματωμένης δειγματοληψίας, μπορούμε να γενικεύσουμε τα ευρήματά μας πέραν του συγκεκριμένου δείγματος που αναλύθηκε.

Ανακεφαλαιώνοντας, η Κίνηση Κυπρίων Αγανακτισμένων προβλήθηκε ποικιλοτρόπως από τις τρεις εφημερίδες που αποτελούσαν το δείγμα μας. Βάσει των στατιστικών αναλύσεων και πινάκων, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι η «Χαραυγή» δεν είδε με θετικό μάτι την Κίνηση και την προέβαλε αρνητικά. Τα περισσότερα άρθρα είχαν αρνητική στάση από τους αρθρογράφους και το ύφος τους ήταν, συχνά, ειρωνικό και υποτιμητικό έναντι των Αγανακτισμένων. Χρησιμοποιούσαν λέξεις και φράσεις που παρέπεμπαν σε ένα κίνημα ψευδεπίγραφο και επιβλαβές. Όσον αφορά τη «Σημερινή» είχε 58 άρθρα από τα οποία τα 34 είχαν θετική στάση. Όμως, αν το υπολογίσουμε ως προς τον αριθμό των άρθρων σε κάθε στάση, η «Σημερινή» υπερίσχυε στα ουδέτερα άρθρα και ο «Φιλελεύθερος» τα θετικά. Μέσα όμως από την ποιοτική ανάλυση των κειμένων, παρατηρούμε ότι τα κείμενα των αρθρογράφων της «Σημερινής» διέθεταν ένα πολύ διαφορετικό ύφος. Χρησιμοποιούσαν λέξεις φορτισμένες συναισθηματικά. Επίσης, υπήρχαν αλλαγές στη μορφή των σελίδων της, σε ορισμένες περιπτώσεις όπου αναφέρονταν στο Κίνημα, επιχειρώντας να επιτείνει τη συναισθηματική φόρτιση του αναγνώστη. Επιπρόσθετα, αρκετά άρθρα με θετική προσέγγιση προς τους Αγανακτισμένους, παρουσιάζονταν στο πρωτοσέλιδο. Ο «Φιλελεύθερος» έχει την πρωτιά στα άρθρα με θετική στάση των αρθρογράφων. Τα κείμενά του είναι μεν θετικά προς τους Αγανακτισμένους αλλά ταυτόχρονα διατηρούν και μια μικρή απόσταση από αυτούς. Αναφέρονται σε αυτούς, τους προβάλλουν, όμως με βάση την ποιοτική ανάλυση των άρθρων είχαν μια πιο αποστασιοποιημένη «χροιά» και συγκρίνοντας το ύφος των κειμένων της «Σημερινής» και της «Χαραυγής», αυτά του Φιλελεύθερου χαρακτηρίζονται πιο ήπια.

Ο τρόπος που καλύφθηκε το θέμα από τον Τύπο είναι αναμενόμενος. Η εφημερίδα που αποτελεί εκφραστικό όργανο της Αριστεράς, πρόβαλλε μεν τους

Αγανακτισμένους αλλά με αρνητική στάση και χρήση ειρωνικών λέξεων, όπως «δήθεν», «λεγόμενοι» κτλ. Η «Σημερινή», ως εφημερίδα με δεξιά κατεύθυνση, παρουσίασε περισσότερο ουδέτερα άρθρα προς την Κίνηση, όμως οι περιγραφές και το λεξιλόγιο είχαν έντονα θετική προσέγγιση. Ο Φιλελεύθερος, πρόβαλε τα περισσότερα θετικά άρθρα αλλά με ήπιους χαρακτηρισμούς. Κάτι τέτοιο ήταν από την αρχή αναμενόμενο, μιας και το θέμα είχε να κάνει με ευθύνες που φαίνεται να βαραινούν την Κυβέρνηση. Επομένως, λογικό θα ήταν, η εφημερίδα που την αντιπροσωπεύει να προσπαθεί να υπονομεύσει τις αξίες και τις δραστηριότητες της Κίνησης. Σε αυτή την περίπτωση η Χαραυγή.

Όσον αφορά τη συλλογική ταυτότητα των ομάδων των Αγανακτισμένων στο facebook φαίνεται να επικρατεί μια ομοιογένεια. Δηλαδή, τέσσερις από τις πέντε ομάδες, μέσα από τις αναρτήσεις τους κατηγοριοποιούνται στην «Πολιτειακή» προσέγγιση. Μόνο μία ομάδα («Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες») φαίνεται να διατηρεί μια προσέγγιση που με πιο έντονα ιδεολογικά και εθνικά στοιχεία. Τα πιο πάνω στοιχεία μπορούν να επιβεβαιωθούν και ταυτόχρονα να διασταυρωθούν και μέσα από μια ανάλυση των περιγραφών τους. Τα συγκεκριμένα κείμενα γράφονται από τον δημιουργό της ομάδας και συχνά, όταν πρόκειται για τέτοιους σκοπούς, ο λόγος τους είναι πολύ σημαντικός όσον αφορά τον τρόπο λειτουργίας της ομάδας. Σε όλες τις ομάδες, η προσέγγιση που προκύπτει από τις αναρτήσεις των μελών και αυτή που προκύπτει από την περιγραφή του δημιουργού ταυτίζονται πλήρως. Ισχυρό παράδειγμα αποτελεί η ομάδα «Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες». Στην περιγραφή της, μεταξύ άλλων, αναφέρονται η αρχαία Ελλάδα, οι φιλόσοφοι, η ελληνική παιδεία και αξίες όπως δικαιοσύνη και ισότητα. Η προσέγγιση που παρουσιάζεται μέσα από την ανάλυση των αναρτήσεων και του περιεχομένου τους και μέσα από την περιγραφή της ομάδας, παρουσιάζουν πλήρη ταύτιση των δύο προσεγγίσεων.

Κάθε ομάδα στο facebook, έχει δημιουργηθεί για ένα συγκεκριμένο σκοπό. Αυτός μπορεί να είναι η απλή ψυχαγωγία, η ενημέρωση, ο συντονισμός, η επικοινωνία κτλ. Οι περισσότερες ομάδες των Αγανακτισμένων, μέχρι σήμερα, λειτουργούν και έχουν ως βασική τους λειτουργία την πληροφόρηση των υπολοίπων. Το περιεχόμενο των αναρτήσεων είχε πληροφοριακό σκοπό. Μόνο οι ομάδες «Άγρυπνοι στο Προεδρικό ειρηνικά» και «Κύπριοι Αγανακτισμένοι ζητούν

δικαίωση για τους 13 ήρωες» φαίνεται να καλύπτουν περισσότερο τον τομέα της «επικοινωνίας». Δηλαδή, οι αναρτήσεις και το περιεχόμενό τους περιελάμβαναν κείμενα, φωτογραφίες, βίντεο που συνέτειναν στην εμφύχωση των μελών και στην ανύψωση του ηθικού τους. Επομένως, βλέπουμε ότι οι ομάδες υπάρχουν με σκοπό την πληροφόρηση μεταξύ των χρηστών τους. Δεν γνωρίζουμε αν αυτός ήταν και ο αρχικός σκοπός των δημιουργών αυτών των σελίδων, όμως μέσα από τα αποτελέσματα αυτό φαίνεται. Αυτό μπορώ να πω δεν ήταν αναμενόμενο, μιας και γνωρίζουμε αρκετά καλά τις δυνατότητες που προσφέρουν τα κοινωνικά δίκτυα σε τέτοιου είδους ομάδες. Όπως έχουμε αναφέρει το παράδειγμα της Γουατεμάλα (Harlow, 2011), όπου αποκλειστικά μέσα από το facebook οργανώθηκαν διαδηλώσεις. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι ομάδες θα χρησιμοποιούνταν με σκοπό τη δράση, δηλαδή την οργάνωση και το συντονισμό των εκδηλώσεων. Κάτι τέτοιο φαίνεται ότι δεν ίσχυσε στην περίπτωση της Κίνησης Κυπρίων Αγανακτισμένων. Αυτό ίσως να οφείλεται ότι πρόκειται για την Κύπρο, ένα μικρό νησί, με μικρό αριθμό πληθυσμού και σχετικά κλειστή κοινωνία.

Προηγούμενες έρευνες, όπως για παράδειγμα η έρευνα της Harlow (2011), αναφέρονται στη δυνατότητα των ομάδων στο facebook να πυροδοτούν κινητοποιήσεις όχι μόνο εντός αλλά και εκτός διαδικτύου, επιτρέποντας στους μετέχοντες πολίτες να οργανωθούν μέσω του Facebook. Μέσα από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, παρατηρούμε ότι η λειτουργία που υπερτερεί στις τρεις από τις πέντε ομάδες ήταν αυτή της ανταλλαγής πληροφοριών. Οι άλλες δύο ομάδες φαίνεται μέχρι τώρα ότι ασχολούνται περισσότερο με θέματα επικοινωνίας παρά με τη δράση και την πληροφόρηση. Η λειτουργία της οργάνωσης της δράσης δεν βρίσκεται σε καμία ομάδα στην πρώτη θέση. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι δεν έχουμε τα ίδια αποτελέσματα με την έρευνα της Harlow. Φυσικά υπάρχουν και διαφορετικές παράμετροι, όπως ότι εκεί οι ομάδες είχαν δημιουργηθεί και μετά ξεκίνησαν οι διαδηλώσεις, ενώ στην Κύπρο έγινε το αντίθετο. Επίσης, η Κύπρος είναι ένα μικρό νησί με μικρό αριθμό πληθυσμού και δεν συγκρίνεται με το μέγεθος και τον πληθυσμό της Γουατεμάλα.

Ένα άλλο σημαντικό ερώτημα σε σχέση με το ρόλο των νέων τεχνολογιών στην κινητοποίηση των πολιτών τίθεται από την Tsaliki (2010): Είναι εφικτό τέτοιου είδους εκδηλώσεις διαμαρτυρίας να οδηγούν σε μια μόνιμη κινητοποίηση των

πολιτών ή πρόκειται απλά για ένα «πυροτέχνημα» αντίδρασης που θα διαλυθεί με τον καιρό; Αυτός ο προβληματισμός τίθεται και σε σχέση με την Κίνηση των Κυπρίων Αγανακτισμένων. Μέσα από τον αριθμό των άρθρων και τη διασπορά τους στο χρόνο, μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι, όσον αφορά τον Τύπο, ασχολήθηκε με το Κίνημα μόνο στο χρονικό διάστημα όπου γίνονταν οι διαμαρτυρίες έξω από το Προεδρικό Μέγαρο. Όσο απομακρυνόμαστε από τον Ιούλη, τόσο λιγότερα άρθρα υπήρχαν - εκτός από ειδικές περιπτώσεις, όταν ο Τύπος ασχολήθηκε ξανά με το θέμα, μετά την έκδοση των πορισμάτων. Κάτι τέτοιο φαίνεται να ισχύει και στο facebook. Οι αναρτήσεις σταδιακά μειώνονται και δεν υπάρχει καθημερινά κάποια αναφορά στις ομάδες. Επίσης, δεν πραγματοποιούνται πια διαδηλώσεις έξω από το Προεδρικό Μέγαρο.

Κάτι ακόμη που προκαλεί αρκετή εντύπωση είναι το γεγονός ότι απουσίαζαν εντελώς οι συνδέσμοι προς άλλες ιστοσελίδες με παρόμοιο περιεχόμενο. Γενικά, παρατηρούμε ότι οι ομάδες δεν αξιοποίησαν τις δυνατότητες που τους προσφέρει το facebook. Η απουσία συνδέσεων με άλλες ομάδες υποδηλώνει μια στάσιμη κατάσταση χωρίς προσπάθεια μετεξέλιξης και διεύρυνσης των γεωγραφικών και ιδεολογικών «συνόρων» της Κίνησης – σε αντίθεση με προηγούμενες εκτιμήσεις για την επίδραση του διαδικτύου στην ακτιβιστική δράση (Bennett, 2003).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει μια μορφή σύγκρισης που μπορεί να γίνει μεταξύ των αιτημάτων που παρουσιάζονται από τις εφημερίδες και αυτών που προβάλλουν οι ίδιοι οι Αγανακτισμένοι μέσω των ομάδων τους στο facebook. Τόσο στις ομάδες όσο και στις εφημερίδες τα περισσότερα άρθρα και αναρτήσεις δεν παρουσίαζαν κάποιο αίτημα, απλά αναφέρονταν σε δραστηριότητες του Κινήματος. Στη συνέχεια, το αίτημα που φαίνεται να προβάλλεται περισσότερο από τους Αγανακτισμένους στις ομάδες τους είναι η «Δικαίωση των θυμάτων και των οικογενειών τους» με πολύ λίγη διαφορά από το δεύτερο που ήταν η «Παραίτηση Δ. Χριστόφια και Κυβέρνησης». Όσον αφορά τον Τύπο, το πρώτο αίτημα με πολύ μικρή διαφορά από τα υπόλοιπα, είναι η «Παραδειγματική τιμωρία όλων των ενόχων». Τα υπόλοιπα αιτήματα ακολουθούν με τον ίδιο αριθμό άρθρων. Από αυτά τα αποτελέσματα θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι Αγανακτισμένοι ήθελαν να προωθήσουν τη θεσμική και οικονομική βοήθεια δηλώνοντας έτσι συμπαράσταση προς τις οικογένειες των αδικοχαμένων ανθρώπων. Ενώ ο Τύπος επιλέγει να προβάλλει το θέμα της παραδειγματικής

τιμωρίας, με ελάχιστη διαφορά από τα υπόλοιπα. Παρατηρούμε ότι δεν συμπίπτουν τα αιτήματα που προβάλλουν οι ίδιοι οι Αγανακτισμένοι από αυτά που προβάλλει ο Τύπος γι' αυτούς.

Κλείνοντας την παρούσα έρευνα πιστεύω ότι τα αποτελέσματα μπορούν να συμβάλουν στην τρέχουσα βιβλιογραφία και να αξιοποιηθούν στη συνέχεια για περαιτέρω ανάλυση του θέματος. Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον μετά την πάροδο ενός χρονικού διαστήματος να ξαναγίνει η έρευνα για να δούμε την εξέλιξη του Κινήματος των Αγανακτισμένων, εάν και πώς δηλώνουν το «παρών» τους στην κοινωνική εξέλιξη αυτού του τόπου και πώς ο Κυπριακός Τύπος τους προβάλλει. Επίσης, πώς εξελίσσονται οι ομάδες των Αγανακτισμένων στο facebook, αν συνεχίζουν να έχουν τον ίδιο χαρακτήρα κι αν όχι, και πώς έχει διαφοροποιηθεί με την πάροδο του χρόνου.

Βιβλιογραφία

- Γναρδέλλης, Χ. (2006). *Ανάλυση Δεδομένων με το SPSS 14.0 for Windows*. Εκδόσεις Παπαζήση. Αθήνα
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
- Καστέλς, Μ. (2005). *Ο Γαλαξίας του Διαδικτύου. Στοχασμοί για το Διαδίκτυο, τις επιχειρήσεις και την κοινωνία*. Καστανιώτης, Αθήνα.
- Κούρος, Π.Κ. (2008). *Το Δίκαιο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στη Δημοκρατία της Κύπρου*. Εκδόσεις Βιβλικοδοτική. Λευκωσία.
- ΜακΚουέιλ, Ν. (2003). *Η θεωρία της μαζικής επικοινωνίας για τον 21ο αιώνα*. Καστανιώτης, Αθήνα.
- Παπαναστασίου, Κ. & Παπαναστασίου, Κ.Ε. (2005). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Λευκωσία.
- Σοφοκλέους, Α. (2008). «Τα Κυπριακά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης». Νικοκλής, Λευκωσία.
- Berelson, Bernard (1952). *Content analysis in communication research*. New York, NY, US: Free Press.
- Bennett, W.L. (2003). "Communicating Global Activism. Strengths and vulnerabilities of networked politics", *Information, Communication & Society* 6 (2): 143-168.
- Castells, M. (1997). *The Information Age: Economy, Society and Culture. Volume II: The Power of Identity*. Blackwell, Oxford.

Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship.

Journal of Computer-Mediated Communication, 13(1), 210-230.

Gustafsson, N. (2012). The subtle nature of facebook politics: Swedish social network site users and political participation. *New Media & Society*, Published online April 2, doi: 10.1177/1461444812439551 .

Harlow, S. (2011). Social media and social movements: Facebook and an online Guatemalan justice movement that moved offline. *New Media & Society*, 14(2), 225-243.

Milioni, D. (2009). Probing the online counterpublic sphere: the case of Indymedia Athens. *Media Culture Society* 2009. (31): 409-432

Polletta, F., & Jasper, J. M. (2001). Collective identity and social movements. *Annual Review of Sociology*, (27), 283-305.

Riffe et al. (2005). *Analyzing Media Messages*. Lawrence Erlbaum, London.

Tsaliki, L. (2010). "Technologies of Political Mobilization and Civil Society in Greece: The Wildfires of Summer 2007", *Convergence* 16 (2): 151-161.

Tsaliki, L. (2012) The greek 'Indignados': The aganaktismeni as a case study of the 'new repertoire of collective action'. Talk offered at the "In/compatible publics: Publics in Crisis- Production, Regulation and Control of Publics" panel, within the Transmediale Media Art Festival, Berlin, 31 Jan- 5 Feb.

Tynes, B. M., Garcia, E. L., Giang, M. T., & Coleman, N. E. (2011). YOUTH AND SOCIAL MEDIA: The racial landscape of social networking sites: Forging identity, community, and civic engagement. *ISJLP*, 7, 71-135.

Schöpflin, G. (2001). The construction of identity. *Österreichischer Wissenschaftstag*.
http://www.oefg.at/text/veranstaltungen/wissenschaftstag/wissenschaftstag01/Beitrag_Schopflin.pdf . ανακτήθηκε στις 19/03/2012 18:50

Internet World Stats. (n.d.). <http://www.internetworldstats.com/facebook.htm> .
ανακτήθηκε στις 11/03/2012 20:02

Παράρτημα

ΕΝΤΥΠΟ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ (εφημερίδες)

- V0. Τίτλος άρθρου – σελίδα: .....
- V1. Κωδικός αναφοράς: .....
- V2. Ημερομηνία: .....
- V3. Ημέρα:
1. Δευτέρα	5. Παρασκευή
2. Τρίτη	6. Σάββατο
3. Τετάρτη	7. Κυριακή
4. Πέμπτη	
- V4. Εφημερίδα:
1. Σημερινή	2. Φιλελεύθερος	3. Χαραυγή
- V5. Έκταση άρθρου:
1. δισέλιδο	3. μισή σελίδα
2. ολοσέλιδο	4. μονόστηλο (μια στήλη)

Παρουσίαση αιτημάτων Αγανακτισμένων:

- V6. Παραδειγματική τιμωρία όλων των ενόχων 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ
- V7. Παραίτηση Δ. Χριστόφια και Κυβέρνησης 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ
- V8. Δικαίωση των θυμάτων και των οικογενειών τους 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ
- V9. Δεν παρουσιάζονται αιτήματα 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ
- V10. Άλλα αιτήματα 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ
- V11. Αν ΝΑΙ, ποιο αίτημα παρουσιάζεται; .....
- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

V12. Αναφορά του άρθρου στο πρωτοσέλιδο: 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

V13. Θέση άρθρου σε σελίδα:

1. σελίδα 2 – 10
2. σελίδα 11 – 20
3. σελίδα 21 - 30
4. σελίδα 31 - 40
5. σελίδα 41 - . . .

V14. Ύπαρξη φωτογραφικού υλικού: 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

V15. Αν ΝΑΙ, πόσες φωτογραφίες υπάρχουν: .....

V16. Πηγή άρθρου:

1. Πρακτορεία Ειδήσεων
2. Πολιτικοί / Κυβέρνηση
3. Δηλώσεις Αγανακτισμένων
4. Άγνωστη (σύμφωνα με πληροφορίες κτλ)
5. Δεν δηλώνεται οποιαδήποτε πηγή
6. Άλλη .....

.....

V17. Είδος άρθρου: 1. Ειδησεογραφικό / Ρεπορτάζ 2. Γνώμης 3. Άλλο

V18. Ταυτότητα – Ιδιότητα αρθρογράφου:

1. Δημοσιογράφος
2. Μέλος πολιτικού κόμματος .....
3. Άλλο .....

V19. Υπάρχουν οπτικά χαρακτηριστικά που καθοδηγούν τον αναγνώστη στη νοηματοδότηση του κειμένου: 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

V20. Αν ΝΑΙ, ποια είναι αυτά: .....

.....

.....

.....

.....

.....

V21. Στάση αρθρογράφου: 1. Κυρίως θετική

2. Κυρίως αρνητική

3. Ουδέτερη

V22. Πώς χαρακτηρίζει το άρθρο τους Αγανακτισμένους και τις ενέργειές τους: .....

.....

.....

.....

.....

ΕΝΤΥΠΟ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ (facebook groups)

V1. Κωδικός αναφοράς: .....

V2. Ημερομηνία: .....

V3. Ημέρα:

1. Δευτέρα
2. Τρίτη
3. Τετάρτη
4. Πέμπτη
5. Παρασκευή
6. Σάββατο
7. Κυριακή

V4. Όνομα Group:

1. Κίνηση Αγανακτισμένων [sic] Πολιτών Ανεξαρτήτως Κομματικών Πεποιθήσεων
2. Αγανακτισμένοι Κύπριοι Πολίτες
3. Άγρυπνοι στο Προεδρικό ειρηνικά
4. Εθελοντές Αφύπνισης
5. Κύπριοι Αγανακτισμένοι ζητούν δικαίωση για τους 13 ήρωες

Είδος ανάρτησης:

V5. Φωτογραφικό Υλικό 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

V6. Βίντεο 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

V7. Προβολή εκδήλωσης 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

V8. Παραπομπή σε άλλο σύνδεσμο 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

V9. Πρωτογενές κείμενο 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

V10. Δευτερογενές κείμενο 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

V11. Ύπαρξη παραπομπής: 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

V12. Αν ΝΑΙ,

1. σε ΜΜΕ
2. σε κόμματα ή κομματικές ομάδες
3. σε άλλα groups
4. σε ειδησεογραφικές ιστοσελίδες
5. άλλο .....

Παρουσίαση αιτημάτων Αγανακτισμένων:

- V13. Παραδειγματική τιμωρία όλων των ενόχων 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ
- V14. Παραίτηση Δ. Χριστόφια και Κυβέρνησης 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ
- V15. Δικαίωση των θυμάτων και των οικογενειών τους 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ
- V16. Δεν παρουσιάζονται αιτήματα 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ
- V17. Άλλα αιτήματα 1. ΝΑΙ 2. ΟΧΙ

V18. Αν ΝΑΙ, ποιο αίτημα παρουσιάζεται; .....

.....

.....

.....

.....

- V19. Λειτουργία που φαίνεται να επιτελεί η συγκεκριμένη ανάρτηση:
1. Πληροφόρηση (διάδοση μιας πληροφορίας – γνωστική)
  2. Επικοινωνία (ανύψωση ηθικού κτλ - συμπεριφορική)
  3. Δράση (οργάνωση και συντονισμός)

V20. Συλλογική Ταυτότητα:

Εθνική / Ιδεολογική προσέγγιση	Ανθρωπιστική προσέγγιση	«Πολιτειακή» προσέγγιση	Άλλη προσέγγιση
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

Ημέρα	Ημερομηνία	Εφημερίδα	Αριθμός άρθρων	Ποσοστό	Ημέρα	Ημερομηνία	Εφημερίδα	Αριθμός άρθρων	Ποσοστό
Δευτέρα	19.09.2011	Σημερινή	2	25.0%	Πέμπτη	04.08.2011	Σημερινή	5	41.7%
		Φιλελεύθερος	1	12.5%			Φιλελεύθερος	4	33.3%
		Χαραυγή	5	62.5%			Χαραυγή	3	25%
		ΣΥΝΟΛΟ	8	100%			ΣΥΝΟΛΟ	12	100%
Δευτέρα	14.11.2011	Σημερινή	1	50%	Πέμπτη	08.12.2011	Σημερινή	...	...
		Φιλελεύθερος	1	50%			Φιλελεύθερος	...	...
		Χαραυγή	0	0%			Χαραυγή	...	...
		ΣΥΝΟΛΟ	2	100%			ΣΥΝΟΛΟ	...	...
Τρίτη	26.07.2011	Σημερινή	6	31.6%	Παρασκευή	04.11.2011	Σημερινή	0	0%
		Φιλελεύθερος	8	42.1%			Φιλελεύθερος	1	100%
		Χαραυγή	5	26.3%			Χαραυγή	0	0%
		ΣΥΝΟΛΟ	19	100%			ΣΥΝΟΛΟ	1	100%
Τρίτη	11.10.2011	Σημερινή	3	27.3%	Παρασκευή	23.12.2011	Σημερινή	...	...
		Φιλελεύθερος	5	45.5%			Φιλελεύθερος	...	...
		Χαραυγή	3	27.3%			Χαραυγή	...	...
		ΣΥΝΟΛΟ	11	100%			ΣΥΝΟΛΟ	...	...
Τετάρτη	28.09.2011	Σημερινή	4	30.8%	Σάββατο	27.08.2011	Σημερινή	12	63.2%
		Φιλελεύθερος	4	30.8%			Φιλελεύθερος	4	21.1%
		Χαραυγή	5	38.5%			Χαραυγή	3	15.8%
		ΣΥΝΟΛΟ	13	100%			ΣΥΝΟΛΟ	19	100%
Τετάρτη	23.11.2011	Σημερινή			Σάββατο	03.12.2011	Σημερινή	2	22.2%
		Φιλελεύθερος					Φιλελεύθερος	6	66.7%
		Χαραυγή					Χαραυγή	1	11.1%
		ΣΥΝΟΛΟ					ΣΥΝΟΛΟ	9	100%
Πέμπτη	04.08.2011	Σημερινή	5	41.7%	Κυριακή	24.07.2011	Σημερινή	12	26.7%
		Φιλελεύθερος	4	33.3%			Φιλελεύθερος	20	44.4%
		Χαραυγή	3	25%			Χαραυγή	13	28.9%
		ΣΥΝΟΛΟ	12	100%			ΣΥΝΟΛΟ	45	100%

Πίνακας 12: Κατανομή άρθρων ανά ημέρα και εφημερίδα